

ימי שנותי או משבע של אברהם

מאת

הרב אברהם אפרים רוזינג ע"ה

כרך א' מעובדו

Digitized by Touro College Libraries
For Project Zikaron
www.zikaron.tourolib.org
2020

תמונת המחבר ע"ה

ב"ה אייר תשל"א

סבא, ע"ה, הרב אברהם אפרים רוזינג, נפטר בשיבה טובה בג' תשרי תש"ל והשאיר בעובונו הרבה חומר בכתב הכולל זכרונות, הלכה ואגדה.

חוברת זו היא החלק הראשון מזכרונותיו.

נבקש ממקבלי החוברת לשלוח מחירה איש כנדבת ידו למען נוכל, כלי"נ, אם האמצעים הכספיים יספיקו (מחיר כל חוברת נע בסביבת 7 ל"י), להמשיך ולהוציא את שאר ההומר.

אלחנן ברשינסקי

נכד המחבר:

רבי עקיבא 29

ה י פ ה

להלן השיר שחברתי לפני כ-15 שנה כשסבא עמד להוציא את ספרו לאור ולא אסתיע מלתא:

בשמחתי לשמוע כי סבי היקר
להכין את ספרו לדפוס גמר
לא אכלא פי כי הציקתני רוחה בטני
לשלוח אליו את דברי ברכתי.
בשירה "האינינו" בפסוקים הראשונים
משמיע משה רבנו לישראל במצות האלקים
"שאל אביך ויגדך זקיניך ויאמרו לך"
ויספרו לך גמול האיש אשר בה' יבטח.
ו"מעשי אבות סימן לבנים" זהו הכלל
שהנחילנו בחבונתם חכמינו ז"ל
כי כאשר נשמע מעשי גדולי הדורות
יהעורר רצוננו בעקבותם לעלות
לכן מה נטבחה זו השעה
בה התעורר זקני (שכבר הגיע לשיבה
ולואי יזכה לרב נחת עד מאה ועשרים)
את חפצו האדיר מאז להגשים
לתאר לפני הבנים מעשי האבות
אשר חזה בעיניו גדולות ונצורות
בהיותו ברבנות בכמה וכמה קהלות
ברוסיה ולטויה ושאר ארצות
אשר דבר פה אל פה עם רבים וגדולים
רבנים ואדמורים, צדיקים וחסידים
גם "בעלי בתים" סתם ויהודים "מכל השנה"
אשר פגש בנדודיו בארצות הגולה
כל אלה ומעשיהם יתוארו בחרט אומן
אשר כפי שידוע לכל מכריזי מזמן
מאז רב כשרונו למשוך לב שומעיו
הבאים ליהנות מזיו דרשיותיו
כן מובטח לכל אלה שזה הספר יפתחו
כי ממקרא דבריו רב נחת יריו.
לכן עם הוצאת ספרו זה בהגיעו לגבורות
כולנו נרים כוס לחייו ונברכנו בזאת
שיזכו קרוביו ומכריזו וכל קוראי ספרו
ללכת בדרכי רבותיהם המתוארים בו
ויזכה גם סבי היקר לרוות מכולם
רב עונג ונחת מעתה ועד עולם.

מכאן ואילך כתבי סבא ע"ה בשינויים קטנים (בעיקר סימני פיסוק והיקוני פליטות קולמוס אך בלי שינוי בסגנונו המיוחד).

ה ק ד ש ה

ציון לנפש יקרה

זוגתי הרבנית הצדקנית הצנועה והחסודה מרת גיטא ריינא בת ר' אלחנן ראובן הכהן ז"ל מעיר חכמים וסופרים סאלאנט מדינת ליסא: המנוחה היתה זוגתי תמישים ושתיים שנה. נקטפון ממני באמצע עבודתי בספר הגוכחי. הלכה לעולמה ששה ימים בחודש אדר ראשון השי"ת נשמתה היתה צרורה בצרור החיים בגני מרומים בגן עדן חיה מנוחתה ולזכר עולם תהיה נשמתה.

פ ת י ח ה

ב"ה איתא בבא קמא צ"ד ע"ב מטבע של אברהם אבינו זקן וזקנה מצד אחד ובחור ובחורה מצד אחר ועל זאת דרשו דורשי רשומות: תורתנו הקדושה מרימה על נס את גדולתו של אאפ"ה אשר כל חיו היו קודש לגייר גרים ולהכניס נפשו תחת כנפי השכינה ובכל זאת נאמר "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ד' לעשות צדקה ומשפט" להדיענו כי תכלית האדם ויעודו הריהו חנוך הבנים שלא יהא שום הבדל בין אבות לבנים "וילכו שניהם יחדיו" לעשות רצון אבינו שבשמים.

וכשם שאברהם אבינו אשר היה הראשון שהעמיד את כל העולם כולו על ידיעת ד' שיש מנהיג לבירה בכל זאת התורה מתפארת בי שהריהו יודע לצוות את בניו כן עלינו לשגן לעצמנו העיקר להשתדל כי זרעינו ידעו את צור מחצבתו ולהתנהג כמו האבות וזאת הפירוש של מסכת בבא קמא דף צ"ז ע"ב מטבע של אברהם אבינו זקן וזקנה מצד אחד ובחור ובחורה מצד אחר כי כל רעיונותיו של אברהם אבינו היתה כמו שהוא ושרה נוהגים כן ינהגו יצחק ורבקה. על כן חברתי את כל החבורת כדי שזרעי ידעו איך לנהוג. על כן מוצא אנכי לקרות את ההבור הזאת "מטבע של אברהם" כאשר שמי אברהם ושם זקני הגאון הגדול אבי של אמי מורתי הגאב"ד בק"ק פיקעלין מחזו מעלז היה שמו אברהם והיה נקרא אצל הכל ר' אברהם חריף וראש משפחתנו שהיה בדורו של הגר"א מוויילנא שהיה מיחידי סגולה בדורו שהוא היה הסבא של זקני היה נקרא ג"כ ר' אברהם זצ"ל זי"ע שהוא היה חבר מובהק של הגאון התפיד ר' שמואל חסיד זצ"ל מראסטיק שהוא היה מתלמידי הגר"א, ר' שמואל חסיד היה תורתו אומנתו והסבא היה טרוד ג"כ בהוריות דעלמא ולא היה האפשרי בידו נאך תאלטיק איהם. היה לו פעמים אחדים גילוי אליהו עד זאל קענען עס נאך העלטיק. על כן קורא אנכי את הספר "מטבע של אברהם" כדי שיוצאי חלצינו ידעו איך לנהוג וכאשר חז"ל אמרו: "התורה מהזרה על אכסניה שלה תקותי חזקה כי דברי יעשה רושם על לבם ולהיות לכבוד ולתפארת בישראל ובזכות התורה ולומדיה יזכו לשמוע את קול השופר ממשית צדקנו במהרה בימינו.

ממני המצפה לרחמי שמים הרב אברהם אפרים ברוך רווינג רב ואב"ד דק"ק שימבערג מדינת לטווא.

הקדמה

יתברך היוצר ובורא הטבע אשר הטביע בלב כל איש ישראל להשתוקק להשפיע מטובו לאחרים. רוח הוא באנוש נשמת שדי תבינהו ואומרת לו הוצא הגות רוחך לזולתך כי לך נוצרת. כאשר יבאר גאון הדרשנים בעל "בינה לעתים" ז"ל דברי בעים זמירות ישראל שאמר ברוחו קדשו "שתולים בבית ד' בחצרות אלו קינו יפריחו" וביאר הוא ז"ל בטוב טעם ודעת ענין הבית וההצר הנזכר בפסוק הנ"ל כי הנשמות שתולים בבית ד' חסה כי שם מקור מחצבתם, בעולם המכונה בשם הצר ופרידור הוא רק להשפיע מטובם לזולתם וזה "בחצרות אלקינו" מה שבאנו לעולם הזה הוא למען יפריחו לאחרים כי מלת יפריחו הוא פועל יוצא וביאורו כי ידע האדם הרבות בעולמו כי עלינו ללמוד וללמד, כי זה כל האדם וזאת מטרתו ויטלא משלחתו באמונה, וזה מה שאמרו חז"ל: "אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך" לבלתי גלוה הגות רוחך לזולתך רק הדע כי נוצרת כי אם להשפיע טובך לאחרים.

אבל לדאבון לבבי לא כל אדם זוכה לכך.

ת"ל קרוב לארבעים שנה זכיתי להיות רב ואב"ד בקהלות שונות ויש לי הרבה חידושי תורה הן בהלכה והן באגדה וביחוד בשו"ת שבאתי עם גאוני קשישאי מדור הישן הן בתלפוח מכתבים והן פא"פ אבל לדאבון לבבי הרבה ארפתקאות עברו עלי ממלחמת הראשונה הרע"ד עד פה כי באהי פה בידיים ריקות והוצאתי תדפוס גדול עד מאד ונדרשתי משארות הפליטה מעולי ליסא וביחוד מגדולי עמנו שזכו להציל מיד הרוצחים היטליריסטין ימ"ש ולבוא בארגון הקדושה כאשר ת"ל אנכי עומד על סף הגבורות וזכיתי להכיר גדולי ליסא גאוני קשישאי מדור הישן להדפיס "ימי שנותי" נעתייה לבקשתם כמו שמצינו בתז"ל אצל ר' יוסף: "מימי לא עברתי על דברי הברי" ואגב אורחיה כותב אנכי את ספר היוחסין של משפחתי לא ה"ו לשוב גאון. מצינו בתז"ל, אחר שקבלו ישראל את התורה נחקנאו בהם אומות העולם באמת: "מה ראוי אלו להתקרב יותר מאתנו?" סתם הקב"ה את פיהו ואמר להם: "הביאו לי ספר יוחסין כדרך שהביאו בני ישראל". מזה מובן כמה חשוב יחס משפחה מאחר שאך ורק יען היו לנו אבות בה קדושים, לכן זכינו לקבלת התורה, ובשיטה זו החזיקו בעלי התלמוד בהרבה מקומות: "אין הקב"ה משרה שכינתו רק על משפחות המיוחסות שבישראל". וכמו כן בחש"ה הקדוש שטוב ונכון הוא עבור כל אדם שירשום אצלו מדרי יחסו כי חוב על כל אדם לאמר: "מהי יגיעו מעשי למעשה אבותי". האמת ניתן להאמר כי בזכרוננו גזע מחצתי רעדה ופליצות אחוזני בעמדי את עצמי כנגד אבותי הקדושים ובעבור זאת אקור לפרס כי יוצאי הלצי כי הם יודעים את מחצבתם כמו מקרא מלא הוא אומר (ישעיהו נ"א) "הביטו אל צור מחצבתכם ואל מקבת בור נקרתם הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם". והמשורר אמר (בשיר השירים) "באי לך בעקבי הצאן" התכוונני בורכי אבות הראשונים שקבלו תורה ושמרו משמרת (רש"י שם) ויעשה רשם על לוח לבם לעשות חשבון הנפש מה חובתם בעולמם וישתדלו בכל האפשרי להיות לכבוד ולהפארה בישראל וזכות אבותינו הקדושים יעמוד להם ולזרעם וכמו שזכינו להנצל מיד הרוצחים היטליריסטין העמלקים ימחו שמם וזכרם ולחיות משארות הפליטה ולבוא בארגון הקדושה ולראות היסוד התחלת בנין לשיבת ירושלים ובנותיה כן לא יסיר שריש חסדו מאתנו לתלאה כי תחזינה עינינו ירושלים על הילה בנויה ובה המשיש מתנוסס בתדרן, המזבח על יממנו, כהנים בעבודתם ולויים על דוכנם וישראל על מעמדם וכובוד ד' לעיני כל ישראל.

במהרה בימינו אמן ואמן.

פ ר ק א

ויען אברהם ויאמר כאשר אנכי יליד מדינת ליטא וזכיתי בעזה"י להיות משאריה הפליטה ולבוא בארצינו הקדושה ולישב באהלי שם ונדרשהי מעולי ליטא לכתוב זכרונות "מימי שנות" וביחוד מגדולי עמנו שהם זכו לשאוב מים מבאר החורה משיבת ליטא, מצאתי חובה לנפשי למלאות בקשתם כמו שמצינו במסכת שבת קי"ח א"ר יוסי מימי לא עברתי על דברי חברי יודע אני בעצמי שאיני כהן אם אומרים לי עלה לדוכן אני עולה".

אני נולדתי בעיר קטנה ווינוטא במדינת ליטא פלך קובנה מחוז ראסיין, ה"י ניסן תרל"ח אצל הורי היקרים אנשי שם אשר היו מפורסמים בכל המעלות נשגבות בתורה וביראה ובמדע ובמידות נעלות. שם אבי מורי הרב המופלג ר' יעקב דוד בן ר' שרגא זצ"ל זי"ע רוזינג.

אצל הסבא שלי היתה תורה וגדולה במקום אחד. הוא היה ממשפחת המיוחסת בישראל מדור דור וכמו כן וגותו היקרה הסבתא שלי הצדקנית מרה שרה רבקה ז"ל נ"ע היתה מוכרתה בכל המעלות המצוינות בדור ההוא ממשפחת הגאונים מדור דור. אביה היה גאון אדיר מיחדי סגולה לפני יותר ממאה שנה. שמו היה ר' מנחם זאב זצ"ל זי"ע. היה רב ואב"ד בקהלות שונות בחו"ל ומקום מנוחתו בעה"ק בירושלים ת"ו על הר הזיתים.

העיר ווינוטא עומדת אצל הגבול של מדינת אשכנז. פעם אחת נסע הקיסר ניקאלי הראשון של מדינת רוסיה בקיניגסברג מדינת פרויסין. נסע דרך ווינוטא ולך בבית הסבא שלי והסבתא שלי נהגבהה כי הקיסר עס כל הפמליא שלו אכלו אצלם סעודה הצהריים וכמו-כן סעודת ערב. בבואם בקיניגסברג אמרו כי מכל הנסיעה שלהם היו שבע רצון מהאכסניא של העיר הקטנה ווינוטא. מלבד שהסעודה היתה מכל מיני מעדנים האנשים מצוינים ומוכתרים בכל המעלות נשגבות וביחוד מהסבתא כי היא היתה מלומדת בהרבה שפות וביחוד בלשון המדינה. באותו זמן היתה זאת יקר המציאות.

מקום מולדתי ווינוטא היתה קטנה בכמות אבל גדולה באיכות. הרבנים שלה שזכו לישב על כסא דין הראשון היה הגאון הגדול ר' שמואל שמעלקא זצ"ל זי"ע. הוא היה מפורסם לגאון וצדיק באותו הדור. ואח"כ היה שם הגאון הגדול עשרת הפארת ישרון כקש"ת ר' בנימין זצ"ל זי"ע ווארנער, הוא היה מפורסם לחכם ונבון בהויות דעלמא. מכל העירות הסביבות אשר היו זקוקין לדין באו אצלו ולכל מי שהיה מר נפש וצריכין לשאול עצה ותושיה באו אצלו והדברים שלו היו כמו אורים ותומים.

ואח"כ נתקבל שם הגאון הגדול ר' צבי הירש שור זצ"ל זי"ע בנו של הגאון הגדול ר' יוסף שור אשר היה רב ואב"ד בעיר פאקראי ואח"כ בעיר קראטינגא. ואחר הסתלקותו של אביו הגאון נתקבל לרב ואב"ד בעיר קראטינגא ומנוחתו כבוד שם, הוא היה איז של הגאון חריף עצום ר' שמואל מאיר שור זצ"ל זי"ע מקידאן שהיה מפורסם לגאון וצדיק באותו הדור.

ואח"כ נתקבל שם לרב ואב"ד הרב הגאון הגדול ר' עזרה אלטשולער זצ"ל זי"ע שהיה מפורסם בחורו וזכמתו ויראתו ואהוב ונחמד לכל והיה מתבר כמח וזכמה ספרים על ש"ס וכמו כן על "אורה-חיים" וג"כ בעניני מחקר. מקודם היה רב ואב"ד בעיר קאלטנאן וזכה להנצל מידי הרוצחים היטליריסטין ימח שמם וזכרם ובא לארצנו הקדושה ומנוחתו כבוד פה. וכבוד גדול עשו לו במוות. קרוב לארבעים הספדים עשו לו במוות מכל המפלגות כי הוא היה אהוב ונחמד לכל. האמת ניתן להאמר כי אי אפשר לתאר בשור את ההצטיינות שלו. הנב של חן היה על פניו ודבריו היו נעימים, דבש וחלב תחת לשונו. וי להא שופרא דבלי בארעא.

ואה"כ נתקבל שם לרב ואב"ד הרב הגאון הצדיק ר' יוסף שור בן הגאון ר' צבי הירש זצ"ל זי"ע שהיה פוסק רב ואב"ד בווינוסא ולדאבון לבבינו הוא ורעייתו הרבנית הצדיקנית וכל ב"ב עם כל העיר ווינוסא אנשים ונשים וטף נהרגו בכל מיני מיחות אכזריות על ידי הרוצחים היטליריסטין העמלקים ימח שםם וזכרם, ביום אחד. המרום ידרוש את דמם וינקום את נקמתם אוי לאונוים שכך שומעו. הנצב"ה.

פרק ב'

בעיר מולדהי ווינוסא לא היה שום איש שלא יהא לו ידיעה רחבה בתורה. היה שם חברה גמרא וחברה משניות ועין-יעקב וחברה מקרא שהיו לומדים שם שתי פעמים ביום. פעם אחת אחר תפלת שחרית ועוד פעם בין מנחה למערב וביחוד שולחן-ערוך אורח-חיים בעיון גדול עם כל המפרשים. אנכי זכיתי להיות שם פעם אחת על סיום הגדול של חברה גמרא על הש"ס. מי שלא ראה שמחה זו לא ראה שמחה בימיו. כל השבוע היה ששון ושמחה. כולם היו לבושים בגדי שבת ויו"ט. מלבד אנשי העיר כל אנשי הישובים מכל הסביבה לקחו חלק בשמחתם וכמו כן הרבנים ומופלי התורה מכל העיירות הסביבות וכל השבוע נעשה סעודת גדולות כסעודת שלמה בשעתו וכל העיר הייתה צהלה ושמחה.

היו שם שני שו"בים. אחד היה הרב המופלג בחורה וביראה עניו וצנוע מאד, שש לעשות דקדק באהבה יתירה כקש"ת ר' יצחק לייב זצ"ל זי"ע הירשאוויץ. הוא היה בקי בכל הדרי התורה. כמעט כל הש"ס ואלפס היה לומד בעל-פה והיה שקדן גדול בתורה ומנגן נפלא. ביחוד תפלותיו של ימים הנוראים היו בהתפעלות על צד היושר נעלה. אנכי זכיתי לשמוע את תפלותיו הנעימים פשוט עונג רוחני טעמתי טעם גן עדן. בניו ובנותיו והתניו היו מצוינים ובפורסמים בכל המעלות נשגבות, גדולי תורה ויראה ואנשי מדע וביחוד אנשי מעשה. אחד מחתניו היה המלומד העילוי הפראפסר המהולל והמפורסם לשם ולהלהל ר' בנציון האלפערין. ז"ל יליד מזאסלא סמוכה לוויילנא. פה בארצנו הקדושה יש רחוב על שמו בעיר תל אביב, הוא עשה הרבה בעד ארצנו הקדושה ולדאבון לבבינו עלתה נשמתו השמימה במבחר שנחתו. הנצב"ה. וזוגתו תח' מקום מגורה בלאנדון, היא עושה הרבה לטובת ארצנו הקדושה וכלב ונפש וכמו כן מלבד ארצנו הקדושה בעד כל אחד ואחד מי שיש לו מר נפש באצלה וכל מה שיש בידה לעשות היא השתדלה בכל האפשרי לעשות. המרום יאריך ימים ושנותיה ויהא לה רב ענג ונחת. מצאצאיה.

וכמו כן היה אחד מחתניו הרב המופלג בחורה וביראה ובמדע איש צורה וחכם ונכון כקש"ת ר' אליהו זאב זאקס. זצ"ל זי"ע יליד מיאנישיק מחוץ שחאביל מדינת ליטא ואה"כ העתיק את אהלו בלאנדאן ושמו היה נודע לתהלה בעיר לאנדאן. הוא אבי של איש מצויין ונעלה דר' שמואל זאקס נ"ל. איין דברים בפני עטי הדלה והרוזה לתאר את מדותיו היקרים והנעלות אהוב ונחמד לכל ירבה כמותו בישראל. ואחת מבנותיו האם של איש מצויין ונעלה הדגול מרבבה המפורסם ומפורסם בכל תפוצות תבל לשם ולהלהל אבא אבן נ"י שגריר ישראל בוואשינגטון וכעת שר החינוך והתרבות. ואיין דברים בפני עטי הדלה והרוזה, לתאר בששר אה החצנינות שלו. הוא מכיר כמה לשונות ועושה הרבה לטובת ארצנו הקדושה הן ברוחניות והן בנשמות ירבה כמותו בישראל.

והשני השני היה שם הרב המופלג ר' שמואל מאיר זצ"ל זי"ע סאנדעלאוויץ. הוא היה מופלג גדול בתורה ודרשן מצויין פה מפיק מרגליות שהיה בכוחו להשיב לבן של צעירי עמנו לאבינו שבשמים. אבי של הרב הגאון ר' בנציון סאנדעלאוויץ זצ"ל אב"ד בק"ק סאוויאן סמוכה לאוסיאן, מדינת ליטא. והשני הרב המופלג ר' חיים יהודה ז"ל סאנדעלאוויץ. הוא היה רב ושו"ב בעיר קווינס סמוכה לבאסטון בארצות הברית קרוב ליוזל שנים. הוא היה איש מצויין ונעלה. ביתו הייתה בית ועד להככים ועסקן גדול. עשת הרבה להחזקת התורה ולומדיה וביחוד בעד ארצנו הקדושה היה מסור בכל לבו ונפשו וכל מחשבותיו הייתה

להעתיק את אהלו פה בארצינו הקדושה ולדאבון לבבינו במבחר שנותיו עלה נשמתו הקדושה השמימה בפתע פתאם באמצע התפלה בבית הכנסת בש"ק חזון יום שישי בחדש מנ"א שנה חשי"ג. וי להאי שופרא דבלי בארעא. כל העם געו בבכי על השריפה ששרף ד'. תצב"ה.

עיר ווינוטא היתה מסחרה ביערות ובפשחן ובחבואות שונות עם מדינת פרייסן כי היא עומדת על הגבול של מדינת פרייסן. מלבד הסבא שלי היה שם נכבד גדול מיחידי סגולה מדור הישן ר' צבי הירש לייב זצ"ל זי"ע יאקובסאהן. הוא היה סוחר גדול של יערות ומופלג גדול בתורה וביראה. הוא היה חבר מובהק של הסבא שלי נפשו קשורה בנפשו. מלבד שהוא היה איש אמיד ועשיר וסוחר גדול לא פסיק פומיה מגירסא. הוא למד יחד עם הסבא שלי. הוא היה אבי של הרב הגדול בתורה וביראה ובמדע צי"ע ר' יצחק מאיר זצ"ל זי"ע. הוא היה מיחידי סגולה מדור הישן חותן של הרב הגאון ר' נתן נאטע זצ"ל זי"ע ליפויץ הגאב"ד דק"ק קורשאו וחותן של הרב הגדול בתורה וביראה ובמדע ר' ישראל אליעזר האדאס זצ"ל זי"ע אחי של הגאון הצדיק ר' כהריאל איסר האדאס זצ"ל זי"ע ממאסאד סמוכה לסאלאנט ואבי של האברך המצוין הבלשן הנודע לתהלה בשם יעקב האדאס אשר זכה להיות מיושבי ירושלים עיה"ק בשם טוב אהוב ונחמד לכל במדותיו היקרים הוא חכם וסופר.

פ ר ק

לאבי מורי ז"ל היה עוד שני אחים אנשי שם. שם האחד הרב הגדול בתורה וביראה ובמדע איש צורה וחכם ונבון כש"ת ר' נחום זאב זצ"ל זי"ע ריוזינגמקום מגורו היה בעיר סאוריג מחוז ראסטיין פלך קובנה מדינת ליטא סמוכה לגבול פרייסן. כבוד דודי ז"ל זכה לשתי שולחנות תורה וגדולה במקום אחד. היה גדול בתורה וביראה בקי כפלא בש"ס ובפוסקים ומחדש גדול הן בהלכה והן באגדה ומדקדק במצוות ועסק בהיות דעלמא. היתה לו חנות גדולה מכל מיני סחורות. בעת שהיה צעיר לימים היה בידו לקבל משרה הרבנות בקהלות שונות אבל אין רצונו היה לעשות קידום להפוך בה. הוא היה יחיד במינו וביחוד יחיד בעיר מגורו.

העיר סאוריג היתה עיר ואם בישראל ואזרחיה היו כולם אנשי שם ומפורסמים לשם ולתהלה. אנכי זכיתי להכיר את הגביר הנכבד והנעלה ר' מנחם מענדיל זצ"ל מאיראויץ אבי של דר' מאירוביץ של קובנה המפוראר ומפורסם לשם ולתהלה. היה מיחידי סגולה מאתו הדור. אע"פ שהוא היה גביר עצום ושרוד בעסקיו ואיש צורה וקירוב. למלכות אע"כ היה לו דרכו בקודש בכל יום ויום אחר סעודת הצהריים משעה 4 עד 6 ללמוד בקביעות עם הרה"ג ר' בנימין זצ"ל שהיה צי"ס. מלבד גדלו בתורה היה לו יד בחכמת התכונה ובמשימתיה ובחכמת החיצונית וכל ההצטרפות שלו נתן לו בעין יפה כדי לקיים "עשה לך רב וקנה לך חבר".

וכמו כן נכבד גדול מגזע ידעס מדור דור ר' שאול רבינאויץ ור' יהושע גלאס. ר' יצחק גרשון האלצבערג, ר' שמעון אהרן רבינאויץ, משפחת פפעל ועיר ועוד. מלבד שהיו לומדים את השיעור גפ"ח ואלפס אחר תפלת שחרית או בין מנחה למעריב היה דרכם בקודש לקבוע זמן ללמוד תורה הניתה בחברותה וכמו כן אפילו בעת שראו ברכה והצלחה במעשה ידיהם והעתיקו בעיר אחרת להגדיל את עסקיהם גם כן היתה דרכם בקודש לקבוע זמן ללמוד הניתה בחברותה מלבד שהיו לומדים בבית המדרש אחר זמן התפלה או קידם זמן התפלה.

אנכי זכיתי להכיר היטב את הרב הגביר ר' איסר וואלף זצ"ל זי"ע מקובנה. הוא היה יליד מסאוריג בן הגביר המפוראר ומפורסם בצדקתו ויראתו, ר' רפאל ז"ל וואלף ואח"כ העתיק את אהלו בעיר קובנה. הוא היה כמעט נכבד יחיד בעיר קובנה שהיא היתה עיר ואם

בישראל, הוא זכה להיות קרוב למלכות וגביר עצום. הרבה עסקים היה לו, היתה לו בית חרושת של שכר ומכל מיני משקאות והרבה בחים ושדות. אעפ"כ היה דרכו בקודש ללמוד תורה הביתה בכל יום ויום, היה לומד אחר סעודת הצהריים משעה 4 עד 6 עם הרב הגאון ר' מאטעל לאצקעווער זצ"ל זי"ע הרב של הרירוק מגדולי הרבנים של קובנה, שעור בגמרא עם כל המפרשים וכל ההלכות מעניני דיומא. ביתי היתה בית ועד לחסמים. זוגתו היתה מזוג הנר"א מווילנא.

מובן מזהא כי אנשי טאווריק היו מצוינים, אעפ"כ דודי הרב ר' נחום זאב רוזינג היה על כולם. מלבד גדלו בתורה היה ענין וצנוע מאד. שש לעשות צדקה וחסד, באהבה יתירה היה אהוב ונחמד לכל אצל כל המפלגות, היה מסור בכל לבו ונפשו בעד ארצינו. הקדושה. הוא היה מהצינונים הותיקים מחובבי ציון הראשונים. הוא עשה הרבה לטובת ארצינו הקדושה. מלבד שהוא עשה הרבה בעד החזקת התורה מישוב הישן בארץ-ישראל השתדל הרבה אודות קרן היסוד וקרן קיימת לישראל ועוד מוסדות.

שמעתי ממנו כמה חידושי תורה אודות ישוב ארץ-ישראל. ביחוד על הפסוק: "ויחלום והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה" וגו' וה"ל כי שוכתי להנצל מירי הרוצחים היטליריסטין העמלקים ימ"ש ולבוא בארצינו הקדושה רואה אנכי כי דבריו היתה תורת אמת וגבוהה נזרקה מפיו הקדוש. אע"פ שהיה בעל עסק במסחרו וטרוד גדול בעסקיו אבל כל רעיונותיו היתה לחדש חידושי תורה. שכלו היתה עמוק והריף מאד ורוב עיוניו בשיטות היותר חמורות בש"ס. פעם אחת ביום השוק הגדול (יריד) בטאווריק ובאו הרבה קונים אנשים ונשים מהעיריות הקטנות ומהישובים הסביבות בחנות שלו לקנות סחורה מכל מיני מאכלה ומכל מיני צמר ומכל מיני צבעים ספק בידיו ורקד מרב שמחה ופגיו בער כאשר, האנשים שראו זאת היתה להם חדה סחומה. בא אצלו אחד ממכריו (ר' נחום זאב), שאל: "מה זאת איזה בשורה טובה שמע כבודו כי כבודו מלאה שמחה?" אמר לו: "כעת אין לי פנאי לספר אחר היריד אספר לכם", והדבר כן היה. דרכו בקודש היתה ללמוד השיעור בהברה ש"ס בבית המדרש הישן עם הבעלי בחים ולמד עמהם מטבח ברא בתרא בפרק יש נוחליק, עם פירוש רש"י והוספות וגו' עם פירוש המהרש"א, ויש במהרש"א קושיא חמורה והניח שיש להם ברוח ובעת השיעור לא היתה לו שום חירוף וכעת הוכיח חירוף על הקושיא. משום זאת היתה אצלו השמחה גדולה כי שכה מכל עסקיו והיתה אצלו כמוצא שלל רב, בטוח אני כי בזכות מידותיו היקרים וביחוד שעשה הרבה לטובת ארצנו הקדושה זכו הרבה מצאצאיו להנצל מירי הרוצחים האוררים העמלקים ימה שמס וזכרם ולבוא בארצנו הקדושה "נוצר תאנה יאכל פריה".

אחת מבנותיו הגבירה המשכלת הצדקנית מרת דבורה רעינתו של הרב"ג כו"כ מצוין ביראתו השמורה בעל מחשבות מנוע היחס מדור דור ר' חיים מאיר שליט"א יגועלכאה מיחידי סגולה בירושלים עה"ק ת"ו. שהוא היה מהמצוינים בישיבת ליטא טעל סלאבאדקא מיר אבי של הארץ המצוין הרב הגדול בתורה וביראה ובמדע הדגול מרבבה בכשרונותיו הנעלות ובמדותיו המצוינות ר' יצחק דובער שליט"א חכם וסופר מיחידי סגולה מתלמידי ישיבת חברון כנסת ישראל בירושלים עה"ק ת"ו ומתלמידי אינוועריטעט מירושלים וזכה להיות המפקח על בתי ספר הדתיים של ארצינו הקדושה, וכעת הוא פראפסור באינווערזעטעט בהל-אביב של בר אילן וכמו כן זוגתו תח" היא ג"כ ממשפחה מיוחסת וכמו כן מתלמידי אינוועריטעט תח"ל ומלאה ביראת השם על צד היותר נעלה, ירבה כמותם בישראל. וחזון של האבדן המצוין הרב הגאון בתורה וביראה ובמדע ר' משה צבי גריה שליט"א המיסד של ישיבת בני-עקיבא והראש ישיבה של הישיבה המפוארה שבכפר הראה. הוא הבעל של בתם המצוינת והמלומדת מרת רחל תח".

ובתו השניה של דודי הרב"ג ר' נחום זאב זי"ל רוזינג מרת ליבא תח" אשת ר' לייב זיו ב"י מופלג גדול בתורה ומצוין ביראתו השמורה מדור דור נכד של הרב הצדיק המפורא ומפורסם בדורו מיחידי סגולה מעיר גארוד מדינה ליטא בתורתו וצדקתו ויראתו ר' אלכסנדר זצ"ל. יש להם ספר יוחסין מדור דור עד ר' נכד של רש"י הקדוש שהיה מגזע של ר' יוחנן הסנדלר שהיה דור רביעי של ר' הגזקן מגזע שפטיה בן אבישל בן דוד המלך עליו

מתחילה בבית החינוך ואח"כ מכינה, בישיבה בכולל הרבנים והיית לגדול וגאון בישראל כליל המעלות ובמידה אשרי יולדתו ואשרי מי שראה אותך בשבתך על הגמרא ומפלפל בסברא. בעת שראיתי אותך ככה הייתי אומר שקרבו עלי דברי הגמרא בסוכה מה שנאמר שם על יונתן בן עוזיאל הגדול מחלמידי של הלל הזקן כשהיה עוסק בתורה היה נשרף עוף הפורה על ראשו. ההתרגשות וההתלהבות גדולה כל כך בשעת למודך עד שהיה נראה כאילו אחז אותה בלהבת אש ושללהבת זה כמו כן בהסיפך לקח מוסר לפני קהל עם, אשרי יולדתו".

זה שבהו הגדול ומעלתו הכללית כלול היה בהוד ותפארת מולו. לבי עליך צעיר רענן וגאון התורה והיראה. בעצם ימי פריחתך נקטפת מאתנו וכבה נר ישראל. ארורים הרשעים העמלקים ימח שמם וזכרם שלא זכינו ליהנות מאורו הגדול. היה בנה של הצדקנית והמלפזת מרת פסעס עלע נ"ע בתו של דודי הרב הצדיק ר' נחום זאב זצ"ל זי"ע. תנצב"ה.

ובנה השני, להבדיל בין חיים לחיים, האברך הרב הגאון ר' נתן נאטע שליט"א ארדמאן. מקום מגוריו בעיר לאנדאן. הוא מיחידי סגולה מדור הצעיר מרביץ תורה בריבס, מגיד השיעור של חברה ש"ס בבית המדרש של "מחזיקי הדת" ודרשן נפלא פה מפיק מרגליות ובכשרונותיו הנעלות זכה להשיב לבן של צעירי עמנו לאביהן שבשמים. הוא מחדש גדול וסופר מהיר וחכם ונבון, איש צורה ונחמד לכל. הוא זכה להיות פה בירושלים. עה"ק ת"ו בשנת תשט"ז על הכנסיה הגדולה של אגודת-ישראל ומצא חן בעיני כל רואיו במדותיו הנעלות ובכשרונותיו המצוינות. הוא איש מלחמה שלוחם מלחמת ד' בעד התורה והמסורה, ירבה כמותו בישראל. וכמו כן זוגתו הרבנית מוכתרת בכל המעלות נשגבות, מגזע היהם מדור דור גיז ונכד של הגאונים מגאוני קשישיא. מצד אביה ז"ל של הגאון הגדול רבן של ישראל ר' ראובן הגאב"ד דק"ק דבינסק זצ"ל זי"ע ומצד אמה נ"ע של הגאון הגדול ר' יו"ט ליפמאן הגאב"ד בק"ק מיר בעל המחבר שו"ה מלושי יו"ט.

והבן השלישי שלהם האברך המצויץ ומבחר בכל המעלות מר שרגא פייוויש נ"י. הוא לא זכה לבוא בארצינו הקדושה מפני סבות שונות וברוב עמל והלאה זכה להנצל מן הרוצחים ימ"ש ומקום מגוריו במדינת אופיר בעיר יאהאנסבורג. הוא עושה הרבה לטובה משפחתו ולטובה ארצינו הקדושה ותקותינו הזקה עוד יזכה לבוא בארצינו הקדושה.

ובדרך גם זכינו כי בתה הצעירה המצוינת בצדקתה ויראתה מרה שרה-לע תח"ע עם בעלה האברך הנעלה מצוין בודאחו הטהורה ר' יעקב נ"י כן זכו להנצל מידי הרוצחים ולבוא פה בארצינו הקדושה. מקום מגורם בתל-אביב ויש להם פרנסה בכבוד. הוא מיחידי סגולה בבית הכנסת של הגר"א. אע"פ שהוא סרוד בהווית דעלמא אעפ"כ הוא קובע עתים לתורה עם חבורה חן בהברה ש"ס ובחברה משניות ועוד ומדקדק במצוות על צד היותר נעלה ועסקן במצוות ירבה כמותו בישראל.

אבל על זאת לבי דווי הקדוש הגאון הגדול צי"ע ר' שרגא פייוויל זצ"ל זי"ע גברך הגאב"ד בק"ק חוואדאן ומלפנים בעיר אופינא מדינת ליטא, וזה חחן של דודי הרב הצדיק ר' נחום זאב רוזינג הבעל של בנו הרבנית הצדקנית מרת צלה נ"ע. היא הייתה כאחת האמהות איין גומריץ עליה את ההלל, ובעלה, מלבד שהיה גדול בתורה וביראה היה צי"ע זי"ע פה מפיק מרגליות מחדש נעלה, בימי נעוריו למד בישיבה הגדולה בישיבת טעלז. היה מיחידי סגולה בעל מידות נעלה איש צורה וחכם ונבון וחרץ בממונו. היה נודע לתהלה בכל מדינה ליטא. הם נהרגו בכל מיני מיתות אכזריות על ידי הרוצחים הארורים העמלקים ימח שמם וזכרם בעיר טעלז עם כל אנשי טעלז אנשים ונשים וטף כ' המוז בשנת תש"א. המקום ינקום את נקמתם ותנצב"ה.

לדודי הרב הצדיק ר' נחום זאב רוזינג זצ"ל זי"ע מלבד בנותיו היה שלשה בנים מצוינים. שנים מהם לראבון לבנינו עלתה נשמות השמימה כמבחר שנהיהם. אחד מהם היה הרב האברך ר' יצחק דובער ז"ל. היה מופלג גדול בתורה. היתה תורתו אומנותו שדך גדול בלימודו ומדקדק במצוות ובעל מדור נעלה איין כדוגמתו.

והשני יעקב ז"ל הוא היה איש צורה נחמס ונבון ומשכיל על דבר אמת. חכם וסופר ואהוב ונחמד לכל. ומפני סבות שונות העתיק את אהלו בארצות הברית ושמו היה לשם ולתהלה אצל כל המפלגות. אבל להאבחן לבבינו ג"כ בסבחר שנותיו עלתה נשמתו השמיימה. הנצב"ה.

אך ת"ל שזכינו להבדיל בין חיים לחיים כי בנו הנעלה הספואר והמפורסם לשם ולהלהל רודף צדקה וחסד נדבן מפואר המסור בכל לבו ונפשו בעד עמו וארצו ותורתו כקש"ת ר"י אריה לייב נ"ל רזוינו זכה להנצל מידי הרוצחים ומפני סבות שונות העתיק את אהלו בארץ אופיר. אין דברים כפה עטי הדלה והרזה לחאר בששר את ההצטיינות שלו הכס ונבון איש אצל משכיל מפואר. שיחת חולין שלו צריכין ללמוד. כל המדות שמנו חכמים נמצאים בו. ורחתו ולידתו בקדושה אין דוגמתו. הוא יחיד במינו. בעל כשרון נעלה. עד בר מצוה למד בעיר מולדתו בעיר טאווריק. והיה לו ידיעה רחבה בלימודי קודש וחשיקה נפשו ללמוד ג"כ לימודי חול. אז נסע לאשכנז בעיר פראנקפורט למיין בישיבה של הרב הגאון ר' שלמה זצ"ל זי"ע ד"ר בראיער הגאב"ד ור"מ דק"ק פראנקפורט דייין. ועשה חיל בלימודי. ומפני סיבות שונות נסע בארץ אופיר ומקום מגורו בעיר הארעשמידס סוכה לדערבין. ושמו נודע לתהלה בכל העיריות הסביבות. בסוכן וזגתו תח"א אשה חיל וצוינת במדותיה הנעלות אשר אין כדוגמתה. היא עושה הרבה לטובת ארצנו הקדושה, היא הנשיאה הפרעזעקטניץ של זויצו בעיר הארעשמידס. וכמו כן היא עושה הרבה בעד אנשי ייחידים מה ישיב בידה לעשות להטיב המצב של כל אחד ואחד, היא מוסרת נפשה בכל לב ונפש. זכות הנריה היקרים והיקרות עופרת לה להיות ממזכי את הרבים כי היא ממספחת המיוחסת בישראל. המרוס יאריך ימים ושנותיהם ויהא להם רב ענג ונחת מבנם יחידם הנעלה עורך דין משכיל מפואר מר משה נ"ל עב צאצאיו יחי'. המרוס ישלם גמול פעלו מה שהוא מסור בכל לבו ונפשו בעד החוקת החורה ולומדל וביחוד בעד משפחתו הרמה ובעד ארצנו הקדושה. ת"ל כי שזכינו כי שהוא וזגתו העדינה היו פה לפני שלש שנים. בכל המקומות שבאו היה מפזר הרבה כסף יותר ממהו לכל ביני מוסדות הצדקה, וכמו כן ליהודים. וכתב ספר הורה שכנה עלתה הון רב ונתן זאת פה בבית המדרש של גיסו ר' לייב נ"ל זיו, והיה לו ענג רוחני ומאשר שיכה לקיים את המצוה וכתבו לבס את השירה הזאת". אשרי לו ואשרי הלקו כי שיכה לכך ולבוא בארצנו הקדושה ולראות את שארית הפליטה ממשפחתו שיכו להנצל מידי הרוצחים ולבוא פה בארצנו הקדושה. זאת חלקו בכל עמלו אמר בשמחה עצומה ובהתרגשות גדולה ונתן שבה והוריה לבורא עולם. המרוס לא יסיר שרביט הסדו מאתו להלאה, ויאריך ימיו ושנותיו ויזכה לשמוע את קול השופר ממשיה צדקנו במהרה בימינו אמן ואמן.

פ ר ק ד

והאת השני של אבי מורי ז"ל היה שמו ר' משה ז"ל רזוינו, בימי נעוריו היה עליו במשונותיו ורצונו היה לקיים "הוי גולה לבקום תורה" וברוב עמל ותלאה זכה לבוא עד עיר באברויסק פלך מינסק במדינת רוסיא. ולמד בישיבה הקדושה של חב"ד אצל האדמו"ר הגאון ר' שטיינערסאהן זצ"ל זי"ע שהיה הגאב"ד ור"מ של העיר באברויסק ומצא חן בעיני כל ראווי וביחוד אצל אנשי חב"ד. במשך הזמן שעשה חיל בלימודו ובמדות הנעלות ובמיון ביראתו הסתירה והגיע לזמן פדקי, קפצו עליו קופצים הרבה בעל כל סחורה טובה. והושהדך עם אחד מחסידיו של האדמו"ר ר' חלל פארעצער זצ"ל זי"ע ונתן לו בתו עם נדוניה הון רב ומקום מגורו היהת ג"כ בעיר פאריש ועשה בית חרשת של בורסקי לעבוד עורות וזאת הצלחה במעשה ידיו והיתה תורה וגדולה במקום אחד והיה מיוחד סגולה בעירו ובכל חסידות. ביתו היהת בית ועד לחכמים. בימי נעוריו זכיתי לראות אותו אצל זקני ז"ל בעיר וויינוטא והיה לי ולכל העיר וויינוטא התפעלות מהעבודה שלו בכל השבוע בימי החול, וביחוד עש"ק זכיתי לשמוע את שיר השירים שלו. היה מאריך בכל פסוק ובפסוק בהתבוננות יתרה כמו שמספרים על האדמו"ר הצדיק ר' לוי יצחק מבארונישאו זצ"ל זי"ע פשוט בהתפשטות הגשמות בכל מיני גוונים שאי אפשר לחאר בששר על הגליון ופניו בער כמו אש, וביחוד בעה בואו מבית הכנסת אחר תפילה ערבית בליל ע"ק הביתת את אמירתו "שלוש עליכם" פשוט כמו שהוא מדבר עם המלאכים הקדושים פא"פ. וכמו כן היהת העבודה שלו עד מוצאי ש"ק וביחוד

בסעודה מלוח מלכה היתה ניכר כי אליהו הנביא ג"כ יושב אצל הסעודה שלו. בסופו אנכי
 אם בדורות הקדמונים היה איש מצוין כמותו ביראתו הטהורה והזכה, איש שלא זכה להיות
 לישב בד' אמות של הלכה להיות תורתו אומנותו רק בהיות דעלמא ובעל עסק יהא מדקדק
 במצוות כאחד מגדולי הדור מדור הישן, זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל וביחוד על יוצאי
 חלציו. אע"פ שהוא בעצמו למד בישיבת של חב"ד וכמובן היתה דעתו נוטה לאנשי חב"ד
 אבל בנו הנעלה הרה"ג כו"כ ר' אריה לייב רויזנ' שלח ללמוד בישיבת ליטא. מקודם למד
 בישיבת "כנסת ישראל" בסלאבאדקא ואת"כ בישיבת טעלז אצל הגאון רבן של ישראל.
 ר' אליעזר גארדאן זצ"ל זי"ע הגאב"ד ור"מ הק"ק טעלז. והיה מיהידי סגולה על ישיבתי
 סלאבאדקא והן בישיבת טעלז והיה בחיר הישיבות בכשרונותיו הנעלות והן ביראתו הטהורה
 והזכה ובמדותיו המצוינות. היה חריף מצוין ובקי נפלא ושמו היה נודע לתהלה ובעת שתגיע
 לפרקו להשתדך היו עליו קופצים הרבה והיו מציעים לפניו ענינים הרבה עם נכבדים ונעלים
 מגדולי עמנו. והעיר זעמבראווע סמוכה להעיר לאמזא היתה עיר ואם בישראל גדולי תורה
 ויראה. במשפחה המפוארה משפחת פינקעלשטיין שהיה שמש נודע לתהלה שלחו שליח מיוחד
 בהישיבה של טעלז אצל הר"מ אודות ענין נכבד בעד אחת מבנותיהן והציעו עם הצ"ל.
 והמדובר מצא חן בעיני כל רואיה כי היתה מוכתרת בכל המעלות כיאה לאיש תלמיד חכם
 כמותו. ובא מהישיבה זעמבראווע לראות ולהראות וכאשר שם היה הרב הגאון הגדול המפואר
 ומפורסם מגדולי עמנו ממשפחת העזענסבורג ותהא על קנקנו וראה כי קנקן חדש מלאה ישן
 והיה התנאים ברוב פאר והדר והוא דרש פלפול עצום על צד היושר נעלה, וכמו כן ביתר
 שאת ביום ההפשה. וכאשר שמו נודע לכל העירות הסביבות כי כמו גדול בתורה ומוכתר
 בכל המעלות היתה בידו לקבל משרת הרבנות לישב על כסא דין. וכאשר אביו ז"ל היה
 תלמיד חכם ומצוין ביראתו הטהורה והיה עוסק בהיות דעלמא הלך בעקבותיו של אביו ז"ל
 והיה לו תנות גדולה וראה ברכה במעשה ידיו והיתה תורה וגדולה במקום אחד. אע"פ שהיה
 סוחר גדול ועסק במסחר אבל ראשו ורובו היתה בלימוד התורה והיראה וביחוד עשה הרבה
 להתחזקת התורה ולומדיה והיה נכבד יחיד בעירו ובכל הסביבה. מבלעדיו לא ירים איש את
 ידו ואת רגלו בכל עניני צבור הן ברוחניות והן בגשמיות וכל מי שצריך עצה ותהבולה והושיה
 באו אצלו וכל דבריו היה כאורים ותומים. אשרי העין שזכו לראות אותו ואת משפחתו וביחוד
 ההגהו. אבל איני לאזנים שכן שומעות כי הוא וזוגתו הרבנית והצדקנית וכל העיר זעמבראווע
 אנשים ונשים וסף נהגרו ונשרפו ונשחטו בכל מיני מיתות אכזריות ר"ל מהרצחיים ההיטליריסטין
 ימ"ש המרוס ינקום נקמתם ותנצב"ה.

רק זאת כל התנהומין שלנו כי אחת מבנותיה, המצוינת והעדינה מרת פרומה חיה
 זכתה להתגל מהאריות הרצחיים ימח שם וזיא נמצאת בירושלים עה"ק ת"ו ונישאת לאיש
 נכבד ונעלה מהסיד בעלז ויש לו משרה הגונה אצל הממשלה בשכנות והוא ממשפחה הנכבדה
 ושמו ר' יצחק נ"י מאנדעלבליס.

ובנו הצעיר יוסף נ"י ג"כ זכה ברוב עמל ותלאה להנצל מהרצחיים ומקום מגורו
 בארצות הברית בעיר ניוארק יחד עם אחותו המצוינת העדינה מרת אסתר תח"י רעייתו של איש
 נכבד ונעלה ר' דוד נ"י וואלסער המפואר ומפורסם לשם ותהלה. עושים הרבה בעד ארצינו
 וקדושה וביחוד בעד משפחתם. המרוס יאריך ימיהם ושנותיהם ויהא להם רב ענג ונחת
 מצאצאיהם וזכות אבותיהם יעמוד להם כי יזכו לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות.

אבל זאת לבי דוי אחת מבנותיו של ש"ב הרה"ג ר' אריה לייב רויזנ' ז"ל. שמה
 היתה רבקה נ"ע, היא נישאת לאיש נכבד ונעלה ר' משה נ"י שיינקאפליד מלאמזא וזכו להנצל
 מהרצחיים ולבוא בארצות הברית ובמבחר שנותיה עלתה נשמתה השמימה על ידי תאונת דרכים
 ר"ל. הנצב"ה.

אבי מורי ז"ל היה בנו הצעיר של זקני ז"ל. אודות אבי מורי לא אוכל לכתוב הרבה. חז"ל אמרו: "כולם אב מעיד על בנו"? כמו כן להפך. אבל הז"ל אמרו: "המפורסמות אין צריכין ראיה". העיד הגאון הגדול צ"ע ר' יעקב מאיר זצ"ל זי"ע ראגאלער על אבי מורי ז"ל כי הוא חביב לו כעפצי עינו, כי הוא מוכתר בכל המעלות, כל המדות שמנו חכמים נמצאים בו. ועל דברי הגאון ר' יעקב מאיר ראגאלער זצ"ל אפשר לסמוך כי הוא היה בדור של הגר"א ז"ל מוויילנא ג"כ היה מיחידי סגולה באותו הדור. ואין שום גוזמא בדבריו. אבי מורי ז"ל היה מופלג גדול בתורה וביראה ומדקדק בסצוות ושקדן גדול בלימודו. כמעט בכל יום ויום היה דרכו בקודש לקום חכף אחר הצות לילה ולמד בהתמדה גדולה בעיון רב עד זמן תפלת שחרית. ואחר התפלה היה דרכו בקודש ללמוד משניות בחבורה ושיעור בשו"ע אורח-חיים ואה"כ היה מסור בעסקיו. הוא היה סוחר גדול בכל מיני פחודות וביחוד ביערות ובתבואות שונות ובפשתן והיה אהוב ונחמד לכל אפילו אצל האומות העולם ועוד יותר אצל הפריצים שהיו עמו במשא ומתן. אם היה להם מה לקנות או לשכור הם באו רק לו ואפילו אם היה להם סכסוכים בינם לבין עצמם ג"כ סמכו רק עליו. כי הם מכירים אותו כי הוא תוכר כבדו איש מצוין ונעלה, כי הן שלו צדק ולאן שלו צדק. היה בעל מדות נעלה. מעולם לא כעס. ותרן, בממונה היה ויחיה דרכו לדון את כל האדם לכף זכות ומעביר על מדותיו. וביחוד היה זהיר בענין הכנסת אורחים כל השבוע וביחוד היה זהיר בענין הכנסת אורחים כל השבוע וביחוד שבת ויו"ט. כל העונג שלו היה אם זכה כי ישבו על שולחנו אורחים אפילו ארחי פרחי, וביחוד אם זכה כי תלמיד חכם לבידור על שולחנו היה מאושר כמבצא שלל רב. אי אפשר לי לתאר בששר את התענוג רוחני שלו. הוא לא דאג רק על עצמו אע"פ שחז"ל אמרו: "חייך קודם לחיי הברך" אבל אם נחזק היה לו להטיב המצב של אחד ממכיריו אז שבה את עצמו.

פעם אחת היה שריפה גדולה בעיר מגורו בעיר אייראגאלע. כמעט כל העיר עלתה על המוקד ובתוכם גם הבית שלו וכולם נשאר בלי גג. רובם ככולם דאגו רק להטיב מצבם והוא שכת ממצבו ונטל על שכמו להיות קרוב לשנה נע ונד עם אחד מידידיו, ר' משה יצחק לוריא ז"ל, שהוא ג"כ היה מיחידי סגולה, עד שאספו חזק רב בעד כל אחד ואחד מן הנשרפים להטיב מצבם ולבנות את ביתם כמו מקדם, ולא רק הדירה אפילו רהיטים ופנע כסף להחזיק ולעשות מסחר. ובעד הכל מלאכות את כלי אומנות שנחזק להם. ובכל מקום קבלו בסבר פנים יפות וראו הצלחה במעשה ידיהם. דורשי רשומות דורשין: מדוע אצל הרומה כתוב "ויקחו לי תרומה"? מדוע לא כתוב: "וינתנו לי תרומה"? - מפני שהעיקר מי הלוקחים. מפני שאבי ז"ל היה נכבד גדול ושמו היה נודע לתהלה על כן היה בידו להטיב המצב של הנשרפים ופתגם ההבון: "נאך אשריפה ווערט מען רייך" כן היה. אחר השריפה הוטב המצב של העיר ראגאלע יותר טוב כמו מקדם והיא נעשה עיר מרכולת ורובם ככולם היו להם פרנסה בכבוד וראו ברכה והצלחה במעשה ידיהם והספיקו לשלם את החובות שלהם. והעיר ראגאלע על תלה בנויה, והראש הראשון היה אבי מורי ז"ל זי"ע.

ואודות המעלות הללו זכה להשתדך עם אמי מרתה הצדקנית מרת פרימה נ"ע בה הגאון הגדול צ"ע עטרת תפארת ישראל משה"ה ר' אברהם חריף זצ"ל זי"ע אשר היה נקראת בפי כל ר' אברהם חריף הגאון דק"ק פיקעלין מחוז טעלז. הציעו לפניו עתירות גדולות כמו עיר פאנעוועז עיר וואס בישראל ובדומה ולא קבלה היה חריף עצוב היה בידו לסתור שרץ בק"ק טעמים מחדש נפלא מיחידי סגולה בדורו. הניח כתב-יד שאלות ותשובות וביחוד הדריש עלכל מסכתות הש"ס אבל לדאבון לבבינו לא זכינו להוציא לאור מפני סבות שונות.

מלבד שהיה גאון עצום היה מפורא ומפורסם בצדקה ויראתו, והעבודה של בתפלתו היה בחציינות כמונה מעות וכל עצמותי האמנה כו"כ נהקים בו. ש"ב אבי של בעלי המוסד הגאון והצדיק המפורא ומפורסם בכל הפופות ישראל ר' שמחה זיסל זיו זצ"ל זי"ע מעיר קעלעס מדינת ליטא נסע אצלו ללמוד עצמו איך להתפלל. מי שלא היה במחיצתו לא יוכל לשער את אשר ראה בעיניו.

פעם אחת לא השיג ידו לקנות בדי הדס טובים כי היו יקרים מאד והיה בין כסא לעשור וישב בבית רבו הגאון החסיד ר' משה מיינעש מקראו זצ"ל זי"ע אחד הכותה כגאנז קשישאי מדור הישן נראה רבו כי הוא בעצבון ושאל אותו: "איין השכינה שורה אלא מתוך שמחה ומדוע נפל פניך?" ספר לו המאורע כי אין לו הדסים טובים. ויאמר לו מורו: "אם כן למה זה אתה מחשה. מכור ביתך וקנה לך הדסים טובים". היה ההסכם אצלו למכור את ביתו ולקנות הדסים טובים. מובן מאליו מה גודל היתה צדקתו ויראתו.

וכמו כן הרבין תורה ברבים. אחד מתלמידיו היה הגאון הגדול ר' שלמה נאשעל זצ"ל זי"ע אב"ד זק"ק לוקניק ובק"ק קורשאן בעל המחבר שו"ת והדרינים על כל מסכת ומסכת על ש"ס בשם "בית שלמה". והרב הגאון ר' אריה לייב פרומקין זצ"ל זי"ע הנאב"ד זק"ק אלעקסאט פרור קובנה מי שזכה להיות ממיסדי העיר פתה-תקוה. והגאון הגדול צי"ע ר' כהריאל איסר האדאס זצ"ל זי"ע ממאיסאד מדינת ליטא, מקום מנוח"ב פה בארצינו הקדושה בירושלים עה"ק ה"ו על הר הזיתים, כאשר ידוע לכל בהיותו פה היה מפורד ומפורסם לשם ולתהלה הן בתורה והן ביראתו השחורה ובמידותיו הנעלות וביחוד אצל הגאון הגדול "רבן של ישראל מרן מהרא"י קוק זצ"ל זי"ע. וכמו כן אחיו הרב"ג כו"כ צמ"ס צי"ע ר' ישראל אליעזר האדאס זצ"ל זי"ע יליד מפיקעלין ואח"כ העתיק את אהלו בעיר לאנדאן, אבי של האברק המצוין הבלשן חכם וכופר ר' יעקב נ"י האדאס שכעת זכה להיות מיושבי ירושלים ת"ו. אלה היו מתלמידיו ועוד ועוד תלמידים הרבה שזכו להיות אח"כ מגדולי עמנו.

ולדאבון לבבי אנכי בעצמי לא זכיתי להכיר אותו כי הוא הסתלק כ"ז טבת בשנת תרל"ה זי"ע ואנכי נולדתי ח"י ניסן שנת תרל"ח. אבל ת"ל כי זכיתי להכיר היטב את אחיו הרב הצדיק ר' שלמה סגינאה זצ"ל זי"ע מטאוריג. אע"פ שהיה סגינאה ר"ל הוא היה ראש הקהל בטאוריג. על כל עניני מוסדות הצדקה הוא היה הגובר וכמו כן הגבאי על בית המדרש הישן ועל בית המדרש. "בית דוד" ועל הישיבה שהיה שם ועל הכנסת אורחים וגמילות חסדים ועל בקור חולים ולינת הצדק. בלי הסכמתו לא ירים איש את ידו והגלו בדרכי צבור ואם היה נחוץ לעשות שלום בין איש לאיש והן סכסוכין בעניני ירושה וכמו כן בעניני מקה ומסכר הכל באו לשאול בעצתו ודבריו היו נשמעים כאורים והומים. וכמו כן מי שהיתה חולה ר"ל בתוך ביתו באו אצלו להתפלל לקחת ברכה מי שנחוץ לעמוד למבחן אידות לעבודת הצבא או לקחת ברכה שהיא הצלחה בעניני משא ומתן, או בנסיעה לעבור במדינת הים או בעניני שיורכים.

ומלבד שהיה חכם ונכון בהיותו דעלמא. היה בקי בכל חדרי התורה ולמד בעל פה הן בחברה גמרא וכמו כן בחברה משניות, ובתלכה למעשה, והיה דרכו בקדש להבחין את בני העניים שלמדו בתלמוד תורה אם הם עושים חיל בלימודם. כי היה שגור בפיו כי רק מבני עניים תצא תורה, וכמו כן להבחין את בני הישיבה, והבחורים שמצאו הן בעיניו נהן להם מתנות. והשיף בעדם להחזקת לבם ללימוד התורה והיראה.

בנים זכרים לא היו לו, רק שתי בנות. שם האחת עטעל נ"ע ושם השניה דינה נ"ע. הבעל של בתו הצדקנית מרת עטעל היה מגזע היחס מדור דור יליד מראסין שמו הרב הגדול בתורה וביראה ובמדע ר' אלחנן אנצ'ל זצ"ל זי"ע היה מרבין תורה ברבים, והתלמידים שלו עשו בלימודים, אנכי זכיתי להכיר את התלמידים שלו, שזוכו אח"כ להיות מגדולי עמנו. שם האחד הרב הגאון הגדול ר' יצחק זבולון זי"ע זצ"ל זי"ע. הוא היה חריף עצוב הוא היה רב ואב"ד בק"ק כוואדאן מחוז ראסטיין מדינת ליטא. ואח"כ בעיר בראנסק פלך גראדנא עיר חכמים וסופרים שהיא מפורסמת עם הישיבה הגדולה שהיה שם אח"כ הנאב"ד ור"מ הגאון הגדול ר' שמשון שקאפ זצ"ל זי"ע. על מקומו מלבד שהוא היה מפורסם להחיה עצום היה צמ"ס בקי בפלא ובעל הגיון על צד היותר נעלה. בימי נעורותיו היה למד בישיבת סלאבאדקה בישיבת "כנסת-ישראל" הוא היה שם מיוחד סגולה מן המצינים, אבל לדאבון לבבנו במבחר שנותיו עלתה נשמתו הקדושה השמימה. כל העם געו בבכייה על השריפה ששרף ד'.

והשני להבדיל בין חיים לחיים, הרב הגאון הגדול ר' ברוך רבינאוויץ שליט"א. יליד גמטאוריג בנו של הרב"ג ר' יהושע בנו של הרב הגאון ר' ברוך דוד הגאב"ד בק"ק פאירא סמוכה לגמטאוריג. חתן של הרב הצדיק ר' יודל זצ"ל זי"ע בעל המחבר "הרוזי המצוות" על התורה ועוד ספרים הרבה. מקודם למד בישיבת "כנסת ישראל" בסלאבאדקא ואח"כ נסע ללמוד בישיבת וואלאזין, והשתדך עם אחת מבנותיו של משפחת מגאוני וואלאזין. ונתקבל לרב ואב"ד בעיר שערשאו פלך וויטובסק ואח"כ נתקבל לרב ואב"ד בעיר הגדולה וויטובסקי ות"ל כי זכה להצטרף מידי הרוצחים היטלריסטיין ימה שמם וזכרם, ולבוא בארצות הברית, וכמוכן הוא מייחדי סגולה גדולה הרבנים. ראיתי הרבה חידושי תורה שהוא כותב ב"הפרדס" שם מלאים חריפות ובקיאות ושכלו נח וישר.

ר' אלחנן ז"ל אנציל היה אחי של הרב הגאון בתורה ובמדע של ר' לייב גארדאן מירושלים עה"ק ת"ו. הוא היה מייחדי סגולה בירושלים. מלבד גדלו בתורה שהיה מחבר כמה ספרים ספר "חזון האמונה והשגחה" "בינה המקרא" "בנינים ופעולות" ביאור על סדר התפלות על פי חוקי הלשון ובקורת על נוסח התפלות ומקור מהצבתם. "מסלול הדקדוק" "משפטי לשון עברית" "דרך ישרה" וגם נמצא ממנו הרבה מאמרים במכתבי עתים אשכנזים לחכמת הכעמיקי והרשה המעשה כי חרש חכם היה בחכמת ההרכבה טענישער כעמיקער וגם נמצאים ממנו הרבה מאמרים ב"הכרמל" וב"הלבוש" וב"כנסת-ישראל". הוא היה מהבונים ירושלים והטביח בה ויהיה חקן גדול מייחדי סגולה באותו הדור. אנכי זכיתי לראות אותו פעמים אחדים בהיותו בוויילנא אצל הגאון רבן של ישראל ר' חיים עוזר זצ"ל זי"ע מד"א דוויילנא בעת שזכיתי בימי נעורי ללמוד בחקבון שלו בוויילנא והיה מכבד אותו כמו שהגון בעד ייחדי סגולה מאותו הדור.

לחבר ר' אלחנן היו לו חתנין גדולי תורה ויראה ואחד מבניו הקדוש ר' דוד זצ"ל זי"ע היה צמ"ס גאון עצום. היה עילוי מילדותו. מקודם למד בישיבת "כנסת ישראל" בסלאבאדקא והיה שם מייחדי סגולה ואח"כ למד בהקבוצת של הגאון ר' חיים עוזר ז"ל בוויילנא. היה נודע לתהלה הן בכשרונותיו הנעלות וביראתו הטהורה והזכה במידותיו המצוינות. הוא היה חבר מובהק עם הרב הגאון המפורסם ומופוסטס לתהלה ר' בנימין נאטעלענצוי שליט"א יליד בוויילנא חתן הגאון ש"ב ר' מאיר זצ"ל זי"ע ראבינאאחן הגאב"ד בק"ק קראק במדינת ליטא ואח"כ בעיר ראבינסקוויץ ומנו"כ פה בירושלים עיה"ק ת"ו על הר הזיתים.

הרב ר' בנימין כעת מגדולי הרבנים בארצות הברית ומלפנים היה ג"כ רב ואב"ד בק"ק קראק ואח"כ בעיר סאדאווא מחוז שאביל, מדינת ליטא. וגם בנו הצעיר הנעלה הקדוש ר' וואלי ז"ל היה מצוין ביראתו הטהורה והזכה ואיש צורה וחכם ונכון מוכתר בכל המעלות נשגבות ועסקן בצרכי צבור באמונה וסוחר גדול וראה ברכה בעסקיו. ומקום מגוריו היה בעיר קראי מדינת ליטא. ולראובן לבנינו ארורים הרשעים העמלקים היטלריסטיין ימ"ש וזכרם שהם הרגו אותו בכל מיני מיתות אכזריות עם כל משפחתו אנשים ונשים וטף יחד עם אנשי העיר קראז ביום אחד. המקום ידרוש את דמם הנקיים תנצב"ה.

והנה השני הרב הצדיק ר' צדוק ז"ל הבעל של בתו הצדיקנית מרת דינה נ"ע בתו של דודי הרב הצדיק ר' שלמה סגינער הוא היה ג"כ מופלג גדול בתורה וביראה ובעל מדות נעלה ממשפחת המיוחסת בישראל וזכה להצטרף מן הרוצחים עם כל משפחתו בארצות הברית.

והנה השני של קניי הגאון ר' אברהם'לי חריץ זצ"ל זי"ע היה הרב הגאון הגדול ר' ישראל זצ"ל זי"ע. היה רב ואב"ד בעיר קראי מדינת ליטא בדורו של הגאב"ד ר' קובנא רשכ"ה ר' יצחק אלחנן זצ"ל זי"ע והגאון ר' יוסף זכריהו שטערין זצ"ל זי"ע הגאב"ד בק"ק שאביל והגאון הגדול ר' אל סנדר משה לפידות והגאון הגדול ר' גרשון גענדלי וזו זצ"ל זי"ע הגאב"ד בק"ק טאוריג והגאון ר' אליהו דוד רבינוביץ תאומים הגאב"ד בק"ק פאנעוועז שזכה אח"כ להיות הרב הראשי בארצות הקדושת זצ"ל זי"ע והגאון ר' אליעזר גארדאן הגאב"ד ור"מ בק"ק טעלו.

הוא היה עמהם בהתקשרות בכל דבר שבקדושה שהיה נחוץ בדורו והיה מגדולי הרבנים בזמנו. ומלבד גדולתו בתורה היה חכם ונבון ואהוב ונחמד לכל המפלגות ואם היתה נחוץ לשאול עצה ותושיה היו סומכין רק עליו. הוא היה אבי של הגאון הגדול ר' אברהם דובער ז"ל זי"ע שהיה מקודם רב ואב"ד על מקומו בקראו ואח"כ העתיק את אהלו בארצות-הברית ועשה הרבה בעד חיוק התורה והיראה להשיב את מצב הרוחני כדי שלא תשתכח, ח"ו תורה מישראל. הנצב"ה.

פרק ר'

זקני הגאון, אבי של אמי מורתי נ"ע ר' אברמלי חריף זצ"ל זי"ע הגאב"ד בק"ק פיקעלין היה נכד של הגאון הגדול המקובל איש אלוקי מהור"ר ר' אברהם ב"ר שלמה זצ"ל זי"ע. חורת אמת היתה בפיהן ורוח הקודש שרתה עליו בגלוי. מכפר סאיאן בקרבת העיר ראסיין מדינת ליטא. מספרים עליו נפלאות הרבה. הוא היה חבר מובהק של הגאון הגדול המקובל החסיד האמיתי קדוש ד' המפורא ומפורסם בשמו הסובב. שמואל חסיד זצ"ל זי"ע מראסיין. ר' שמואל חסיד היה תורמו אומנתואבל הסבא של זקני הגאון המקובל ר' אברהם ב"ר שלמה ז"ל היה עסוק מעט בהיות דעלמא. היה לו בילוי אליהו פעמים או שלשה פעמים בשבוע כדי שיהיה לו האפשרי ללמוד ביחד את השיעורים הן בנגלה והן בנסתר. הם היו בדורו של הגר"א מווילנא. וגם היה חבר מובהק של הגאון החריף ר' אריה לייב בר יצחק ז"ל שהיה ראב"ד בעיר ראסיין. הם היו מיחידי סגולה בדור ההוא, וחננו היה הגאון הגדול ר' יחיאל מיכל זצ"ל זי"ע הגאב"ד בק"ק ווידוקלא מחוז ראסיין. ונפטר בשנת תק"ע המשנה עשר בשבט בן מ"ב שנה זכותו יגן עלינו ועל צאצאיו.

בספר "שם הגדולים" מאריך הרבה אודות זקני הגאון ר' אברמלי חריף זצ"ל זי"ע ואודות משפחתו הרמה. הנצב"ה.

הסבתא שלי, זונתו של זקני הגאון ר' אברמלי חריף זצ"ל הגאב"ד דק"ק פיקעלין הרבנית הצדקנית היתה שמה חיה נ"ע. היתה בתו של הרב הגביר שוע נודיב ר' אפרים זי"ע זי"ע זי"ע מקראז מחוז ראסיין מדינת ליטא אבי של הרב הגביר ר' יוסף זיו זצ"ל זי"ע מראנאלי מדינת ליטא. הוא היה שקדן גדול בלימודו. עד חצות היום היה יושב בטופ כסליח ותפילין בבית המדרש על התורה והעבודה וזוגתו היתה מנהלת את העסקים של הבית. פעם אחת היתה שוק גדול (או יריד) בקראז. בא שם הקנאז המפורסם בדורו מריטעווע שהיה היה משפחת ראמאנאו של הקיסר ניקאלאי הראשון של רוסיא שהעיר ריסעווע ופלונגינא והעיר קראטינגא והעיר המפורסמת סאלאנץ היתה רכושו ורצונו היתה לשת. בהנהגה של אבי של הסבתא שלי הרבנית מרת חיה נ"ע בת הרב הגביר ר' אפרים זיו זצ"ל זי"ע מקראז. שמו של הקנאז היתה איננסקי ורצונו היתה לקנות כל מיני סחורות בעד הון רב יותר מאלף 1000 רובל. בהנהגה שלו היתה רהיטים מכל המינים של כלי הבית וכל מיני צמר ומשי מכל מיני מעשמים. ובא בהנהגה ושאל בשלום של אבי הסבתא הרב ר' אפרים זיו זצ"ל זי"ע ואיפה הוא באשר יש לו לקנות הרבה ואין רצונו לסמוך רק עליו. ושלחו לו שליח מיוחד כי הוא יבוא הביתה כדי לקנאז איננסקי מריטעווע בא ורצונו לקנות הרבה סחורות ואינו רצונו לסמוך רק עליו ואם הוא לא יבוא לא יקנה. והוא לא זו מקומו וישב כמו בכל יום ויום מעוטר בטלית ותפילין עד ששער שיעוריו כמו שדרכו בקודש בכל יום והקנאז חכה עליו ולא היה בלבו שום שינא מפני שהוא ידע כי הוא איש קודש.

הוא היה מכובד ונכבד אצל כל המפלגות בכל העירות הסביבות וכמו כן להבדיל אצל אומות העולם. הוא היה מיחידי סגולה באותו הדור.

וכמו כן היה בנו הנעלה הרב הגביר ר' יוסף זיו זצ"ל זי"ע מוכתר בכל המעלות נשגבות תורה וגדולה במקום אחד. מקום מגורו היתה בעיר אייראנאלי סמוכה לקובנה מדינת ליטא. היה שקדן גדול בלימודו ובקי נפלא בש"ס ובפוסקים ומדקדק במצוות ואיש צורה

וחכם ונבון מיחידי סגולה ממדינת ליטא. אין דברים בפה עטי הדלה והרזה לחאר בשישר את דרכו כקודש. אע"פ שהוא היה גביר עצום – היה לו רכוש גדול, הרבה בחים וחנות גדולה של כל מיני סיקססיל ועוד חנות של כל מיני ברזל וכלי בית ומטבח, אע"פ שהיו לו הרבה משרתים אבל גם הוא צריך להיות בהעסקים שלו כמו שחז"ל אמרו: "מי שרוצה לאבד מעותיו ישכור פועלים ואל יאחז עמהם" – והיה טרוד מאד בעסקיו אע"כ היה כל מחשבותיו ורעיונותיו בלמוד התורה והיראה ולהנח את בניו וצאצאיו כי הם יזכו להיות לכבוד ולתפארת בישראל.

וכמו כן הייתה זוגתו היקרה והעדינה הצדקנית מרת אידלע נ"ע. היתה נפש אצילה כאחת האמהות. היא הייתה בתו של הרב הגביר המפורסם ומפורסם לשם ולתהלה ר' זאב זצ"ל זי"ע וואלפאוויץ מעיר אייראגאלי סמוכה לקובנה הנקרא בפי כל: ר' וועלוועצקי דער נגיד". מלבד שהיה גביר עצום ועסקן במצות היה רחם ומוקיר רבנן וזכה לחתניו רבנן. בתו הבכורה הרבנית הצדקנית מרת חנה נ"ע נישאה לארי שבחבורה מרנא ורבנא הגאון הגדול צי"ע ר' יעקב מאיר זצ"ל זי"ע בן הגאון הגדול ר' מרדכי זצ"ל זי"ע קאמינעצקי מגדולי ווילנא גיסו של הגאון הגדול ר' העשעלע הגאב"ד בק"ק יאנאווע סמוכה לקובנה ורב ואב"ד בק"ק סיניו פלך סוואלק הנקרא בפי כל: "ר' העשעלע דיד אייזערנע קאפ". וניסו של החכם המפורסם של אותו הדור ר' לייב מעזיק זצ"ל זי"ע משפחת המפורסמת "בית הלל" מגדולי ווילנא כאשר זאת הובא ב"קריה נאמנה" של עיר ווילנא.

הגאון ר' יעקב מאיר שנקרא בפי כל ר' יעקב מאיר ראגאלער היה מקודם מקום מגורו אראזאלי אצלו היה תורה וגדולה במקום אחד. חותנו נתן לו נדוניא 18 ח"י אלפים רז"כ מלבד בית ונחלה. באותו זמן הייתה זאת הון רב. זוגתו הרבנית נ"ע הייתה מנהלת את העסקים. היתה להם חנות גדולה מכל מיני סחורות ומכל מיני משקאות ומכל מיני מעדנים והוא ישב. מעוסף בסלית ותפילין כל היום ולמד בהשקדה גדולה וכיעיון רב. מלבד שהיה חריף עצום היה בקי בכל חדרי התורה בבלי וירושלמי וארבעה חלקי שו"ע עם כל נושאי כליהם, כל הראשונים עד האחרון שבאחרונים ומדקדק במצוה על צד היותר נעלה. פעם אחת עבר דרך אייראגאלי מקובנה בראשיין שר הפלך דער גובערנאטער ביום השבת ושלה שליח מיוחד להרב ר' יעקב מאיר למכור לו קופסה ציגערעטין ולא נתן לו, בשום אופן כי שבת היום. ובאשר אמר שר המחוז להרב ר' יעקב מאיר ז"ל: "איך אתה תוכל לעשות כן כי הוא שר הפלך. אתה מורד במלכות" אמר לו: "כי היום ש"ק ואין לי הרשאה לעשות זאת ממלכות שדי". אז חזר שר המחוז לשר הפלך למסור לו מה שהרב ר' יעקב מאיר אמר לו. הייתה לשר הפלך הרבה התפעלות מזאת התשובה. אמר לשר המחוז: "רצוני להכיר אותו". אז בא שר הפלך עם כל הפמליא שלו וכאשר בא בביתו אז ראה אותו והכיר את פניו כי הוא איש האלקים כי הוא היה איש צורה ותוארו כתואר איש אלקים. אמר כי הוא מאושר שזכה לראות קדוש עליון כמותו ולהיות בצל קורתו וישב שם עד אחר הבדלה ובקש מאתו סליחה ומחילה מה שהייתה לו עגמה נפש מזאת ובקש מאתו ברכה בעדו ובעד כל משפחתו ונשק על ידו הימנית. זאת ידוע לכל.

ח"ל כי אנכי עומד על סף הגבורות ואנכי זכיתי להכיר הרבה מגדולי עמנו מגאונים קשישאי מדור הישן זי"ע אבל כתוארו לא ראיתי. מי שזכה לעמוד בד' אמות שלו נפל עליו יראת הרוממות. אנכי זכיתי לראות את העבודה שלו בתפלת שמונה עשרה. הייתה בבכיות ותחנונים בדמעות שליש שליש שליש פעמים ביום ובכונה עצומה פשוט "כל עצמותי האמורה" וגו' יותר כמו אנשים כמונו בתפלת נעילה ביום הכפורים. אנכי זכיתי להתפלל בבית הכדרש שלו ביום שמיני-עצרת בעיר אייראגאלי. שמעתי של נשיאת-כפים תפלה "והעריב עליך תחיתנו כעולה וכקרוב אנא רחום ברחמך הרבים". הייתה פשוט התפשטות הגשמיות וצורתה הייתה בוער כלהבת אש ודמעות הייתה נשפך בלי הפוגה. אשרי העין שזכה לראות את כל אלה ואשרי הדור שזכו כי איש קדוש כמותו היה באותו הדור.

ביתוך בין המצרים משבעה עשר בחמוז עד אחר השעה באב באמורה "תקון-חצות"
היתה העבודה שלו הוץ מדרך הטבע. מקודם ראיתי איתו בבית הכנסת בעיר אייראגאלי.
שם היתה דרכם בקודש כמעט כל יושבי העיר משבעה עשר בחמוז עד אחר השעה באב עשו
היקון חצות אחר הצהריים בבית הכנסת ושפכו דמעות שליש על חורבן בית-המקדש ועל ארצינו
הקדושה האבילה והבוניה והחרבה והשוממה מאין יושב ויבלענה לזיונות וירשוה עובדי זרים.
המקדש כל העיר שנמצאו שם עדו בבכי אבל האנחות והבכיות של הגאון והצדיק, של ר' יעקב
מאיר זצ"ל זי"ע היתה על כולם. תמיד היתה שגורה בפיו מאמר חז"ל: "כל דור שלא נבנה
בית המקדש בימיו כאילו נחרב בימיו" ומתאר בנפשו כאילו הוא רואה בעיניו את החורבן
הנורא של ארצינו הקדושה ואת החורבן בית המקדש שנשרף.

ובימי הזקנה העתיק את אהלו בעיר ווילנא ומקום התפילה שלו היתה בקלאז של
הגאון ר' שאולקע קאצענעלענבויען זצ"ל זי"ע יחד עם הגאון ר' שלמה הכהן זצ"ל זי"ע
בעל המחבר "חשק שלמה" על הש"ס ושם "ח' בנין שלמה" מגדולי ווילנא. ראה ר' שלמה
יום אחד מבין המצרים לאהר היקון חצות נהר גדול של דמעות על המקום שהגאון והצדיק
ר' יעקב מאיר זצ"ל ישב שם ואמר תקון חצות. היתה לו התפעלות גדולה מהעבודה שלו
ואמר: "חזל אמרו: 'כל השערים ננעלו חוץ משערי דמעות לא ננעלו' מדוע עוד לא זכינו
לבנין בית המקדש? נתקיים בנו מה שהמקונן אמר: 'גם כי אזעק ואשוע סהם תפילתי'."

יש מאחו הרבה הידושי תורה בספר של שאלות ותשובות של "נודע ביהודה" מה
שנדפס בווילנא בדפוס ראש והרבה שאלות ותשובות בספר "באר-יצחק" של הגאון רבן של
ישראל רבי יצחק אלהן זצ"ל זי"ע הגאב"ד בק"ק קובנה והרבה שאלות ותשובות בספר של
הגאון ר' יצחק אייזיק הגאב"ד בק"ק שאביל זצ"ל זי"ע "דברי יצחק" אשר יצא לאור עליידי
נכדו הקדוש הרח"ל ר' משה ארדמאן בן הרב הצדיק ר' משולם ארדמאן ז"ל מטעלו שהיה
המהותן של דברי הרח"ל ר' נחום זאב רויזנב זצ"ל זי"ע. ואחת מבנותיו היתה נישאת להגאון
הגדול צי"ע ר' שמעון פיאויל זצ"ל זי"ע ואשונסקי הגאב"ד בק"ק אייראגאלי.

לדודי הרב הגביר ר' יוסף זיו זצ"ל זי"ע היתה בת יחידה ושמה היתה שרה נ"ע.
היא היתה מצוינת ומוכרת בכל המעלות נשגבות; משכלה ומלומדת ומלאה ביראת ד'.
ותראה היתה ניכר שהיא בת מלך שאין דוגמתה. היא נאה לשמה ושמה שרה נאה לה כמו
שמצאנו בתורתנו הקדושה כי שרה אמנו מי שראה אותה הללוה בהמראה שלה כמו בן מי
זוכה לעבוד בך. אמות שלה לא היתה דברים איך לשבח בכל המעלות הן ברוחניות והן
בגשמיות. והיא נישאת להרב הגביר ר' אברהם הכהן זצ"ל זי"ע קארעליץ. הוא היה איש
מצוין ונעלה גדול מרבה תורה וגדולה במקום אחד. הוא למד בימי נעורותיו בישיבה
וואלאזין. הוא היה שם מיוחד סגולה. היה כמו גדול בתורה הן בבקיות והן בחריפות
ומחדש נעלה. בספר של דודי הרב הגאון הגדול ר' שאול הכהן קארעליץ הגאב"ד בק"ק
נעשויו שו"ת "תשובת שו"ת" יש הרבה הידושי תורה שלו. ומצוין ביראתו הסתירה והחבה.
היה שקדן גדול בלימודו והיה אהוב ונחמד לכל וביחוד אצל תלמידיו, אצל האנשים ר'
צבי יהודה נפתלי בערליץ ואצל ר' חיים הלוי כאלאוויצ'יק זצ"ל זי"ע שהיו אז ראשי
הישיבות של וואלאזין. הוא היה ממשפחת המיוחסת בישראל, מהגאון ר' משה יואל גוריאן
זצ"ל זי"ע בעל המחבר שו"ת "ראשי בשמים" הגאב"ד בק"ק אניקסט מדינת ליטא וממשפחת
הגאון ר' מרדכי עליאשבער זצ"ל זי"ע הגאב"ד בק"ק בויסק מדינת לטביא. אביו היה
הגאון הגדול ר' משה הכהן קארעליץ הגאב"ד בק"ק דווינסק זצ"ל זי"ע ואחיו של הרב הגביר
המפורסם ומפורסם לשם ולתהלה ר' ברוך שליט"א קארעליץ חתן הגאון ר' חיים בערליץ בנו
של הגאון והרב מואלאזין שהיה מקודם רב ואבד בק"ק מאסקווע ואח"כ בעיר הגדולה
יאלעסאוועסגראד ואח"כ היה הרב הראשי בק"ק ירושלים עה"ק ת"ו.

מקודם היה מקום מגורו בעיר מולדתו בעיר דבינסק ואח"כ בעיר מאסקווא עד
המלחמה הראשונה ואח"כ העתיק את אהלו בעיר הגדולה ריגא. היה לו בית חרושה ונתנה
גדולה של טעקסטיל מכל המינים וראה ברכה במעשה ידיו ובכל העיירות שהיו מקום מגורו
היה מיוחד סגולה. שמו היתה נודע לתהלה אצל כל המפלגות ובנס גדול זכה להצלל מיד
הרוצחים ולבוא פה בארצינו הקדושה ומקום מושבו היתה בעיר של תל-אביב. ביתו היתה
בית ועד לחכמים ופה מנח"כ. היה נכבד גדול ונדבב מצוין. היתה תורה וגדולה במקום אחד.

עשה הרבה בעד החזקה התורה ולומדיה, שמעתי מהגאון הגדול ר' משה אביגדור זצ"ל זי"ע עמיאל הרב הראשי דק"ק תל-אביב ויפו כי בעיני צדקה היה יחיד במינו. נתינתו היתה ביד רהבה ובשמהה עצומה, ידוע לכל כי הגאון ר' משה אביגדור עמיאל זצ"ל זי"ע היתה דרכו בקדוש לעשות הרבה בעד תלמידיו חכמים שבאו מהו"ל בעירום ובתוסר כל ולא לכבודם לקבל תמיכה ממוסדות הצדקה שיש פרסום הרבה. השתדל אצל יחידיו סגולה להשיג בעתים לא רחוקות תמיכה בדרך כבוד לקיים "אשרי משכיל אל דל". היה הרב הגביר הנדיב המפואר ומפורסם לשם ולתהלה ר' אברהם קארעליץ ז"ל מן הראשונים שנדבו ביד רהבה ובדרך כבוד ובשמהה עצומה. רק על זאת לבי דיו כי בנו הצעיר שהיה איש אשכול ומדע ומצוין במדותיו היקרים קש"ת ר' מרדכי הכהן קארעליץ על שם דודו הגאון ר' מרדכי זצ"ל זי"ע עליאסבערג הגאב"ד בק"ק בויסק מדינת לאטביא לא זכה להנצל מידי הרוצחים ולבוא בארצו הקדושה ונהרג הוא עם משפחתו הרמה בעיר ביגא כ"ז מנ"א תש"א במיתות אכזריות ר"ל בכל מיני מיתות. ארובים הרשעים העלילים היטליריסטין ימה שמם וזכרם. המרום ידרוש את דמם הנקיים ותנצב"ה ואלקים חיים יתן לנו חיים.

כמו כן לדודי הרב הגביר ר' יוסף זצ"ל זי"ע היה ארבעה בנים כולם אנשי מדע וי"א ומופלג תורה ואנשי צורה. בנו הבכור ר' ליבער זי"ע היה סוחר גדול מקום מגורו היתה בעיר הגדולה עיר מרכולת עיר לאדו, היה מוכבי לאדו. היה מופלג גדול בתורה חכם ונבון. היה יד ימין של הגאון הגדול ר' אליהו חיים מייזל זצ"ל הגאב"ד בק"ק לאדו. בעת שהיה נחוץ לקחה בוררים לדון תורה היה דרכו בקדוש של הגאון ר' אליהו חיים מייזל לכבד אותו להיות בורר הראשון ובכל העניני ציבור היה מתקן עמו ודבריו היה אצלו כאורים ותומים.

והבן השני היה מקום מגורו בעיר מאנעשעסטער מדינת אנגליה. שמו היה ר' חיים זי"ע. היה נכבד גדול, איש צורה וחכם ונבון ומצוין ביראתו הטהורה. הוא הסבא של הגביר העצום המפואר ומפורסם לשם ולתהלה בכל תפוצות ישראל הנדבן המצוין בזרנו ר' ישראל זי"ע נ"י מלאנדאן המייסד של מכון דניאל זי"ע ברחובות בארצו הקדושה על שם בנו הנעלה דניאל זי"ע. אבי של הגביר שהיה שמו ר' אפרים זי"ע בנו של ר' חיים זי"ע. היה איש מצוין ונעלה ומסור בכל לבו ונפשו בעד עמו וארצו והורתו ובזכות אבותיו היקרים ומידותיו הנעלות זכה כי צאצאיו יהיו מיחידי סגולה בדור הזה ומפורסמים לשם ולתהלה ועושים הרבה לטובת ארצו הקדושה. וכמו כן נודע לתהלה את בנו המצוינת הגבירה מרת מרים ת"י אשת הגביר הגדול מרבבה שר וגדול בישראל לורד סימן מארקס נ"י. וביתוד נודע לתהלה הגבירה המפורסמת לתהלה האשה הגדולה מרת רבקה זי"ע ת"י אשה של ר' ישראל זי"ע נ"י שהיא מסורה בכל לבה ונפש. בעד ארצו הקדושה והיא היחידה מהמסידים את המוסד וויצא שעושים הרבה בעד ארצו הקדושה והיא הפרעזידענט היחידה ומסורה בכל לבה ונפשה יותר מכחה. המרום יתן להם רב ענג ונחת מצאצאיהם בעד מעשיהם הטובים שעושים בעד ארצו הקדושה בכלל ובעד משפחתם כדי שיחפרנסו בכבוד - שזכו להנצל מידי הרוצחים מהו"ל ולבוא בארצו הקדושה - בפרט, אשרי חלקם ואשרי יולדתם, המרום ישלם גמול פעלם ויאריכו ימיהם ושנותיהם כפי משאלותם לטובה.

ובנו השלישי ר' יהושע העשיל ז"ל ובנו הצעיר ג"כ שמו ר' אפרים זי"ע ז"ל מקום מגורם היתה בעיר מולדתם בעיר אייראגאלי סמוכה לקובנה מדינת ליטא. הם היו מוכבי העיר מיחידי סגולה לכבוד ולתפארת והסבא של ר' ישראל זי"ע נ"י א"פ שרוב שנותיו היה מקום מגורו במאנעשעסטער מדינת אנגליה אבל מקום מנוחתו בכוד בעיר מולדתו סמוכה להוריו היקרים. י"א זכרו ברוך ותנצב"ה והנותן חיים יתן לנו חיים.

להסבא שלי הגאון ר' אברמלי חריף זצ"ל זי"ע הגאב"ד בק"ק פיקעלין לא היו בנים זכרים רק בנות. אמי הצדקנית מרת פרומה נ"ע היא היתה הצעירה, בת זקונים ושם הבכירה היתה שמה חנה נ"ע. היא היתה מלומדת בשפות אחדות וביחוד בלימודי קודש. כקום מגורה היתה בעיר לאנדאן. בעלה היה מפורסם לשם ולחלה בכל מדינת אנגליה. שמו היה ר' אברהם יפה ז"ל. היה גדול בתורה וביראה ובמדע, חכם ונבון, צמ"ס. הוא זכה להיות רב ואב"ד על מקום הסבא שלי בעיר פיקעלין ומפני סבות שונות היה מוכרה להעתיק את אהלו במדינת אנגליה וכאשר היה צמ"ס וחריף עצום וחכם ונבון ושמו היה נודע לתהלה בכל מדינת ליטא וביחוד מצא חן בעיני הגאון רשכבה"ג ר' יצחק אלחנן זצ"ל זי"ע הגאב"ד בק"ק קובנה. נתן לו מכה מליצה להרב הגאון ר' נתן דר' אדלער הרב הראשי של מדינת בריטאניא וכח עליו כי ארי עלה מבבל וקרב אותו בשתי ידיים. נתן לו בנו הנעלה הרב הגדול ר' נפתלי דר' אדלער ז"ל כי הוא ילמוד עמו כדי שיהא ראוי להיות הרב הראשי על מקומו, וביח המדרש להיות שם הרב וללמוד עם הנכבדים משם. ויסד שם הברה ש"ס וחברה משניות והלכות והיתה פרנסתו בכבוד ופרנס את בני ביתו וזכה לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצות ונפטר בשבוע טובה יותר מתשעים שנה. עד יום מותו לא נס ליחו ולא כחתה עינו וכבוד גדול עשו לו במותו. בהיותו בלאנדאן סיפר לי הגאון הגדול שירת תפארת ישרון בקש"ת רש"י הילמאן זצ"ל זי"ע הרב"ד מלאנדאן חותן של מרן הגאון ר' יצחק אייזיק שליט"א הלוי הרצוג הרב הראשי מפה ארצינו הקדושה והגאון הגדול ר' יעקב רבינאוויץ בנו של הגאון הגדול ר' אליעזר שבת זצ"ל זי"ע הגאב"ד בק"ק קאלווערע וק"ק ליומבע, ולהבדיל בין חיים לחיים הרב הגאון הגדול המפורסם לשם ולהלהל בחיבוריו על הלכה ואגדה ר' צבי הירש פערבער שליט"א מגדולי לאנדאן ועוד יחידי סגולה מלאנדאן כגון הרב הצדיק ר' סנדר הרמן זצ"ל זי"ע מלאנדאן שהיו מספרים את ההצטיינות שלו ביחוד את כשרונותיו שלו הן בתורה והן בהיות דעלמא. שיחתו שיחה חולין היתה צריך ללמוד. וכמו כן זוגתו הרבנית דודתי מרת חנה נ"ע היא נקראת אצל מכירה בשם ברוריה על שם ברוריה אשת הנא ר' מאיר ז"ל. היא היתה מלומדת גדולה מלבד לימודי חול כמו כן, להבדיל, בלימודי קודש, בתורה שבכתב ובתורה שבעל-פה שאין דוגמתה.

ובתו השניה היתה שמה מרת פייגא נ"ע. היא היתה כאחת מהאמהות כבודה בת מלך פנימה ושם בעלה הרב הצדיק ר' יחזקאל רייך זצ"ל זי"ע. הוא היה צדיק חמים, לא טעם טעם עבירה. הוא היה ממשפחת המיוחסת בישראל מעיר מעמל מדינת פרוסיה שרוב ימיו ושנותיו של הגאון הצדיק רבן של ישראל ר' ישראל סאלאנטער זצ"ל זי"ע היה מקום מושבו שם והשתדל בכל כוחו לעשות רשם על לוח לבם בתנועה המיסר. ומשפחת רייך זכו להיות מיחדי סגולה שדבריו עשו רשם על לוח לבם וזכו להיות מגדולי תורה ויראה על צד היותר נעלה שהיו אצלם תורה וגדולה במקום אחד. מלבד גדלם בתורה וביראה היו גבירים עצומים וראו ברכה במעשה ידיהם. ומפני העסקים הגדולים שהיו להם נסע דודי הנ"ל בלאנדאן ועסק במסחרו. אבל הוא ראה כי העיר לאנדאן כר נרחב להטיב המצב הרוחני וזאת הייתה אצלו יותר חשוב ממצב החמרי. שכה את כל העסקים שלו ומסר בשל לבו ונפשו בעד חזקת התורה והמסורה ובעד שמירת שבת וביחוד בעד בירושלים ובהשגחת חובל יסד שם את בית המדרש "החזקת הדת" שזאת לכבוד ולתפארת. ובהשתדלותו חולב שם הרב הגאון הצדיק ר' אבא ווערנער זצ"ל מטעלו להיות שם לרב ואב"ד ואח"כ היה שם הגאון הגדול אהר מגדולי עמנו ר' יחזקאל שליט"א אברמסקי שהיה מקודם תגאב"ד בק"ק מלוצק שבעה זכה לברוא בתורה והקדושה ומרביץ תורה ברוכים הן בירושלים עז"ח מ"ו וכמו כן בישיבת סלאבאדאק כנסת ישראל אשר בעיר חכמים וסופרים עיר בני ברק. אנכי זכיתי להיות לפני עשירים שנה בלאנדאן והברתי את חתנו הרב הגדול בתורה וביראה צמ"ס שקד גדול בלימודו ר' שמואל ז"ל טיילער. הוא היה הבעל של בתו המהוללה מרת בלומה נ"ע. אי אפשר לי לתאר את ההצטיינות שראיתי שם. בתו היחידה מרת אסתר תח' ובניו הקרובים כולם אהובים ונחמדים מלאים יראה ה' ומצוינים במדות טובות ידו כמותם בישראל.

ובתו השלישית מרת רחל נ"ע אשר הרב הגאון הצדיק ר' מאסיל זצ"ל זי"ע גאדיץ בנו של הרב הצדיק ר' דוד זצ"ל זי"ע מווארנא מדינת ליטא, מיחידי סגולה באותו הדור. הוא זכה לישיב על מקום הסבא שלי הגאון ר' אברמלי חריץ זצ"ל זי"ע בפיקעלין אחר נסיעתו של דודי הרב ר' אברמלי יפה ז"ל בלאנדאן. לדאבון לבבינו במבחר שנותיו עלתה נשמתו הקדושה השמימה תנצ"ה ואלקים חיים יתן לנו חיים.

ובתו הרביעית הרבנית דינה נ"ע עלתה על כולן. היא זכתה להנשא להרב הגאון הגדול צי"ע מגזע היחס מדור דור ר' ברוך נתנאל ניינודעל זצ"ל זי"ע אב"ד ור"מ בק"ק טאוריג מהוז ראסיין בנו של הרב הגאון ר' בנימין בייניש ניינודעל רב ואב"ד בק"ק טאוריג, בנו של הגאון ר' שלום יאניסקער זצ"ל זי"ע בעל המחבר "דברי שלום ואמת", נין ונכד של הגאון הגדול ר' זעלמעלי מוואלאזין זצ"ל זי"ע בעל המחבר "תולדות האדם" אחי של הגאון הגדול רבן של ישראל ר' חיים הגאב"ד ור"מ בק"ק וואלאזין זצ"ל זי"ע. אין דברים בפי עמי הדלה והרוזה לתאר בששר את ההצטיינות של דודי הגאון והצדיק ר' ברוך נתנאל ניינודעל ז"ל. אחר ההסתלקות של כבוד אביו ז"ל ישב על כסא הרבנות שלו והיה הראש מתיבתא בטאוריג על מקום הר"מ מקודס הרב הגאון ר' לייבילי חריץ זצ"ל זי"ע לעוין מי שהיה מפורסם בשם "לופצער עילוי", ועשה חיל עם התלמידים בלימודים שיזכו לחסות בצלו הן בחריפות והן בבקיות וביחוד במדות טובות וביראה שמים שיזכו אחר-כך להיות לכבוד ולהפארה בישראל.

אנכי זכיה ללמוד בימי נעורי בוויילנא בהקיבוץ של האדמו"ר הגאון רבן של ישראל ר' חיים עזר גראדווענסקי מד"א דוויילנא זצ"ל זי"ע. אז הייתה בוויילנא אסיפת הרבנים אודות החזקה החדה. היה שם הגאון הגדול ר' צבי הירש רבינאוויץ זצ"ל זי"ע הגאב"ד בק"ק קובנה בנו של הגאון רשכבה"ג ר' יצחק אלחנן זצ"ל זי"ע הגאב"ד בק"ק קובנה והיה משבח את הרבנים של מדינת ליטא. שאלתי אותו אם הוא מכיר את דודי הרב הגאון ר' ברוך נתנאל ניינודעל מטאוריג. אז אמר ודרש ברבים שבחיו כי הוא איש מצוין וגדול מרובם ואמר כי הוא בא עמו בחליפות מכתבים בשאלות ותשובות בכל עניני ארבעה חלקי שולחן ערוך וביחוד כעה שאלה חמורה אודות אשה ענוה מטאוריג להחיר אותה מכללי עיגון היחה שם 24 עשרים וארבע דפים חידושי תורה מלאה חריפות ובקיאיות. והגאון והצטיינות כאחד מאנני קישושי ומלבד גדלי בחוריה היה מצוין ביראתו המטהרה והזכה ובעל מדות נעלה ואהוב ונחמד לכל. וכאשר התורה מהזרת על האכסניא שלה היה אחד מכוני עילוי מצוין שמו היה ר' אהיה לייב זצ"ל זי"ע ניינודעל. בעוד שהיה קודם בר-מצוה היה כפי בסדר גשמי וגזיפין עם כל המפרשים ומחדש גדול ולא למד בשום ישיבה רק ישב בבית המדרש בהתבודדות ולמד בקדושה ובטהרה בשקידה גדולה ובעיון עד החתונה שלו. ואח"כ נסע ללמוד בקובנא בכולל של האברכים של גדולי תורה הוא היה על כולם בכשרונותיו הנעלות. כותה היה עצום בחריפות ובבקיאיות הוא היה גאון עצום קנקן חדש מלא ישיב. הרבה חידושי תורה ושאלות ותשובות הובא מאתו בספר שו"ת "תורה שלמה" של גיסו הגאון ר' חיים פישל עפשטיין זצ"ל זי"ע. הציעו לפניו כמה קהלות לישבה על כסא הרבנות אבל לא קבל על עצמו ולדאבון לבבינו במבחר שנותיו עלתה נשמתו הקדושה השמימה תנצ"ה והגות חיים יתן לנו חיים.

וכמו כן זכה לשתי בנות שהיו מפורסמות בכל המעלות ושגבות. בתו הבכירה מרת עפעל נ"ע נישאה להרב הגאון, הגדול עסרת תפארת ישרון קש"ת ר' חיים פישל בן הרב ר' דוד שלמה זצ"ל זי"ע עפשטיין יליד מטאוריג מגזע היחס מדור דור מצאצאי תאנאן ר' יוסף הצדיק זצ"ל זי"ע הגאב"ד בק"ק פוזנא חתנא דב' נשיאה "הנודע ביהודה" ז"ל. אנכי זכיה ללמוד בוויילנא במחנה ישיבה של ר' אברהם אביב זצ"ל זי"ע הגאב"ד בק"ק טאוריג ומשם נסע ללמוד בישיבה הגדולה המפורסמת בוואלאזין והיה מיהודי סגולה ושמו היה נודע לתהלת בשם: "העילוי מטאוריג" מלבד שהיה גאון עצום היה אהוב ונחמד לכל ועשה הרבה לטובה ארצינו הקדושה. היה פה מפיץ מרגליות, איזי הדרשנים, איזי כדוגמתי. בשנת תרס"ב נסע דרך ווילנא על הכנסיה הגדולה שלו הובא ציון בעיר מינסק עם עוד הרבה רבנים גדולים וכאשר שמו היה נודע לכל כי הוא אחד המיוחד בכשרונותיו וביחוד פה מפיץ מרגליות באו גדולי וויילנא להרב הגאון הגדול הכס הרשים ר' מאיר נח לעוין זצ"ל זי"ע אשר היה מקודס רב ואב"ד בעיר סטופין ואח"כ

בוואלאזין ואח"כ בעיר הגדולה מאסקווא. הוא היה מבית הרב מוואלאזין ומלבד יחסו מבית הגאונים מוואלאזין היה נין ונכד ממהרש"א והוא היה הרב הראשי מעיר ווילנא וכאשר ידוע לכל כי מימי הגר"א מוואלאזין זצ"ל זי"ע לא נקרא שום רב בשם הרב הראשי רק בשם "שטאט-מגיד" כי הוא יכבד אותו בשבת נחמו לדרוש על מקומו את הרב הגאון ר' חיים פישל עפשטיין בבית הכנסת הגדול. אז זכיהו לשמוע את הדרשה שלו. אין דברים בפה עסי הדלה והירה לתאר בששר את הענג הרוחני שהיתה לכל האנשים שזכו לשמוע את הדרשה שלו הן בהלכה והן באגדה. היה שם בבית הכנסת מלאה על כל גדותיה רק אלפים אנשים מסלחת ומשמנה מירושלים דליטא. זקני ווילנא אמרו עליו כי מיום שהגאון ר' יאנקעלע הריף זצ"ל זי"ע נסע משם בארצות הברית לא שמענו כזאת. ולאחר ההסתלקות של הגאון ר' מאיר נח לעומן זצ"ל היה אחד מקנדידאטען שיבואו על מקומו להיות מגיד משרים. ומפני מה לא נתקבל שם שמעתי מפני יחידי סגולה מן זקני הרבנים אמרו כי זאת עלבון התורה כי אז הוא היה צעיר לימים יהא לראש הרבנים בעיר ווילנא על כן נשאר זמן הרבה בלי מגיד מירושלים. וכאשר הגאון ר' משה בצלאל לוריא זצ"ל זי"ע שהיה הגאב"ד בק"ק סיני עיר חכמים וסופרים פלך סוואלק שישב על מקום הגאון ר' יהודא בכרך בעל המחבר "נימוקי הגרי"ב על הש"ס העתיק את אהלו בעיר סוואלק נתקבל לשם על מקומו רב ואב"ד בעיר סיני ברב פאר וחדר. הגאון ר' משה בצלאל היה אחד המיוחד מגדולי עמנו באותו הדור. היה מפורסם לגאון עצום בהחיבורים שלו. בעל המחבר ספר "נהר שרגא" על יבמות דף על דף וספר "נפש חיה" על מסכת בבא מציעא וספר "כוכבי ישועה" על מסכת בבא קמא וספר "מעשה חושב" על מסכת ערכין וספר "תורת הקנאות" על מסכת סוטה וספר "מלאכת חושב" על מסכת תמורה וספר "מעשה בצלאל" על פסקי הריקנסי וספר "שבעת הנרות" על פסקי ההשב"ץ וספר "עמק סוכות" על מסכת סוכות.

אנכי זכיתי להכיר את הגאון הגדול ר' משה בצלאל זצ"ל זי"ע ולהיות אצלו בן בית, בהיותו רב ואב"ד בעיר סוואלק ויצאתי מים על ידו וסמך ידו עלי להיות רב ואב"ד בכל קהלות ישראל. ידוע לי כי היה שבע רצון ומאושר כי אדם גדול כמו הרב הגאון ר' חיים פישל עפשטיין יושב על כסאו. כי מלבד גדלו בתורה כל המדות שמנו חכמים היה בו קודם שהיה רב ואב"ד בק"ק סיני היה רב ואב"ד בעיר הארזאזאוי סמוכה לסלוצק פלך מינסק ואח"כ בעיר סיני ומשם בעיר דארפעט והגליל במדינת עסטלאנד. ואח"כ היה הרב הראשי בעיר הגדולה בעיר ליבאווא מדינת לאטביא ומפני סבות שונות העתיק את אהלו בארצות הברית והיה רב ואב"ד בקהלות שונות בעיר קלאולאנד סינסינעטי קהלת "בית שלמה" בעיר ברוקלין. ואחרון אחרון חביב הקהלה חשובה והמפורסם בעיר ס"ט-לואיס מיזורי. שם הכהירו אותו לרב הראשי על כל ימי חייו במשך שנים עשרה שנה היה שם רב הכולל ושם מנח"כ. הנצב"ה.

שמעתי מהגאון ר' אברהם דובער הכהן הגדול שאפירא זצ"ל זי"ע הגאב"ד דק"ק קובנה בעל המחבר שו"ת "דבר אברהם" כאשר הוא היה בארצות הברית אודות מוסדות התורה של ליטא, כי הוא היה מיחידי סגולה מהרבנים שיושבים על כסא דין בארצות הבריה. וכמו כן שמעתי מכמה גדולי תורה ובהוסס הרב ר' מאיר בערליץ זצ"ל כי אשרי להם כי שזכו לכך כי איש מצוין ונעלה גאון אדיר כמותו העתיק את אהלו בארצות הברית. מלבד גדלו בתורה גדול כמו להשיב את לבן של דור הצעיר לאבינו שבשמים וזה לשפוט את ישראל כיובל שנים ולחם במלחמתה של תורה להקים את סברה על בוריה. רבים היו מהרבנים מגדולי ישראל שזכו להלכה ולמעשה מי דעל פה ומי בחליפות מכתבים. הוא הדפיס את ספרו "תשובה שלמה" חלק ראשון בשנת תרע"ד בהיותו רב ואב"ד בק"ק סיני. נתפרסם ספרו במהירות בין לומדי תורה ונתקבל כנדבך חשוב לספרות התורנית עד שרבים היו דורשיו ללמוד ממנו פסק הלכה. הוא נעשה לתל תלפיות. רבים הכירו מרותו בעניני דת ודין. מקורב ומרחוק פנו אליו לשמוע דעתו בשאלות קשות ומסובכות. הוא ענה לכל בהבנתו העמוקה וידיעתו הצלולה שבהן חגנו המרום. הנה שני ספרים שאלות ותשובות בשם "תשובה שלמה" חלק ראשון על "אורה חיים" ו"יורה דעה" וחלק שני על "אבן העזר" ו"חושן משפט" והמהדורא תנינא על "אורה חיים" ו"יורה דעה", גם ספר מדרש החיים "על גוי ועל אדם" יצא יכרו בדרך.

בתו השניה של דודי הרב הגאון ר' ברוך נתנאל זצ"ל זי"ע היתה מצוינת ומלומדת הרבנית מרת פרומה תח"י, היא נקראה על שם אמי מורחג נ"ע. היא נישאה לש"ב ג"כ ממשפחת בית הרב מוואלאזין להרב הגאון הגדול ר' נחמיה זצ"ל זי"ע ראבינסאהן יליד מלוזין מדינת לאטביא. בימי נעוריו למד בשיבת וואלאזין והיה מן המצוינים ומקובל בכל מדינת ליטא בכשרונותיו הנעלות והיה ראוי להיות רב ואב"ד בכל הקהלות הגדולות אבל אין רצונו היה לקבל על שכמו את עול הרבנות והיה עסוק בהיותו דעלמא וראה ברכה במעשה ידי. אע"פ שהיה בעל עסק אבל כל מחשבותיו ורעיונותיו היתה לעלמא יהודשי תורה. והיה מקורב גדול ובן בית אצל הגאון הגדול רבינו ר' צבי הירש רבינביץ זצ"ל זי"ע הגאב"ד בק"ק קובנה, ושמועתי מכמה גדולי תורה ויראה ביהוד מתאברכים שלמדו בהכולל בקובנה כי הגאון הנ"ל משהב ומהלל את הרב ר' נחמיהו ראבינסאהן כי כהו גדול מאד בתורה קנקן חדש מלאה ישן. ופעם אחת נסע בווארשא אודות מסחרו והיה אצל האדמו"ר הגאון ר' אברמלי סאכעוועטשער זצ"ל זי"ע והתא על קנקנו. היתה לו התפעלות מכחו הגדול בתורה וסמך ידו עליו וחמד אותו ככל מיני תוארים. אבל לדאבון לבביו לא יכה לבוא בארצו הקדושה בעת שזכה להנצל מידי הרוצחים העמלקים ההיסטוריסטים ימה שמש וזכרם. הרוב עמל ותלאה בדרך נס בא בארצות הברית בעיר שילגאט ונתקבל שם בכבוד גדול לרב ואב"ד באחת הקהלות החשובות והיה שם מגדולי הרבנים. אבל לדאבון לבביו עלתה נאמתו השמימה במבחר שנותיו. וי להאי שופרא דבלי בארעה. חבל הבל האבידה גדולה עד מאד. המקום ינחם אותנו בנחמת ציון וירושלים וביחוד את זונתו הרבנית הצדקנית ובנו יהודי ושתי בנותיו וצאצאיו. תנצב"ה והנוחן חיים יתן לנו חיים.

פרק ח'

אמי נ"ע, היתה בת זקונים להסבא שלי הגאון והצדיק ר' אברמלי חרף זצ"ל זי"ע הגאב"ד בק"ק פיקעלין ובעת שנמאסה עם אבי ז"ל אמר לראשי העדה כי נהוץ לו עיני 60 ישישים ר"ל על הגדוניה ועל ההוצאות החתונה. בעת ההיא היתה זאת היו רב. על כן באשר הוא בעל פה בכל הש"ס על כן בקשתי כי הם יקנו את הש"ס שלו בעד הסכום הנ"ל כדי שיהא לו האפשרי לעשות את החתונה. לא היתה שם שום איש שיהא לו האפשרי להוציא סכום רב כזה. אז עשו אסיפה ונגמרה לעשות הגרלה את הש"ס בעד 75 המשה ושבעים ר"ל. אמר כי אין רצונו לקחת יותר משישים ר"ל, מוטב כי היא תשב עד שהלביב ראשה ולא לקחת יותר. מובן מצאלי מה גדול צדקתו ויראתו וביחוד איזה גאון הוא היה כי הוא ידע את כל הש"ס עם נושאי כליו בעל פה והסתפק בקב חרובין מערב שבת לערב שבת ולא לקחת יותר מצרכיו. על כן בטוח אנכי מה שזכינו להנצל מידי הרוצחים ולהיות משארת הפליטה ולבוא בארצנו הקדושה ולישב באהלי שם ולהרחיב תורה בריבים ולוחם מלחמת ר' ולהשיב לבן של צעירי עמנו לאבינו שבשמים – רק בזהות. המרום לא יכיר שרבים חסדו מאהנו להלאה כי זרעינו וזרע זרעינו יהא עוסקים בתורה ובמצות ויהא לכבוד ולהפארת בישראל כפי משאלות לבנו למנוח.

אחת מבנותיו, אהות על אמי מורחג נ"ע, היתה שמה מרת עטעל ג"ע. היא נישאה להרבני המופלג והמשכיל מצוין ביראתי הסהורה והזכה ממשפחת המיוחסת בישראל מדור דור בקש"ה ר' יעקב זאב ז"ל ויורף יליד מאיראגאלי. מקום מגורו היתה בקובנה. היה נכבד גדול חכם ונאמן אהוב ונחמד לכל ושמו היה נודע לתהלה. אחד מבניו היה האב"ק הנעלה מר משה ואלף ז"ל. הוא חתן של הגביר הנכבד והנעלה מנוכבד עיר מרביצ' לאדו מר גערשענאוויץ ז"ל הוא היה בעל הרושת של כל מיני צמר ומשי וכדומה. היה עסקן בצרכי צבור באמינות ונבדן גדול על כל מוסדות הצדקה הן בעד הכלל והן בעד הפרט.

אחת מבנותיו של דודי הרבני המופלג ר' יעקב זאב ז"ל היתה הרבנית הצדקנית מרת פייגע שרת נ"ע והיא היתה נישאה להרב הגאון הגדול בתורה וביראה ובמדע איש צורה וחכם ונכון ממשפחת המיוחסת בישראל בקש"ה ר' משה שלמה שאפירא זצ"ל זי"ע יליד מאלעקסאס, פרוז של העיר קובנה. הוא למד ביצי נעוריו ושיבת המפורסמת בוואלאזין והיה מפורסם לעילוי ומלבד שהיה מצוין בכשרונותיו הנעלות היה שקדן גדול ואהוב ונחמד לכל אודות

מידותיו היקרות. באותו הזמן שלמד בישיבת וואלאזין למד שם הגאון הגדול רבן של ישראל ר' חיים עוזר זצ"ל זי"ע. פעם אחת בין מנחה למעריב היה הגאון ר' חיים עוזר ז"ל נחמד בדעתו והיה אז עוד קודם בר מצוה ואמר: לבני הישיבה מילשים לו קושיא חמורא יגביל לשאול אותו והוא יתירץ. ועל כל הקושיות ששאלו אותו כמעט כל בני הישיבה היה מתירץ מרוב בקיאותו ומרב חריפותו. ועל הקושיא ששאל אותו דודי הרב הגאון ר' משה שלמה שאפירא ז"ל לא היתה לו האפשרי לחרץ כי הקושיא היתה קשה בברזל. במשך של יותר מעשרים שנה הוא עבר דרך תילנא מקובנה לווארשא כי אז נתמנה לראש ישיבה בווארשא בהישיבה של הרב הצדיק ר' איצעלע גראדענסקי אבי של הגאון הצדיק הקדוש ר' אברהם גראדענסקי זצ"ל זי"ע המנהל הרוחני של ישיבת "בנסת ישראל" בסלאבאדאק. ובאותו הזמן זכיתי ללמוד בהקיבוץ של הגאון ר' חיים עוזר ז"ל אבל למח"ש ביקש מאתי כי הנ"ל וביקש ממני כי אנכי אצ"ע עמו אצל ר' חיים עוזר ז"ל כיוולנא. בא אלי דודי ואמר לא אומר לו מי הוא כי הוא חשב כי הוא לא יכיר אותו כי יותר מעשרים שנה לא ראה אותו ובזמן שלמד בוואלאזין גם דודי היה צעיר לימים מבלי חתימת זקן וכעת הוא מגדול עם חתימת זקן כמו ששנינו אצל יוסף הצדיק: "ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו" משום שיצא בלא חתימת זקן ובה בחתימת זקן. אבל תיכף כאשר עבר המפגש הכיר אותו. מובן מאליו מה גודל היתה שמחת שניהם. ואמר הגאון ר' חיים עוזר ז"ל: "ר' שלמה יש לי חרוץ על הקושיא מה שכבודו שאל אותי אודות ענין הלז". מאת יוכל להבין מה גודל היתה הזכרון של הגאון ר' חיים עוזר ז"ל ומה גודל כח התורה של דודי ז"ל. והתחילו לפלפל אודות הקושיא זמן רב וכמובן נתקבל התירוץ על לב דודי ז"ל.

אע"פ שהוא היה יליד ליטא ממחנגי החסידים אעפ"כ היה שמו נודע לתהלה בעיר הגדולה ווארשא והסביבה אצל כל המפלגות וביחוד אצל הרב הגביר המפורא ומפורסם לשם ולתהלה ר' ישעיהו פראועס זצ"ל זי"ע ואצל כל משפחתו הרמה. גם פה זכו להנצל מהאריות העמלקים ההיסטוריסטין ימה שמם ממשפחת פראועס ולבוא בארצנו הקדושה. כמה פעמים שמעתי מהם לדבר אודות ההצטיינות של דודי ז"ל ובריא אצלי כי בזכותו זכו להנצל מידי הרוצחים ההיסטוריסטין ימה שמם וזכרם צאצאיו וליטת שם באהלי שם ויזכו לראות בנים ובני בנים עוטקים בתורה וביראה והם מיחידי סגולה בהישיבות הגדולות של ארצנו הקדושה. הנצב"ה וזכרו ברור והנותן חיים יתן לנו חיים.

וכאשר התורה מחזרת על אכסניא שלה זכה לבנים ובני בנים גדולי תורה ויראה. היו לו שלשה בנים. שם הבכור היה ר' יצחק מאיר ז"ל היה עילוי ממש מצוין בכל כשרונותיו הן בחריפות והן בבקיאות ותקותו היתה כי הוא יהיה לכבוד ולהפארה בישראל כאחד מגדולי עמנו אבל מפני סכנה שונת נסע בארצות הבריה ובמבחר שנותיו עלתה נשמתו השמימה, הנצב"ה.

ובנו השני ר' אברהם שאפירא ז"ל כקום מגורו היה בעיר שקודוויל סמוכה לטאוורג מחוז ארסיין מדינת ליטא. והיה שם ממשפחת הגאון הצדיק ר' שמחה זיסל זיו זצ"ל זי"ע מעיר קעלעס מדינת ליטא והוא למד שם בהישיבה. וכאשר הוא מוכתר בכל המעלות בעל כשרון נעלה מופלג בתורה ואיש צורה וממשפחת המיוחסות בישראל וביחוד ביראתו הסהורה והזכה השתדך עם בתו של הרב ר' שרגא פייוויל ברוינא ז"ל מפיקעלין אחי של הגאון הצדיק ר' שמחה זיסל ז"ל מזה ליבא נ"ע ונולדה לו ארבעה בנים ושתי בנות. אחד מבניו היה הרב הגאון הגדול בתורה וביראה ובמדע צמ"ס ר' שרגא פייוויל זצ"ל זי"ע. הוא היה ראש מתיבתא במדינת בעלגיא ולדאבון לבינו הוא וזוגתו הרבנית הצדקנית והג"ב וחרבה מתלמידי הישיבה המסולאים בפז אשר לא טעמו טעם עבירה נרצחו בכל מיתהו אכזריות על ידי הרוצחים העמלקים ימ"ש. המרום ידרוש את דמם הנקי ותנצב"ה.

ולהבדיל בין חיים לחיים הבן השני איש כצוין ונעלה מיחידי סגולה מירושלים עה"ק ת"ו והרב הגאון בתורה וביראה ובמדע המפורא ומפורסם לשם ולתהלה איש צורה וחכם ונבון בעל מידות מצוין ר' שמחה זיסל שליט"א שאפירא. הוא למד בישיבת חברון בישיבה "בנסת ישראל". בדרך נכ זכה להנצל מהפערות שהיתה בשנת תרפ"ט בחברון והשתדך עם זוגתו הרבנית הצדקנית המלומדה מרת נחמה תה"ל מגזע היחס מדור דור. היא מלאה ביראת שמים על צד היותר נעלה. ובניו מיחידי סגולה בישיבה "חברון-בנסת ישראל" בירושלים.

תקוהנו חזקה כי הם עתידים להיות מגדולי עמנו. וכמו כן בתו היחידה המצוינת ברה צפורה השתדלה עם אחד המיוחד בישיבת חברון ממשפחת המיוחסת בישראל ירבו כמותו בישראל.

והבן השלישי האברך הרב הגאון צמ"ס חריף עצום חכם ונבון מצוין ביראתו הסהורה והזכה קש"ת ר' מאיר שליט"א שאפירא מיחידי סגולה בעיר מלאה חכמים וסופרים בני ברק. וזוגתו הרבנית מרת רחל תת"ג"כ ממשפחת המיוחסת בישראל מצויה ואם בישראל מעיר זעמבראווע סמוכה לעיר לאמזע ממשפחת הרב הגאון הגדול ר' ישעיהו זצ"ל ז"ע זעמבע-ראווער. אנכי זכיתי להכיר אותו עוד מימי נעוריו בעת שלמד בישיבת סלאבאדקא. הוא היה שם מיחידי סגולה ואח"כ היה רב ואב"ד בעיר פאכאוויטץ פלם מינסק מדינת רוסיה ואח"כ העתיק את אהלו במדינת ארצות הברית והיה שם מהרבנים המפורסמים ועשה הרבה להשיב מצב התורה ולומדיה ולחס מלחמת ד' אודות המסורה ולדאבון לבבינו במבחר שנותיו עלתה נשמתו השמימה הנצב"ה.

ובנו יחידו (של מאיר) זית רענן יפה פרי תואר קנקן חדש מלאה ישן עדין לגאון מר משה שאפירא שליט"א, אין גומרין עליו את ההלל, מוכתר בכל המעלות נשגבות. מקודם למד בישיבת פאנעוועז בבני ברק והיה מיחידי סגולה וזמן קצר למד בהכולל של האברכים גדולים, אצל הגאון הצעיר ר' מיכל פיינשטיין שליט"א - חתן הגאון ר' וועלוועלי בן הגאון ר' חיים הלוי סאלאוויצג הנאב"ד דק"ק בריסק - בתל-אביב, היה שמו נודע לתהלה וכעת הוא לומד בישיבת "כנסת ישראל" בישיבת חברון בירושלים עה"ק ת"י. הוא ג"כ מהמצוינים מיחידי סגולה הן בהריפות והן בבקיות צמ"ס מלא גדוש בראשונים ובאחרונים ומחדש נעלה ומלא יראת ד'. תקוהנו חזקה כי הוא עתיד להיות לכבוד ולתפארת מגדולי עמנו בעזה"י.

ובנו הרביעי (של אברהם) שמו יעקב שאפירא נ"י, ג"כ אברך נעלה. הוא ג"כ זכה להנצל מידי האריות הרוצחים ולבוא פה בארצינו הקדושה. הוא איש הקלאי ומופלג גדול בתורה. הוא למד בישיבות הגדולות בליטא ולמד תורה הרבה. והוא מקים מה שאמרו חז"ל: "אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך". אע"פ שהוא טרוד בפרנסה הוא קובע עתים לתורה ומרביץ תורה לרבים. מקודם היתה מקום מגורו ב"נחלת-גנים" סמוכה לרמת-גן. הוא יסד שם חברה גמרא וכמו כן חברה משניות ועין-יעקב ולמד שם בכל יום ויום עם הבעלי-בתים וביחוד בש"ק ויו"ט. וכעת העתיק את אהלו בקיבוץ "משואת יצחק" סמוכה לטבריה ולוחם עמהם מלחמת ד' ולומד עמם ספרי מוסר כדי לקרב לבן לאבינו שבשמים. אשרי לו ואשרי יולדתו ירבו כמותו בישראל.

שתי בנותיו היה לו (לאברהם). הצעירה רחל נ"ע. היא היתה מצוינת ומוכרת בכל המעלות נשגבות במדות המצוינות ומלאה ביראת ד'. היא נאה לשמה ושמה נאה לה כמו שנאמר אצל אמנו רחל ז"ע: "יפת תואר ויפת מראה". היתה נכרת על פניה כי היא כבודת בת מלך פנימה. אבל לדאבון לבבינו לא זכתה להנצל מידי הרוצחים העמלקים ההיטלי-ריסטיין ימח שםם וזכרם והיא נהרגה עם כל אנשי העין שקדווייל ביום אחד אנשים ונשים וטף בכל מיני מיתות אכזריות. המקום ינקם נקמתם ותהינה נשפוחות צורות בצרור החיים עם כל קהלות הקדוש שבסור נפשם על קידוש השם ועם כל גבורי האומה בארץ הקדש מימות עולם ושנות דור ודור.

והלבדיל בין חיים לחיים ת"ל זאת נחמתי כי בתו הבכירה מרת חיה תת"ג זכתה להנצל מידי הרוצחים ולבוא פה בארצינו הקדושה. ואין דברים בפי עטי הדלה והרזה להאר בשער אה הצפיינות שלה לא לפני דורנו. לוא היא היתה בדור הישן ג"כ היתה מיחידי סגולה צדקנית במלא מלה המלאה, אין כדוגמתה. אשרי יולדתה ואשרי האיש שזכה לחסות בצלתה; כאחת האמהות. יש לה ידיעה רחבה במאמרי חז"ל ויש בכחה להשיב לבן של צעירי עמנו לאבינו שבשמים. פיה פה מפיק מרגליות. היא בית רוקח של יראת שמים ועושה הרבה במסדות של חנוך הילדים והילדות שלא על מנה לקבל פרס ביחד עם גיטתה הרבנית רחל שפיא תת"י. אע"פ שמקום מגורה בבני-ברק שהעיר מלאה חכמים וסופרים ומלאה יראת-שמים מסופק אנכי אם יש עוד אחת כדוגמתה. היא נתינתה מאמה נ"ע בת שמונה שנה ונתגדלה על ברכי דודה הרב הצדיק ר' אפרים זצ"ל ז"ע בריודא המנהל הרוחני של ישיבת

ריגא אחי של אמה נלץ והיא נישאת עם האברך המופלג בתורה וביראה וכמדע קש"ר משה צמל ילד ממדינת לטביא שהוא היה מחלמידי הישיבה הג"ל וכאשר "חכמת נשים בנתה ביתה" זכתה כי בנה יחידה האברך הר"ג עדין לגאון ר' אפרים שליט"א מלבד שהוא בעל כשרון בעלה הוא שקדן גדול בלימודו ומצוין ביראתו הטהורה. מקודם למד בישיבת פאנועווע בבני ברק והיה שם מיחידי סגולה ועשה חיל בלימודו ואח"כ העתיק את אהלו בעיר ירושלים עה"ק ת"ו ולמד בישיבה הברון ושמו היה נודע לתהלה. וכאשר מלבד ידיעתו הגדולה בתורה הוא חכם ונבון ואיש צורה והשתדך עם אחת מבנות ירושלים ממשפחת המיוחסת בישראל וכעת הוא לומד בהיכל התלמוד ידיו. המשא ומתן שלו היתה באמונה וכמו כן וגוהו הקרה המצינה תורה כמעין המתגבר וזכה להיות העורך של "הגאמן" ירבה כמותו בישראל. תקוה חזקה כי בזכות אבותיו הקדושים הוא יזכה להיות בתורתו וביראתו מגדולי עמנו.

והבן השלישי של דודי הרב הגאון ר' משה שלמה שאפירא ז"ל היה שמו ר' מרדכי שאפירא. מקום מגוריו היתה בעיר המפורסמת קיידאן סמוכה לקובנה מדינת ליטא, עיר חכמים וסופרים. שמו היה נודע לתהלה. היה ראש הקהל בקיידאן היה מופלג בתורה ומצוין ביראתו הטהורה ובמדותיו היקרים ועסקן גדול בצרכי צבור באמונה וסוחר גדול בכל מיני תבואות וראה ברכה במעשה ידיו. המשא ומתן שלו היתה באמונה וכמו כן וגוהו הקרה המצינה "מנשים באהל חברך" היתה נודעת לתהלה. ביתו היתה בית ועד לחכמים, אע"פ שחז"ל אמרו: "אשה צרה עיניה באורחים" היא היתה מאושרת בעת שהיא זכתה למצות הכנסת אורחים בביתה. עליה אמר החכם מכל אדם "אשת חיל מי ימצא". ולדאבון לבביו נהרגו ונשרפו עם כל העיר קיידאן אנשים ונשים וטף ביום אחד על ידי הרשעים הארורים העמלקים היסליריסטין ימח שמם וזכרם המרוס ידרוש את דמם הנקיים והטהורים ותנצב"ה.

וה"ל כי ברב עמל והלאה זכה בנו יחידו להנצל מידי הרוצחים ולבוא פה בארצינו הקדושה עם וגוהו העדינה ובתו היחידה וה"ל כי יש לו פרנסה כבדור וזכות אבותיו הקדושים יעמוד לו כי לא יסור שרביש'טסדור להלאה ויזכה לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובבצוותא בפי משאלות לבנו לטובה.

פ ר ק ט

בן ששה ימים הייתי בעת אמי מורתי מרת פרומה עלתה נשמתה השמימה עוד קודם הכרית מילה ונתגדלתי על ברכי זקני ר' שרגא פייוויש רוזינג זצ"ל זי"ע ובאשר באו בימים, כמו כן זקנתי הצדקנית מרת שרה רבקה נ"ע, הורי של אבי מורי זצ"ל בעיר וויניטא ואין להם היתה האפשרי להשגיח עלי היתה להם בת זקונים, מרת שייני גיטא נ"ע, היא היתה לי יותר טוב מאס לבן יחידה. צדקנית ומלומדת מלאה יראת שמים ובעלת מדות אשר אין כדומתה. היא נישאת להרב הגדול צמ"ס ואיש משכיל ויא"ב קש"ר ר' ישראל יעבץ זצ"ל זי"ע ממשפחת המיוחסת בישראל ממשפחת אביו ממשפחת המפוארה משפחת יעבץ וממשפחת אמו נ"ע ממשפחת המשולשת מיחידי סגולה מעיר חכמים וסופרים המפורסמת בשם "חכמי זאנער" משפחת יאקובסאהן המפוארה שראש המשפחה היה שמו ר' צבי הירש יאקובסאהן ומשפחת נייווידעל שראש המשפחה היה הרב הנכבד והנעלה ר' שלום טוביה נייווידעל ומשפחת גרינבלאט שצאצאיהם זכו להנצל מידי הרוצחים ובאו פה בארצינו הקדושה והם מאנשי שם המפורסמים לתהלה שזכו להיות מבוגרים ברחובות ובמסורות של הגאון הגדול מרגא ורבנא המקובל צי"ע ר' משלה קעדאנער זצ"ל זי"ע מיחידי סגולה מהלמידי הגר"א מוילנא זצ"ל זי"ע ובימי נעוריו למד אצל הגאון ר' אלכסנדר משה לפידות זצ"ל זי"ע הגאון ד"ק ראסיין אשר היה מפורסם בשם "העילוי מוילנא". ובעת היותו כבן ט' שנה למד בתברואה עם הגאון הגדול ר' שמואל לובצער זצ"ל זי"ע שהיה מגדולי וולנא ובהיותו בן י"ד שנים נסע ללמוד אצל הגאון רבן של ישראל ר' צבי הירש ברודיא זצ"ל זי"ע הגאון ד"ק סאלאנט ובן ח"י שנים נתקבל לרב ואב"ב בעיר יאנאווע סמוכה לקובנה. מלבד גדלו בתורה ידע ג"כ פרק בהיותו העולם. החכם הגדול החוקר חיים

זעליג סלאנימסקי מעיד עליו שיועד הרבה בחכמת החכונה כידוע לכל מכל הויכוח שהיה לו עמו בכמה עניינים וביחוד ע"ד הנס של פך השמן דחנוכה ותלה את עצמו בהרמב"ם ז"ל שלא נזכיר היות "ונעשה בו נס". ועמד נגדו כארי במאמרו "נס להחנוסס". וחבר כמה ספרים "אבני זכרון" שו"ת וספר "אם לבינה" על חידושי הלכות וספר "דברי אמת" על מוסר והגהות על ש"ס וספר "שיב גיטין" על הלכות גיטין וקידושין וספר "קונטרס עגונות" ועוד ועוד. הוא למד אצלו יהוד בחברותא עם הגאון הגדול ר' צבי הירש שור זצ"ל זי"ע. הגאב"ד דק"ק וויינוסא ואח"כ בעיר קראטינא. שבו היה נודע לתהלה אצל כל המפלגות. אע"פ שהוא היה סוחר גדול - היה לו חנות גדולה מכל מיני סחורות - וגם סוחר גדול עם עצים וחמרי בנין ויערות וכל מיני תבואות ופשתן אבל כל מחשבותיו ורעיונותיו היתה בלימוד התורה והיראה. היה מגיד שיעור בחברה ש"ס עם כל המפרשים בעיון רב בעיר סגור וויינוסא.

דודיה הצדקנית מרת שייני גיטא נ"ע נולדה לו בן ובת. שם הבן היה אליהו יעבץ ז"ל. הוא היה מצוין גדול אשר אין כדוגמתו. היה מוכתר בכל המעלות נשגבות. אנכי זכיתי להיות אצל הבר-מצוה שלו. דרש דרוש נעלה מלאה בראשונים ואחרונים מתבל בכל מיני תבלין בהריפות ובבקיאות בשכל זך וישר וכל השומעים היה להם עונג רוחני. מהשומעים היה הגאון הגדול הגאב"ד בק"ק וויינוסא ר' צבי הירש שור זצ"ל זי"ע והרב הגאון ר' נתן נאטע זצ"ל ליטוויץ שהיה אח"כ הגאב"ד בק"ק קורשאן שהיה חתן של הרב הצדיק ר' יצחק מאיר לעווינסא זצ"ל זי"ע וכמו כן הקדוש הרב הגאון ר' שלמה יצחק לעווינסא זצ"ל זי"ע שהיה אח"כ הרב הראשי של מדינת נארוועגן, הגאב"ד בק"ק אסלי שהיה מקודם רב ואב"ד בק"ק מאיסאד סמוכה לעיר סאלאנא ובעיר ווארנא ואח"כ בעיר שוועקסנא מדינת ליטא. (הוא היה חתן של הרבני המופלג והנכבד ר' אליהו גארבער ז"ל מנכבדי וויינוסא). מלבד שהשומעים היו גדולי תורה היה להם התפעלות מכוח הגדול בתורה. מלבד ידיעתו הרחבה בתורה ובמדע היה איש צורה וחכם ונבון ואהוב ונחמד לכל. כמו כן זוגתו מרת עלקע נ"ע היתה בהצטיינות ממשפחת המפורסמת לתהלה בתו של הגביר הנכבד והנעלה ר' דוד לוריא ז"ל בעיר ווארנא מדינת ליטא.

וכמו כן בתו (של דודי ר' ישראל יעבץ) היתירה והמהוללת מרת שרה רבקה נ"ע היתה מצוינת ומלומדת ומלאה בירא ד' ותקעו את אהלם בעיר טעלו עיר ואם ביראל המפורסמת עם הישיבה הגדולה שהיתה שם. ומלבד הישיבה היתה שם בית הספר "יכנה" ובית חנוך לילדים וליולדות והיתה רצונם לחנכם, את בניהם ובנותיהם, בתורה וביראה ובמדות טובות על כן העתיקו את אהלם בעיר טעלו. אבל לדאבון לבבינו באו העמלקים האריות הארורים היטלירייטין ימה שמם וזכרם ונהרגו בכל מיני מיתות אכזריות ביום אחד אנשים. ונשים וטף כ' המז שנה תש"א עם ש"ב הגאון הגדול צי"ע ר' שרגא פיוויל גברן זצ"ל זי"ע הגאב"ד בק"ק בוואדאן ומקודם בעיר אופינא עם זוגתו הרבנית הצדקנית מרת צילה נ"ע בת דודי הרב הצדיק ר' נחום זאב רויזנא ז"ל מטאוורג, יחד עם נכד של גיס הרבני הנכבד והנעלה רודף צדקה וחכם רחם ומוקיר רבנן ר' שמואל צבי הכהן ממשפחת טגן-כהן מסאלאנא. הקדוש ירחמיאל זצ"ל זימאן בנו של הגביר הנכבד ווילא זימאן מפעמל שהוא למד בישיבת הקדושה של ישיבת טעלו. הוא היה מיוחד מנולה בישיבת טעלו. תקותנו הייתה חזקה כי הוא יהיה לכבוד ולתפארת בישראל אילן גדול כי הוא היה בעל כשרון נעלה ושקדן גדול בלימודו ומצוין ביראתו השתירה והזכה. ולדאבון לבבינו נפלו חללים על ידי הרשעים הארורים העמלקים היטלירייטין ימה שמם וזכרם. התייגה נשמותיהם צרות בצור החיים עם כל קהלות הקודש שמסרו נפשם על קדוש השם. אל נקמות ד' יזכור עקדתם וינקום נקמתם ככתבו: "כי דם עבדיו יקום ונקם ישיב לצריו וכבר אדמתו עמו. ונקיתי דם לא נקיתי וד' שוכן בציון.

פרק י

כאשר אנכי זכיתי בימי נעורי להכיר את הגאון הגדול ר' אלכסנדר משה לפידות זצ"ל
הגאון ב"ק ראשיין, מוצא אנכי חובה לנפשי לכתוב מעשה זאת כדי שדור הבאים
אחריו ידעו מה שח"ל אמרו: "אם הראשונים כמלאכים אנו כבני אדם ואם הראשונים כבני
אדם אנו כחמורים, פשוט בזבובי מות לפני ארי". ועל זה אמר הגאון ר' ישראל זצ"ל
סאלאנטער כי יבוא זמן אשר יאמרו על אהמול – מלפנים.

בעת שהיה רב ואב"ד בעיר יאנאווא סמוכה לקובנה – היה אז בן ששנה עשר שנים –
היה שם איש אחד מנכבדי יאנאווא שהיה לו מקורס פרנסה בכבוד ובפתע פתאום ירד מנכסיו
ובני עירו לא ידעו מזה רק הרב לבד. ויחכה הרב עד עת מצוא, כי בזיון גדול היה לו
לקחת נדבה. וכשבא הלילה הראשונה של חג הפסח בא האיש מבית המדרש אבל וחפוי ראש
וישא עיניו ושיממה ויאמר "מאין יבוא עזרי?" ופתאום נפתחה הדלת, הנה איש אחד בא
באדרתו ובמחירות הסיל דבר מה על השולחן וינס החוצה, ובעל הבית עומד ומחריש ומשהחא
מן המראת החד. ויפן אל השולחן וירא והנה צרור, צרורית בו מצה ויין ובשר די לערב
הזה ולמחרת אבל להלילה השניה לא הספיקה. ועמד בעל הבית בקרן זוית ומצפה והיה אם
יקרה ד' גם ללילה הבא במקרה האמש ואחז בבגדו וישאל לשמו. בא הערב ויאת לילה
והאיש עומד ומצפה והנה הדלת נפתחה ויבוא האיש הלז מכוסה באדרתו להטיל על השולחן
מה שהביא. והאיש יצא ויאתו לו בציצית בגדו ויאמר לו: "הגד לי מה שמך, ואם לא –
אני לא אעזבך" והרב הזה היה מוכרח לאמור לו כי הוא הרב. מזה נראה כמה גודל צדקתו
במעשים טובים חוץ מגדלו בתורה. אנכי מאושר כי שזכיתי להיות בצל קורתו פעמים אחדים
בהיותו רב ואב"ד בעיר ראשיין. בימי נעורי בעת שלמדתי בישיבת סאוורג אצל דודי
הרב הגאון ר' ברוך נתנאל נייווידעל זצ"ל זי"ע נסעתי אצל אבי ז"ל שהיה מקום מגורו
באייראגאלי דרך ראשיין. והארו היתה כתואר פני אלקים ושמתחו היתה גדולה עד מאד בעת
שיבא אחד מצעירי עמנו – שלמדו באחת מן הישיבות – בצל קורתו. היה מאושר כמוצא שלל
רב ודומה דרכו בקודש לתורה על קנקנו אם עשה חיל בלימודו, ואחבתו לבני הישיבה היתה
כאב נאמן לבני יחידו. אנכי זכיתי להכיר את חתנו הנעלה הרה"ג החכם הכולל כקש"ה ר'
אבא שבתאי יפה ז"ל רב ב"ק באלשימאר בארצות הברית המכונה ד"ר סאפער עם זוגתו
הרבנית המצוינת נ"ע. אנכי הייתי יחד עמם, להבדיל בין היים לחיים. במעייני הישועה
בבאד-האמבורג סמוכה לפרנאנקפורט דמיין. הם עשו הרבה טובות הנצרכים. ניכר היתה
על זוגתו שהיא היתה בחו של הגאון ר' אלכסנדר משה לפידות זצ"ל, כי היא בר מלך.
וי להאי שופרא דבלי בארעה, הנצב"ה ואלקים חיים יתן לנו חיים.

לדאבון לבבינו לא נשאר שום אחד מעיר מולדתי עיר וויינווא. היא היתה קטנה
בכמות אבל גדולה באיכות. אבל ת"ל האחים המפורסמים והמפוארים לשם ולתהלה
משפחת לייזעראוויץ זכו להנצל מהרוצחים האריות העמלקים היטליריסטין ימה שמת וזכרם
ולבוא בארץ אופיר. שם האחד הגביר הנעלה מצוי. ביראתו הטוהרה והזכה מדרך במצוות
ושומר שבת כהלכתו, רודף צדקה וחסד ועושה הרבה לטובת ארצינו הקדושה כקש"ה ר'
יהודא לייב נ"י לייזעראוויץ. וכמו כן זוגתו תח"ה היא מצוינת ומוכרת בכל המעלות נשגבות
מלאה ויראת ד' בת ת"ח מיחיד סגולה מעיר ריסאווע מדינת ליטא. ביתו היה ועד להבסיס.
מלבד שהוא מקיים מה שכתוב בתורה זאת כעת לקיים את המצוה "וכתבו לכם את השירה
הזאת" ברוב פאר והדר לקיים: "זה אלי ואנוהו".

וכמו כן אחיו הנעלה, איש צורה וחכם ונבון ומצוין במידותיו הקידים מר מרדכי
נ"י זוגתו העדינה תח"ה מוכרת בכל המעלות נשגבות. וכמו כן אחיו הצעיר מר דוד נ"י
בני איש אחד נכבד ונעלה ר' שמואל ז"ל אשרי לו ואשרי חלקו ואשרי יולדתו כי שזכה
לכן כי שצאצאיו יזכו להיות משאריה הפליטה והם יהיו לכבוד ולחפזת ישראל. הם היו
פה בארצינו הקדושה עם רעיותיהם תח"ה נתנו הרבה צדקה על מוסדות שונות. וכמו כן בעד
משפחת שונות מעולי ליטא שזם נמצאים פה בהקרה – ביד רחבה ובדרך כבוד לקיים מה
שכתוב: "אשרי משכיל אל דל" וכמו ששינו במסכת בבא-בבא: "הנותן פרוטה לעני

מתברר בשש ברכות' והמפייסו בדברים מתברר בי"א ברכות". וכל תקוה לעזוב את ארץ אופיר אשר שכ יש להם בית חרושה גדולה, הרבה נחלאות ופרנסה כבדור על צד היותה נעלה ולבוא פה בארצו הקדושה ולהתפרנס בצמצום מלישב בארץ אופיר על סיר הבשר. המרום ימלא בקשתם ולבוא פה בארצו הקדושה ותקותי חזקה כי יהא להם פרנסה כבדור ויהיו שבעי רצון מארצו הקדושה הן ברוחניות והן בגשמיות, ויזכו לשמוע את קול השופר ממשיח צדיקנו ולהקביל את פניו כאשר יציג את רגליו על מפתן ארצו במהרה בימינו.

רק על זאת לבי דוי, על אחד מהאחים שלהם שהיה איש מצוין ונעלה מנכבדי טאוורייג, חכם ונבון, אהוב ונחמד לכל כקש"ת ר' אליעזר ז"ל לייזעראוויץ. במבחר שנותיו עלתה נשמתו השמימה. תנצב"ה ויהא זכרו ברוך והגותן חיים יתן לנו חיים.

פרק י"א

אחרי ההסתלקות של אמי מורתי נ"ע מובן כי אבי מורי ז"ל היה מלא יאוש ויגון ואנחה ולא מצא מנוחה לנפשו על האכידה הגדולה שנאבדה מאתו כי "אין אשה מתה אלא לבעלה". מלבד שהיא היתה ממשפחת המיוחסת בישראל, בתו של הגאון הגדול ר' אברמלי הריף זצ"ל זי"ע הגאב"ד בק"ק פיקעלין שהיה מיחידי סגולה בדורו מגאוני קשישאי, מפורסם גדול בצדקתו ויראתו ותרותו, היא בעצמה היתה מצוינת ומוכרת בכל המעלות נשבות, ניכרת על פניה כי היא בת מלך. היתה עליו קופצים הרבה. הצינו לקח כמה ענינים מגדולי עמנו עם הרבה גדוניה, וברוב עמל ותלאה פעלו על לבו כי הוא יקח מאת המשפחה. אז לקח בת דודתי מרה עטעל נ"ע אחות של אמי מורתי נ"ע ושמה היתה פרומה רחל נ"ע. נולדה לו חמש בנות ובן אחד והעתיק את אהלו בעיר אייראגאלי פלך קובנה מדינת ליטא אשר גר שם דודי הרב הגביר שוע ונדיב ר' יוסף זיו זצ"ל זי"ע אחי של זקנתי הרבנית חיה נ"ע אשה הגאון ר' אברמלי הריף זצ"ל זי"ע הגאב"ד בק"ק פיקעלין. והתחיל (אבי) לעשות עסקים עם כל מיני תבואות וחמרי בנין ויערות וגם חנות גדולה של כל מיני סחורות וראה ברכה במעשה ידיו ושמו היה נודע לתהלה בעירו ובכל הסביבה וזכה לשתי שולחנות תורה וגדולה במקום אחד.

שם אהותי הבכירה היתה שמה צערנא דבורה נ"ע. היא היתה מצוינת ומוכרת בכל המעלות. היא נישאת בעיר קיידאן ממשפחת המיוחסת בישראל מנכבדי קיידאן. שם בעלה ר' אבא ב"ר יחזקאל ז"ל פרידלאנד אחי של הרבנית הצדקנית מרת גליקא נ"ע אשה הגאון הצדיק מיחידי סגולה בדורו הקדוש ר' דוד זצ"ל זי"ע בלאכער ר"מ של הישיבה הקדושה והמפוארת "בית יוסף" של העיר הגדולה חכמים וסופרים מריתס מדינת פוילין. לאחותי צערנע היתה שני בנים זכרים מצוינים ובה אחת. שם הבכור היה זאב ז"ל, היה סתר גדול של כל מיני תבואות וגביר עצום ואיש טוב ומטיב רודף צדקה ותחסד ועשה הרבה לאנשים האומללים. והשני מר יצחק ז"ל היה עורך דין ושמו היה נודע לתהלה. מקום מגורו היתה בעיר ראסיין והשתדל הרבה יותר מכחו להשיב את המצב של כל אחד ואחד מי שהיה נחון לטובתו והיה אחיזקר ואחיסמך והיה מקים מה שחז"ל אמרו: "מפרנסין בני עניי עכו"ם ובין עניי ישראל" והיה אהוב ונחמד לכל. וכמו כן היה בתה היחידה בתה שרה נ"ע. היא היתה מוכתרת בכל המעלות ונישאת לאיש נכבד ונעלה.

והשנייה של אחותי היתה שמה ריסעל נ"ע. אין דברים בפה עטני הדלה וחרוז לתאר בששר את ההצטיינות שלה. פשוט "כבודת בת מלך פנימה". היא נישאת לאיש נכבד ונעלה ממשפחת האדמורים סהניססאפיל. הוא היה גביר עצום ויא"ב, סוחר גדול של יערות. שמו היה ר' משה ב"ר אשר באראן ז"ל מעיר לוהתן פלך וואלין סמוכה לקיעט. שמו היה נודע לתהלה בכל העיירות הסביבות. היה נדבן גדול. אחותי ריסעל עלתה נשמתה במבחר שנותיה ובעלה עם ארבעה בנים מצוינים ונעלים נהרגו ונשרפו בכל מיני אכזריות על ידי השועים הממלקים היטליריסטין ימה שמם עם כל העיר לוהתן אנשים ונשים וסך ביום אחד. וכמו כן משפחת אחותי צערנע דבורה.

ואחת מאחיותי מרת גליקא נ"ע ושם בעלה ר' משה ז"ל ווילנער. מקום מגורה היחה בקובנה. היא היחה כלומדת ומשכבל ומוכשרת בכל המעלות מלאה יראת ד'. היא היחה מפורסמת בעיר קובנה על צד היותה נעלה וכמו כן בעלה היה מבעלי מזרח בבית המדרש הגדול של עיר קובנה. וכבוד גדול ומצוין בהכנסת אורחים. כמה אורחים שבאו אצלו הן בימות החול וביחוד שבת ויו"ט, הן מאנשי הצבא וכמו כן בחורי חמד מהישיבות וכמו כן אפילו ארזי פרחי היה מאושר אם אפשר לו היה לקיים מצות הכנסת אורחים. ולדאבון לבבינו כל המשפחה של אחותי וכמו כן אחותי היקרה בת-שבע ובעלה וילדיה כולם נשחטו ונשרפו ונהרגו בכל מיני מיתות אכזריות אנשים ונשים וסף ביום אחד בעיר סלאבאדקא פרור קובנה על ידי הרוצחים העמלקים הארורים היטליריסטין ימח שמם וזכרם. ארורים הרשעים העמלקים המקום ינקום את נקמתם.

ואחת מאחיותי מרת עלקע נ"ע שקצר המצע להשחרע לתאר את המעלות שלה הן ברוחנות והן בגשמיות. מלאה יראת ד' ומלומדה ובעלה מדות נעלה והיא עקרה חבית של חורי היקרים היחה. זכתה להנצל מידי הרוצחים אבל לדאבון לבבינו עלתה נשמתה הקדושה השמימה במבחר שנוחיה. יהיה זכרה ברוך ותנצב"ה.

ביחוד לבי דוי על הגאון הצדיק ר' דוד בלאכער זצ"ל זי"ע שמשר לבו ונפשו בעד הישיבה הגדולה והקדושה "בית יוסף" בעיר מעזריס במדינת פוילין וזוגתו הרבנית הצדקנית מרת גליקא אחות של גיסי ר' אבא ז"ל פרידלאנד של קיידאן שהיחה לבני הישיבה כאם רחמניה אל בנה יחידה. הם נהרגו עם כל משפחתם ורוב מתלמידי הישיבה ביום אחד בכל מיני מיתות אכזריות. מי יתן ראשי מים ועיני מקור דמעה על חללי בת עמי שחומתו ונהרגו ונשרפו ונשחטו ואחידים מהם נקברו חיים – אדירי התורה, צדיקי עולם, קדושי עליון – על ידי העמלקים הסמאים הארורים היטליריסטין ימח שמם וזכרם.

אבל זאת נחמתי ח"ל שבתו המצוינת והמוכרתה בכל המעלות נשגבות מרת בונא ח"ל שזכתה להנצל מידי הרוצחים. מקום היחה מגולגלת בכמה ארצות ובעזרת משפחה אביה הגאון והצדיק ר' דוד זצ"ל זי"ע הקדוש בלאכער, משפחת המפורסמת לשם ולתהלה מאטושעוויץ יחי' מפלינת בעלני, וביחוד דודתה הצדקנית מרת גיטל ח"ל, אשת הגביר הנדבן רודף. צדקה ותוסד ר' גבריאל ז"ל מאטושעוויץ, עשתה בעדה יורה מכוונה. יהי עם בנה הנעלה הגביר המפורסם ולתהלה ר' יוסף נ"י מאטושעוויץ. המרום ישלם להם גמול פעלים. הם נתנו לה נדוניא ודירה נאה עם רהיטים וכל ההצטרבות והיא נישאת ח"ל על האברך המופלג והמשכיל ר' יחזקאל נ"י פערעלמאן, בנו של הרב הגאון פערעלמאן הגאב"ד דק"ק איוויע פלך ווילנא. ואנשי מאושר כי שזכיתי להיות על הבריה-מילה של בנה ששמו על שם אביה דוד נ"י. והבריה היחה בירושלים עה"ק ת"ו והיחה שם מסלחה ומשמנה של ארצינו הקדושה והרבה מתלמידי הישיבה הקדושה "בית יוסף" מעזריס שזכו להנצל מהרוצחים ולברא בארצנו הקדושה ולישב באהלי שם ולהרביץ תורה בריבים. היחה שם נהרות דמעות של בכי מעורב עם שמחה כי שזכינו כי יש קצת זכר מאילן הגדול. המרום יתן להם רב ענג ונחת ויזכו לראות בנים ובני בנים עוסקים בחורה ובמצות וזכות אבותיהם הקדושים יעמוד להם. ואכפיל ברכתי ממעמקי לבבי למשפחת הרמה מאטושעוויץ כי המרום ישלם להם גמול פעלים מה שעשו לבתו היחידה המהוללה מרת בונא של הגאון והצדיק ר' דוד זצ"ל וביחוד הצדקנית מרת גיטל ח"ל מאטושעוויץ. המרום יאריך ימיה ושנותיה ויהא לה רב נחת מצאצאה.

ואחרון אחרון חביב, בימי זקנתו של אבי מורי זצ"ל זי"ע נולדה לו אשתו השניה מרת פרימה רחלה נ"ע בן ושמו היה שלום. שלום שמו והוא היה שלם בכל המעלות נשגבות. הוא היה עליון מבטן אמו. שכלו היה זך ונעים איך דוגמתו. חכם ונבון איש חמודות, בעל-מנגן נעלה. עוד קודם בר-מצוה נסע ללמוד-יחד עם רצו הגאון הצעיר ר' אברהם בנימין אלטער האומים, בנו של האדמו"ר הגאון הגדול צי"ע זי"ע ר' יעקב רבינוביץ הגאב"ד בק"ק אייראנאלי, גיסו של הגאון הגדול רבן של ישראל הכהן הגדול מאחיו ר' אברהם יצחק קוק זצ"ל זי"ע הרב הראשי מפה ארצנו הקדושה – בישיבת "כנסת ישראל" בסלאבאדקא. היחה האפשרי בידי אחי זי"ע לתרוץ כל קושיות החמורות בראשונים ואחרונים והיה בקי נפלא וחריף עצום. ות"ל כי רצו הגאון הצעיר זכה להנצל מידי הרוצחים ולבוא פה בארצנו הקדושה ומקום מגורו בירושלים עה"ק ת"ו והוא מיחדי סגולה מפה. הוא גאון עצום,

בקי בכל הדרי התורה ומחדש נפלא. ולדאבון לבנו אחי ז"ל עם כל משפחתו נהרגו על ידי הרופאים העלילים הארורים ההיטלריסטיים ימח שםם וזכרם. מקום מגורו היה בעיר מאורית. הוא ומשפחתו וכל העיר אנשים ונשים וטף נהרגו ביום אחד עם כל מיני מיתות אכזריות. המקום ידרוש את דמם ותנצב"ה.

פרק י"ב

העיר אייראנאלי עומדת על נהר דעבישע סמוכה לקובנה בין העיר קייידאן לבין העיר ראסיין במדינת ליטא. היא היתה עיר הכמים וסופרים וזכו כי הרבנים שישבו שם על כסא דין היו מגאוני עולם מדור דור. הרב הראשון היה הגאון הגדול ר' דוד קאצענעלענבויגין זצ"ל זי"ע בשנת ה'ק"ק ואח"כ נתקבל לאב"ד בק"ק אה"ו ונפטר בערך שנת הקט"ו. בנו של הגאון רשכבה"ר יחזקאל קאצענעלענבויגין שהיה מקודם הגאב"ד דק"ק קייידאן ומשם לאב"ד דר"מ בק"ק אה"ו ומנוח"כ בעיר האמבורג בשנת ה'ת"ס, בעל המחבר שו"ת: "כנסת יחזקאל" ועוד ועוד מגזע רש"י ז"ל. אחריו נתקבל בנו הגאון ר' משולם זלמן קאצענעלענבויגין ואחריו נתקבל נכדו הגאון משה יעקב קאצענעלענבויגין בנו של הגאון ר' מנחם נהום זצ"ל זי"ע קאצענעלענבויגין.

אחרי הסתלקותו נתקבל שם לרב ואב"ד הגאון החסיד המפורסם המקובל איש אלוני מהור"ר ר' אברהם זצ"ל זי"ע בעל המחבר "מעלות התורה" אחי של הגר"א מווילנא זצ"ל זי"ע. ואח"כ נתקבל שם הגאון ר' יוסף בן הגאון ר' שלמה הלוי לאנדא הגאב"ד דק"ק ווילקאמיר בן הגאון ר' נתן כגל מפזילין בר פלוגתא של הגאון ר' רפאל האמבורגער זצ"ל זי"ע. בתשובתו "ושב הכהן" כותב עליו: "הבל הבלים אמר שלמה".

ואח"כ נתקבל שם הגאון הגדול המקובל איש אלקי ר' אליהו זצ"ל זי"ע בעל המחבר שלשה ספרים בשם "יוד-אליהו" שהיה מקודם רב ואב"ד בעיר שאט סמוכה לקייידאן ואח"כ במלאבאדקא ואח"כ בעיר אייראנאלי ואח"כ בעיר הגדולה בעיר קאליש במדינת פוילין. בע"פ שיער קאליש היתה הרבה גדולה מעיר אייראנאלי אעפ"כ היה נקרא בפי כל: ר' אלינאק ראגאלער" מפני ראגולי היתה עיר מלאה הכמים וסופרים. מלבד שהיה גאון עצום בגולה ובנסתר היה מיוחס גדול מגזע בעל "גגלה עמוקות" וצדיק תמים ובעל מדות נעלה. כשהיה לבר מצוה ועמד תחת החופה ושיבר את הכוס גזן ואסף את שברי כוס הזכוכית בעצמו ונתנם לתוך כיסי מעילו. וכששאלו אותו מה ראה על ככה לאסוף את שברי הזכוכית ענה ואמר: "חששתי שמא תלילה יגזק בהם אדם והייתי אני גורם בגזיק".

בהיותו כבן עשרים ושבע שנים נתקבל לרב בעירנו עיר ראגאלע ולמרות מה שפרנסתו היתה דחוקה ומצוצצמת היה ביתו פתוח לרווחה לכל עני נודד וכל ארחי ופרחי. והיה מעשה בעני אחד המחזיר על הפתחים שבא לראגולא. הכניסו הרב לביתו, נתן לו לאכול ולשתות וגם מקום ללון. למחרת נפרד העני מאה הרב ואחרי כמה שעות נודע לרבנית כי טבעת הזהב המשובצת באבן טובה שהיתה ירושה בידה מאת אמה הגבירה נגנבה. היא חשבה כי העני שהכניסו הרב אל ביתו הוא שגנב את הטבעת ומבלי לספר להרב חלמה והודיעה את הדבר לבשרתה וזו הצליחה להפוס את העני הנודד וגם מצאה את הטבעת בכיסו. הגנב נאסר וטבעת הזהב הוחזרה לידי הרבנית. עתה ספרה הרבנית לבעלה הרב את כל המאורע והיא גם חשפה לו מוסר על שהיה מכניס לביתו אנשים שאינם מהוגנים. הרב עבר בהתיקף על דברי מוסרה, אבל הוא פנה לראש השוטרים ובקש ממנו להוציא את העני לחפשי. "כדי שלא להכשיל אנשים בחטא של גניבה", אמר הרב לראש השוטרים, "הריני נוהג בכל ערב וערב, קודם שאני הולך לישון, להפקיר את כל מה שנמצא בביתי, תכשיטי זהב וכלי כסף וכדומה, וכל הקודם בתם יהיהם שליו". "מנהגי זה" - הוסיף הרב ואמר - "ידוע לכל בני העיר ומסבך נודד זה כשבא לרגולה, בודאי נודע לו על אודות דרכי ובגתתי, והוא יזהר בטבעת זהב זו מן החפצק". "מעכשיו" - מייב הרב את דברי בקשתו - "לא רק שמחוב אני לעזור לשחרורו, אלא שבאמת צריכה אשתי הרבנית להחזיר לו את הטבעת, שהיא שלו,

וגם לפייס אותו על העלבון שגרמו לו". דברי הרב שנאמרו בתמימות ויצאו מן הלב עשו רושם על ראשי השוטרים והלה שחרר את העני ממאסרו. מובן מזה, איזה גאון וצדיק היה, זכותו יגן עלינו.

היה דרכו בקודש כמעט בכל יום ויום לדרוש מהון אנחת לב: "פרשיות שלמות ופרקים שלמים ישנם בתורה שבכתב ובתורה שבעל-פה, ברמב"ם ובשולחן-ערוך על עניני צדקה וגמילות-חסדים, מדות ומשקלות, איסור גזילה וגניבה ואונאות דברים וממון, לקיחת רבית ועושק שכר פעולה שכיר ודומיוסם. והכמינו אמרו: (בבא בתרא) "קשה עונשן של מדות יותר מעונשן של עריות" וכמו כן אמרו: (שם) "קשה גזל הדיוט יותר מגזל גבוה" ובכל זאת אנו רואים כי ביתו של כל רב ומורה הוראה בישראל מלא אנשים ונשים הבאים לשאל שאלות בעניני טריפות, תעורבות בשר וחלב וכדומה, אבל כמעט שאין אנו רואים מי שיבוא וישאל שאלה על דבר כסף שהרויח אם הגיע אליו בהיתר או באיסור; על המאונסים, מדות ומשקלות שבחתו או מותר לו להשתמש בהם, על שכירו ופועלו אם רשאי הוא לאחר את שכרו או לעכבו".

היה לו תלמידים הרבה שהיו אח"כ מגדולי ישראל, ואחד מתלמידיו הגאון הצדיק יסוד עולם ר' מרדכי עליאסבערג בן הרב ר' יוסף האבד"ק בויסק מדינת לאטביא בעהמ"ה "תרומת יד" "שביל הזהב". הוא היה חתן הרב הגביר ר' מערקיל קאדישמן מקאוונא, היה לו בית מסחר גדול מן צופקר בעיר ווארשא ובכל עת שהתמחה מורו הגאון הנ"ל בקאוונא עזב תלמידו הגאון ר' מרדכי את מסחרו ושרת את מורו ועסק עמו כמו"כ של הלכה ופלפולה של תורה. ורבינו בדעתו מעלת תלמידו זה וכי לגדולות ניצור לא טוב היה הדבר בעיניו כי תלמידו ההגוי ישלה במסחר ידו אמר להלמידו זה: "בני יקירי, ד' יודע את נהרסו עווד יחידיו בחיים, לכן אחפזך לבקר אותה לפני מותי, ועתה, בני, לך והכך עצמך לדבר בקדושה ובטהרה למען יחולו ברכותי עליך ויהיה ניצור כל הלילה בעומקה של הלכה ולפני בקר תסבול במקוה והצום עד הערב". הרב ר' מרדכי עליאסבערג זצ"ל זי"ע, בדעתו מעלת קדושת מורו הגאון אשר כל הגה שיצא מפיו נתקיים וכל דבריו לא שבו ריקס וכמו שאמר הכתוב: "ותגזור אמר ויקם לך". פחד ורחב לבו לשמוע דברים כאלה ויצאים מפי רבו ומורו הגאון ז"ל ונפטר ממנו באימה ופחד בחשבו למשפט ש מנה חלקו בחיים הוא בברכת רבו עתה וממנו משפטו יצא, ויעש ככל אשר צוהו רבו. ולהתרתו לפנות ערב בא להדרו של רבינו וכל עצמיתו רחפו מפחד, וטרן ז"ל שם את ידיו עליו ויברכהו ויאמר: "יתן ד' כי בכל אשר הפנה לעסקיך תרשיע ומזלך ירד וישקיע והיית את עשוק ורצוי וכל עמלך והונך ילכו לאבדון". תלמידו זה, בשמעו את הדברים האלה נבדל ופלצות אהזתהו, ויצעק ויאמר: "אהח, אדוני, מורי ורבי, מדוע עברתני ותביא עלי קללה תחת הברכה אשר הואלת לברכני, ואנכי לא שאלתי מאדוני". ויענהו רבינו: "אהח דברתי וכה יהיה ולא יועיל לך מאומה. ועתה לך וגמור חשבונותיך עם הנושים בך ואשר אתה גושה בס ושלם את חובותיך והסתלק מן העסק כי לגדולות כזה גוצה וקבל עליך רבנות באיזה עיר אשר תבחר בך, למען תשקוד על התורה ואז הצליח את דרכיך וקרבן תרום והיית לכבוד ולתפארת בישראל". וכן היה, כי אבד את כל רכושו והתקבל לרב ואב"ד בעיר בויסק מדינת לטביא. מובן מאליו איך היתה כחו גדול מלבד בתורה ג"כ בצדקתו ויראתו וכי טוב סתרה מכל סתורה. ויהי זכרו ברוך.

בעת שהעתיק ר' אליהו את אהיו בעיר הגדולה בעיר קאליש נתקבל באיראנולי לרב ואב"ד הגאון ר' בנימין תאומים אבי של הגאון ר' אליהו דוד אדר"ה תאומים רבינוביץ זצ"ל זי"ע שהיה מקודם רב ואב"ד בק"ק פאנעוועז ווא"כ בעיר ביר ווא"כ זכה להיות הרב הראשי של ירושלים עה"ק ת"ו. והגאון ר' צבי יהודה רבינאביץ שהיה מקודם רב ואב"ד בעיר ליגוס סמוכה לשאביל ואח"כ בעיר פיקעלין יאה"כ רב ואב"ד בעיר אייראגאלי אמר על הגאון ר' בנימין זצ"ל זי"ע: "שמעתי כי בכל יום ויום-לא הליך לאכול ולא מעט שוב דבר קודם שגמר ללמוד ולסיים מסכה אחת ואם לא הספיק לעשות סיום לא מעט שוט דבר".

ואח"כ נתקבל שם הגאון הגדול קדוש עליון ר' שמעון פייוויל זצ"ל זי"ע יאשוונסקי חתנו של הגאון הצדיק ר' יעקב מאיר ראגאלער זצ"ל זי"ע. שמעתי עליו ועל זוגתו הרבנית הצדקנית מרת רחל נ"ע בת הגאון ר' יעקב מאיר ראגאלער, נפלאות גדולות. הם נפטרו במבחר שנותיהם בפנה פתאום. כיום אחד הלך לרחוק על נהר דעבישע שהיא עובדת סמוכה לעיר אייראגאלי. והלך לרחוק שם וטבל שם ואחר טבילתו בא הביתה ובאותו היום עלתה נשמתו הקדושה השמימה. וכמו כן הנשמה הקדושה של זוגתו הרבנית הצדקנית עלתה השמימה באותו היום. עליהם ספרו המקוננים: "הנאהבים והנעימים בחייהם ובמותם לא נפרדו". מלבד עיר ראגאלע ג"כ בכל העיירות הסביבות עשו הספדים וכל השומעים כמו על השריפה אשר שרף ר' תנצב"ה.

אח"כ נתקבל שם לרב ואב"ד הגאון הגדול ר' אברהם עבצר יפה זצ"ל בעל המהבר "מהזה אברהם" על מסכת "בבא קמא", "בבא מציעא" "בבא בתרא" דף על דף. ומשם נהג כל לרב ואב"ד בעיר לאזדיי מדינת ליטא.

ואח"כ נתקבל שם לרב ואב"ד הגאון הגדול ר' צבי יהודה רבינוביץ האומים זצ"ל זי"ע. ואחר הסתלקותו נתקבל שם לרב ואב"ד בנו הגאון הגדול צי"ע ר' יעקב רבינוביץ זצ"ל זי"ע והוא זכה להצלח מידי הרוצחים ומנוח"כ פה על הר הזיתים בירושלים עה"ק ה"ו. אבי של הגאון הצעיר אלטער רבינוביץ תאומים שליט"א שהוא מחידי סגולה מארצנו הקדושה.

פרק י"ג

אע"פ שרוב היהודים בארץ ליטא היו עשירים – גם בתורה ובמצות עד שקשה לצייר, היו באמת למופת לעם ישראל. היו כאבוקות המאירות באורות הבהירות באישון לילה. כמעט כל בית ובית היה ישיבה קטנה. האב הזקן למד, האב גרס והבנים שנו. בכל בית ובית נשמע קול התורה בלילה, לפני עלות השחר, וגם ביום. בהי המדרשים היו מלאים לומדים בוקר ובערב, בעלי בתים בעלי מסחר ובעלי מלאכות למדו בערב וביום מנוחה למעריב, וביום למדו בניהם וחתניהם. שם "עם הארץ" היתה שם היותר נגאי היות גדול. ובנוהיהם ינשאו לחתני בני תורה מבחורים המצוינים בחשיבות הגדולה כגון משיבה וואלאזין, מיר, סלאבאדקא, טעלי, פאנעוועז, קעלעס, נאוואראדקא, בקי בוך של הגאון ר' חיים עזר מוויגנא זצ"ל זי"ע וכמו כן מברסק.

אבל עיר ראגאלע היתה על כולם. מבתורי תמד בעלי כשרונות גדול בשיבת "כנסת-ישראל" בישיבה סלאבאדקא. בעה שאנכי זכיתי ללמוד שם למדו קרוב לארבעים בחורים רק בסלאבאדקא חוץ משיבות אחרות והרבה אברכים למדו בהסכול של קובנה, ווילנא, איזשישאק, שאביל, וואלאזין, מינסק, היו שם כמה בעלי בתים שהיה ראוי להיות רבנים במחלות גדולות. הגאון הגדול ר' יעקב מאיר ראגאלער קאמענעצקי, הוא היה יושב כל היום מעוטף בטלית ותפילין ולמד בקדושה ובטהרה ובעיון רב. הרבה עיירות גדולות הציעו לפניו להיות שם רב ואב"ד כגון עיר הגדולה שאביל, דווינסק וכדומה, וכמו כן העיר ווילנא ולא קיבל. וכמו כן הרב הגאון הצדיק ר' יוסף זצ"ל זי"ע שנקרא בפי כל ר' אטעפלע סלאדמאוויץ. מלבד שהיה גאון וצדיק היה איש מופה, פשוט עושה נפלאות. דבריו היו כאורים ותומים. הוא היה חסבא של חרב המפואר ומפורסם לשם ולתהלה איש אשכול ומדע חכם ונבון ר' שמואל זצ"ל גערינגאספני כבוד עונות העתים את אהלו בארץ אופיר בעיר יאחאניסבורג. מלבד ששבו היה נודע לשם ולתהלה בעיר יאחאניסבורג היה נודע לתהלה בכל העיירות הסביבות ובטוח אנכי כי בזכות חסבא שלו הגאון והצדיק זכו כל משפחתו להמלט מידי הרוצחים השליזיסטין ימה שמש ויש להם ברכה והצלחה במעשה ידיהם ועושים הרבה לטובת ארצנו הקדושה, ביחד בנו הנעלה מר בערנארד גערינג נ"י הוא עורך דין יחד עם ישראל אחיו נ"י ועוסקים בצרכי צבור באמונה. וכמו כן בנו הנעלה מר דוד נ"י, אחד המיוחד מייסדי חברה גמילה-חסדים בעיר יאחאניסבורג שהוא באמה דבר גדול שהוא אחד משלושה דברים שהעולם עומד עליהם, על התורה ועל העבודה ועל גבולת חסדים.

ובנו הצעיר, יעקב מאיר ג'י גרינג, עורך-דין, כעת נקרא גרי, ששמו נקרא על שם "ב הגאון והצדיק ר' יעקב מאיר ראגאלער זצ"ל זי"ע, זכת לבוא פה בארצינו הקדושה בעיר הל-אביב וכמה פעמים נסע מפה בארץ אפיר לטובת ארצינו הקדושה והוא אחד מייסדי "אפריקאנער פערעראציע" וזכה להיות פה אחד משרי הממשלה. וכאשר חז"ל אמרו: "התורה מחזרת על האכסניא שלה" זכו כל המדות טובות של הוריהם הקדושים. רק על זאת לבי דוי אתל מהאחים שלהם כקש"ת ר' יצחק ז"ל גרינג שזכה ללמוד בישיבת טעלו והיה מוכתר בכל המעלות נשגבות, עלתה נשמתו השמימה במבחר שנותיו. וי להאי שופרא דבלי בארעה, חבל חבל. הנצב"ה.

כמו כן היה שט אחד מבילי הבהים שעסקו בהיות דעלמא, הרב הגאון הגדול ר' שמואל זצ"ל זי"ע ראפופארט שזכה להנצל מידי הרוצחים ולבוא פה בארצינו הקדושה והיה מגדולי הרבנים בירושלים עה"ק ח"ו בשכונת זכרון-משה ושמו היה נודע לתהלה בכל ארצינו הקדושה. והוא היה מייסדי המוסד "עזרת-תורה" בעד הרבנים הפלטים מארץ רוסיא ומכל הארצות שבגולה. וכמו כן היה שם גיסו הרב הגאון הגדול ר' אליהו קלאצקין זצ"ל זי"ע היה בקי נפלא בכל חדרי התורה, בבלי, ירושלמי וארבעה חלקי שו"ע עם כל נושאי כליהם כאשר ידוע לכל. באותו הזמן היה בוויילנא הרב הגביר ר' עקיבא באלסרעמאנץ זצ"ל זי"ע. הוא היה באנקיר גדול והיה על שולחנו עשרה בטלנים מגדולי תורה ויראה והגאון ר' אליהו קלאצקין ז"ל היה על כולם. כמה שנים ישב בביה מדרשו ולמד בעיון רב ובהשקדה גדולה.

וכמו כן דודי הרב הגאון ר' משה שלמה שאפירא זצ"ל זי"ע אשר היה אח"כ ראש מתיבתא בעיר ווארשא בישיבת ר' יצחק גראדזענסקי זצ"ל זי"ע. והרב הגאון הצדיק ר' משה גאמאנסער זצ"ל זי"ע שהיה מקודם ר"מ בעיר ראגאלי ואח"כ נתקבל לר"מ בישיבה רעמייליס בעיר ווילנא וביחוד דודי הרב הגביר ר' יוסף זיו זצ"ל זי"ע שזע נגדיב שהיה אצלו תורה וגדולה במקום אחד. וכמו כן היה הרב הגאון הגדול ר' בנציון פרידמן בן הרב הגאון הגדול ר' משה הגאב"ד בק"ק שקובויל שהיה חריף עצום וצמ"ס וצ"ע חתן של הרב הגאון ר' חיים גאסענזאן זצ"ל הגאב"ד בק"ק זיביק מחזו טעלו. הוא היה הר"מ של ישיבת אייראגאלי. והרב הגאון ר' מנחם מענדיל חתן הרבני המופלג ר' זאב וואלפערס שהיה אח"כ אחד הרבנים המפורסמים בארצות הברית בעיר באלטימאר וזרה"ג ר' משה יעקב רוק זצ"ל זי"ע. היה לו הנהגה גדולה של כל מיני מאנופאקטור והוא יושב מעוסף בסלית ותפילין בבית המדרש ולמד שו"ע ופוסקים בעיון רב עד אחר הצהר היום וכמו כן בלילה וזוגתו הצדקנית מרת חיה נ"ע בת ר' מיכל אברעמזיקס ז"ל מנהלת את החנות שלו והיה לו פרנסה בכבוד. וכמו כן הרה"ג ר' דוד קאפלן זצ"ל זי"ע שלמד בישיבת טעלו מיחידי סגולה של הגאב"ד זר"ב ר' אליעזר גארדאן זצ"ל זי"ע נכד של הגאון ר' מאיר מיכל זצ"ל זי"ע שהיה מקודם רב ואב"ד בעיר שאט סמוכה לקיידאן ואח"כ נתקבל לר"מ רעמייליס בעיר ווילנא, בעל המחר "המארז לעולם" שהיה מגדולי ווילנא.

וג"כ עוד בעלי בתים הרבה שהיתה שם אנשי שם כמו ר' אפריל איצעל זצ"ל. היה מופלג גדול ומצויץ ביראתו הטהורה. היה יודע כמעט כל פרק משניות בעל פה. אע"פ שהיה עוסק בהיותו דעלמא היתה תורתו אומנתו. אבי של הרב הגאון המפורא ומפורסם לשם ולהתלה ר' דובער זונדיל זצ"ל זי"ע הגאב"ד בק"ק פאגיר סמוכה לוולקאמיר, גיסו של הגאון ר' שלמה דוד כהנא זצ"ל זי"ע הרב הראשי דק"ק ווארשא ואח"כ היה הר"מ ואב"ד בעיר העתיקה בירושלים עה"ק ח"ו, וחזקו של הרה"ג ר' משה יעקב בן הרב ר' שמואל הורוויץ סטלבהאדא והרב ר' דוד בנציון לעוויטאן סופר סת"ם צי"ע זצ"ל זי"ע אבי של הרב הגאון המפורא ומפורסם לשם ולהתלה ר' שלום יצחק לעוויטאן הקדוש הגאב"ד של אסלא הרב הראשי במדינת נארוועגין מקודם רב ואב"ד דק"ק מאיסאד סמוכה לעיר סאלאנט ואח"כ בעיר ווארנא ובעיר שוועקסנא מדינת ליטא.

אפילו הסבתאים ובעלי גלות ובעלי מלאכות היו יראים וחדרים ומדקדקים בצעות. בימי היתה שם איש אחד שואב מיס. שמו היה ר' מיכל-שואב-מיס. היה מצויץ ביראתו הטהורה ומקדק בצעות והיה לו ידיעה רחבה במקרא ובמשנה ובאגדה. כל בד הבית המדרש הגדול ובית הכנסת הגדולה היתה בית המדרש שנקרא "הברכה תהלים". שם חלל המעמך

הבעלי מלאכות, הטבחים, בעלי עגלות. מהם בעצמם למדו בחבורה בכל יום ויום אחד תפלת שהרית וכן מנחה למעריב וביחוד ביום ש"ק ויו"ט הרבה שעות מקרא, משנה, עין-יעקב, מדרש והלכות מעניני דיומא ובימי הקיץ בש"ק קודם תפלת מנחה "פרקי-אבות" על פי הדרש ומחדש אלול עד יום הכפורים "מסילת-ישראל" ורבינו יונה ועוד ספרי מוסר, וביחוד המלמדים היו גדולי-תורה ויראה כמו הרב המופלג ז"ל ר' יצחק ז"ל בערגמאן גיסו של הרבנים הגאונים ר' שמואל רפופארט ור' אליהו קלאצקי זצ"ל ז"ע אבי של האבדך המצויז בעיר הגדולה נויארק מארצות הברית מר אליהו נ"י בערגמאן יש לו בית דרוק והוא איש משכיל ומצויז במעלות נשגבות. הוא עושה הרבה בעד היתידים שאריה הפליטה מעיר אייראגאלי וזאתו להנצל מהעמלקים והיטלדיסטים ימה שמש בארצנו הקדושה והוא נכבד גדול מידיו של האבדך המשכיל הנעלה אליהו בר' שלמה נ"י סוליצקי יליד אייראגאלי ויש לו בית-דרוקה בעיר תל-אביב ושמו נודע לתהלה ממספחת המיוחסת בישראל. הסבא שלו נכבד גדול מדור הישן ר' זאב סגל מוקני ראגאלי יליד יאנאווי. וכמו כן אחד מן המלמדים היה ר' חיים לאגער הנקרא בפי כל ר' חיים קיידאנער. מופלג גדול בתורה וביראק ואיש צורה ויהי אהוב ונחמד לכל וביחוד על התלמידים שלו. וכמו כן הרב המופלג ר' פסח בר אברהם ז"ל. מלבד שהיה גדול בתורה היה חכם ונבון והתלמידים שלו למדו אצלו עד שהיה האפשרי לנסוע בהישבות הגדולות-שבלטא, סלאבאדקא, טעלז, מיר, פאנקוועז, וזאתו להרדן הביר, זקן ויושב בישיבה, הרב הצדיק ר' דובער איצעל זצ"ל ז"ע. היה בפי בכל הדרי ההורה ומבוקר עד ערב ישב ולמד עם התלמידים הן מי שהיה לו האפשרי לשלם שכר לימוד והן מי שאין לו האפשרי לשלם שכר לימוד. והתלמידים ראו הצלחה בלימודיהם. אפילו מי שהתחיל אצלו התחלה גמרא היה האפשרי בשנה אחת ללמוד דף גמרא בלי עזרת מלמד, פתם של החמון אמרו עליו כי ביום הספר שלו עומד שר המסטרון והוא ריש דוכנא שלו לעזור לתלמידים כי יראו ברכה בלימודים, אנכי בעצמי זכיתי ללמוד אצלו. המנהג היה אצלו להתחיל ענין חדש ביום ראשון עד יום ה' והבחינה היתה בשבת קודש. ודבריו בקודש היה כי אחד מן הדברים התלמידים יבואו על המבנה. אי אפשר לתאר מושלם או הענן הרוחני שלו בעת שהתלמידים היו אומרים את הסוגיא לפי רצונו. מי שלא ראה השמחה שלו לא ראה שמחה בימיו. אשרי העין שראו את העיר ראגאלי בעת שהיתה שקט ושלוה בעולם ואוי לאזנים שכך שומעת ולעניים שראו את הורבבה שבאו הרוצחים העמלקים יג"ש שחרבי את כל מדינת ליטא בכלל ואת העיר אייראגאלי בפרט, עיר חכמים וסופרים, אנשים ונשים וטף שנהרגו במיתות אכזריות ביום אחד, נשמות קדושות וטהורות, ד' יזכור עקדתם וינקום נקמתם יי"ה זכרם ברוך והנצלה.

פ ר ק י ד

בישיבת של כנסת ישראל בסלאבאדקא למדתי עד הפחיתות הגדולה של מתנגדי המוסר - אחר ההסתלקות של הגאון רשכבה"ג ר' יצחק אלחנן זצ"ל ז"ע הגאב"ד דק"ק קובנה וישוב על כסאו בנו הגאון ר' צבי הירש רבינוביץ זצ"ל ז"ע - עם בעלי המוסר התלמידים של הגאון הצדיק ר' ישראל סאלאנטער זצ"ל ז"ע, הגאונים ר' יצחק בלאזער זצ"ל ז"ע הגאב"ד דק"ק פעטערבורג ור' נפתלי אמסטרדם הגאב"ד בק"ק אלקאט ור' שמחה זיסל מקעלעם ור' חיים חיי סאלאוויצקי הגאב"ד בק"ק בריסק ור' יחיאל מיכל עפשטיין בעל "ערוך השולחן" הגאב"ד בק"ק גאווארדאט ור' יצחק יעקב רייזיס הגאב"ד בק"ק לידא היו מצד בעלי מוסר שרצונם כי ילמדו שם בישיבת "כנסת-ישראל" ספרי מוסר ג"כ, והגאונים ר' צבי הירש רבינוביץ הגאב"ד בק"ק קובנה ור' משה דאנועוויסקי הגאב"ד דק"ק סלאבאדקא ור' חיים יצחק יעקב רבינוביץ הגאב"ד דק"ק פאנקוועז ור' חיים סגל הנקרא בפי כל ר' חיים ראצקער הגאב"ד בק"ק יאנאווע ור' צבי הירש מה-יפית הגאב"ד בק"ק ווילקאוויסכ הגאב"ד ור"מ בק"ק טענין ר' איזער גארהאן ור' אברהם אהרן תמנן בורשטיין הגאב"ד בק"ק דיטעווע. ואח"כ בעת שטאנדיג והגאב"ד מקעלעם ר' יעקב אפענאוויס בחמ"ה "גאון-יעקב" זצ"ל ז"ע היו מצד מתנגדי המוסר מפני שבעמם ונימוקם עמם מפני שאמרו רובם מהלמידים ניהנים כל רעיונותיהם בלימודי ספרי מוסר ולמודי גמרא ופוסקים רק חספלי. ונתחידה שם הישיבה הגדולה "כנסת-יהוה-יצחק" על שם הגאון ר' יצחק אלחנן זצ"ל ז"ע. אז ששה שנים מיתד ש"ב הגאב"ד דק"ק סאוורג

הגאון ר' גרשון כענדיל זיו זצ"ל שהיה מזקני הרבנים בליטא כי אנכי אלמוד בשיבת
 "כנסת-בית-יצחק" כי היה ידיר נאמן עם הגאונים שהיו מצד מתנגדי המוסר וביחוד עם
 הגאון ר' צבי הירש רבינובין זצ"ל הגאב"ד מקובנה. וכאשר אנכי נתגדלתי בשיבת
 "כנסת-ישראל" לא יכולתי להיות כפוי טובה אז נסעתי אלמוד בחקיעובין של האדמור הגאון
 רבן של ישראל ר' חיים עוזר זצ"ל זי"ע בוויילנא והיה לי כאב נאמן לבן יחידו. אין
 דברים כפי עיני הדלה והרזה לאחר בשיבת את ההצטינות שלו. כמו שהיה גאון גדול בתורה
 כן היה גאון הגאונים בחכמה ובמידותיו הנעלות. לכל אחד ואחד מהקיעובין שלו היה כאב
 נאמן. ומצאתי שם בחורי חמד אשר אח"כ זכו להיות מגדולי עולם כמו הגאון הגדול ר' שלמה
 פאלאצק הנקרא בפי כל "מישטער עילוי" ז"ל אשר היה אח"כ ר"מ בשיבת של הרב הגאון
 הגדול ר' יצחק יעקב רייניץ הגאב"ד בק"ק לידא, ואח"כ בארצות הברית בשיבת ר' יצחק
 אלחנן. וכמו כן הגאון הגדול הקדוש אליעזר יהודה רבינובין הגאב"ד בק"ק מעמל מדינת
 פרוסיא בעל המחבר שו"ת "עין יהודה" בנו של הגאון הגדול ר' מרדכי אייזיק רבינובין
 הגאב"ד בק"ק סאלאנס ואח"כ בעיר מעמל. היה נקרא בפי כל: "דודעל סאלאנסר". הוא
 היה מצוי גדול, חריף עצום ובקי נפלא. מקורם למד בשיבת וואלאוזן, שעליו סלאבאדקא
 ובכל הישיבות שלמד היה מיחיד סגולה.

ג"כ למד שם הצעיר משה אביגדור פראזעווער, שם משפחתו עמיאל. בעל כשרון
 נעלה. בן שש עשר שנה זכה להיות מוסמך של הגאון הגדול רבן של ישראל ר' שלמה
 הכהן זצ"ל זי"ע בעל "חשק-שלמה" על הש"ס ושו"ת "בנין-שלמה" מגדולי הרבנים
 מוויילנא. היה לו הצלחה גדולה בלימודיו כי הוא היה מקורס רב ואב"ד בק"ק שווינצא
 ואח"כ בעיר חכמים וספרים בעיר גראיווע ואח"כ בעיר המפורסמת אנטווערפן מדינת
 בעלגיא ואח"כ זכה להיות הרב הראשי בהל-אכבי יפו. מלבד שהוא היה גאון גדול בתורה,
 מחדש נפלא כמעין המתגבר, היה אבי הדרשנים שאין דוגמתו.

וכמו כן למד שם צעיר לימים ראובן אלשאנער, שם המשפחה כץ שהוא ג"כ למד
 מקורס בשיבת סלאבאדקא ואח"כ בשיבת סלוצק וכעת הוא זכה להיות פה בארצינו הקדושה
 הרב הראשי של פתח-תקוה. הוא גאון גדול מגדולי עמנו ושמו נודע לתהלה בתורתו וידיעתו
 וחכמתו וביחוד הספרים שלו שו"ת וכמו כן בספרי דרוש. וזכה להרביץ תורה ברבים
 בשיבת לאמאז שהעתיק פה וגם ישיבה על שמו "נחלת-ראובן" בפתח-תקוה. מקורס היה
 רב ואב"ד בק"ק סעלץ, מקום מולדתו של הגר"א מוויילנא זצ"ל זי"ע פלך גראדנא, ואח"כ
 באדמור פלך גראדנא ובעיר סטאוויסק על מקום הגאון הצדיק ר' חיים לייב זצ"ל זי"ע בעל
 המחבר שו"ת "פני אריה החי".

כמו כן למד שם הבחור הנעלה אליעזר סילבער שליט"א קאמאיער. כעת הוא מגדולי
 הרבנים בארצות הברית. גאון עצום, חריף נפלא ולוחם מלחמת ד' בכל סאמצי כח ועושה
 הרבה לטובת ארצינו הקדושה; ירבה כמותו בישראל. כמו כן אריה קארלין ז"ל סעיר
 מאחליך מדינת רוסיא. הוא זכה להנצל מידי הרוצחים ולבוא פה בארצנו הקדושה. מקורס
 למד בשיבת וואלאוזן. הוא היה שם מיחיד סגולה. מלבד שהיה בעל כשרון נעלה הוא
 היה שקדן גדול וראה ברכה בלימודו. הוא היה גאון עצום. הוא חיבר כמה ספרים, הן
 בחידושי תורה והן בשו"ת והן באגדה וביחוד מה שנוגע למדינת ישראל היה מלבד שהוא היה
 גדול בתורה היה לו יריעה רחבה בלימודי חול והיה לו תואר ד"ר והוא היה מהחוקקים לדיני
 ומשפטים שנחקק לערכי-דין במדינת ישראל. לדאבון לבבינו בימים הללו עלתה נשמתו
 הקדושה השמימה וכבוד גדול עשו לו במוותו. יהיה זכרו ברין ותנצב"ה.

גם למד שם ש"ב הקדוש הרב הגאון הגדול צמ"ס מצוין בידיהם ר' דוד אנציל זצ"ל
 זי"ע יליד מטאווריג. מקורס למד בשיבת סעלז סלאבאדקא ומקום מגורו היה בעיר קראז
 סמוכה לשאביל מדינת ליטא. הוא היה איש מצוין, גדול בתורה וביראה ואיש צורה. אצלו
 היה תורה וגדולה במקום אחד. אע"פ שהוא היה ראוי להיות רב ואב"ד בכל קהלות ישראל
 אבל הוא עסק בהיותו דעלמא. היה בעל עסק וראה ברכה בעסקיו ושמו נודע לתהלה.
 אבל לדאבון לבבינו הוא אחד מן הקדושים שנהרגו על ידי הרוצחים העמלקים הרשעים ימה
 שמש בעיר מגורו קראז יחד עם זוגתו הצדקנית וכל משפחתו, יהד עם כל העיר אנשים ונשים
 וספ ביום אחד. אל נקמות ד' יזכור עקדתם וינקום נקמתם ככתוב: "אל נקמה ד'" ותנצב"ה
 והנותן חיים יתן לנו חיים. גם למד שם הבחור הנעלה בנציון נאטעלאוויץ יליד מוויילנא

חתן של הרב הגאון ש"ב ר" מאיר רבינסאהן זצ"ל שהיה רב בעיר קראק ואח"כ בעיר סאבעוועז וכעת הוא אחד מהרבנים בארצות הברית מהרבנים המפורסמים שליטא; ועוד ועוד.

אשרי מי שזכה להסות תחת כנפיו של האדמו"ר הגאון ר' חיים עוזר זצ"ל זי"ע. היה דואג בעד תלמידיו הקיבוץ להטיב מצבם בעד העתידות שלהם ברוחניות ובגשמיות וביחוד בעת שבא פרקם להשתדל. בעת שבא איש אחד לשאול אודות אחד מהתלמידים שלו אודות ענין אחד היה חוקר ודורש בשבע חקירות ודרישות. מקום על המחזות ועל האם ועל כל המשפחה וביחוד על המדוברת, כמו אבא נאמן אל בנו יחידו. וכמו כן בעת שבא שליח מיוחד מסאלאנט לחקור אודותי היה הוא ושהתל הרבה אודות חותני וכל המשפחה וביחוד אודות המדוברת וכאשר שמע כי חותני מנכבדי סאלאנט שהיה מפורסמת לעיר ואם בישראל וחותני הרבני הנכבד והנעלה ר' אלחנן ראובן הכהן איש נכבד ונעלה, מוקיר רבני ורצוני רק חתני רבני ומצוין ביראתו הטהורה וביתו בית ועד לחכמים, נדבן גדול, רודף צדקה וחסד וביחוד הוא מחנך את בניו ובנותיו על צד היותר נעלה. וכמו כן ונתנו מרה גרינא נ"ע היא צדקנית בפלוא מובן חמלה כאחת מהאמהות. כמה משפחות מפורסות אותם בכבוד גדול וחוקרת ודורשת אודות מצבם להטיב מצבם ברוחניות וגשמיות. בל חסכים כי אנכי אעס שם לראות ולהראות ושלח מכתב מליצה אודותי אצל הרב הגאון הגאב"ד שהיה שם באותו הזמן ר' יצחק אייזיק רבינוביץ זצ"ל זי"ע ותהא על קנני והוא השתדל כי תענין יגמר בכי טוב.

ומאשר אנכי כי שזכיתי להיות מיושבי סאלאנט עיר חכמים וסופרים גדולי תורה ויראה מהעירות היחידות במדינת ליטא מימים ימימה. היתה מפורסמת הן עם יושביה והן עם הרבנים הגאונים שבו לישב שם על כסא דין מיום שנתייכדה עד החורבן הגדול של העמלקים האחרים ההיסטוריוסטיים ומה ששם וזכרם. הרב הראשון שהיתה שמה הגאון הגדול רשכבה"ג ר' צבי הירש ברויהא זצ"ל זי"ע. שמו היה מפורסם בכל תפוצת ישראל ר' הרשעלע דער גרויסער או ר' הירשעלע סאלאנטער. הוא היה בדורו של הגאון ר' עקיבא אייגער זצ"ל זי"ע. בעת שהיתה רצונו להדפיס את כל החבורים שלו בקש מאתו הסכמה. על כל החבורים נתן לו הסכמה ועל ספר "דרוש וחידוש" לא הסכים ואמר כי זאת מעשה ילדות, קינדערס. מובן מאליו ניסו והשרי כסול גדולה היתה מה בתורה. גאוני קשישיא אמרו עליו כי כוחו גדול בחורף כאחד מבבלי תוספות. פעם אחת באו אצלו עם כתב רבנות מהעיר ווילנא להמנות אותו להיות הרב הראשי על העיר הגדולה ווילנא שנקראת ירושלים דליטא. ראש הקהל הרב הוצדיק המפורסם ר' חיים נחמן פרנס זצ"ל זי"ע עם עוד נכבד גדול הבטיחו לו שכירות עשרה ר"כ לשבוע ובחש נישט והשרי כסול ודירה נאח ועוזרת בעד הרבנות תה' וישמש בעדו כיאות להרב הראשי בעיר גדולה בוויילנא ובאותו הזמן היתה זאת הון רב וכמובן בעיר סאלאנט היתה פרנסתו בדוחק ולא קבל. אמר על עיר סאלאנט כי היא הוביבה עליו מכל מחמדי הבל אע"פ שהיא היתה קטנה בכמות אבל גדולה באיכות. אז היתה שם הגאון הצדיק מרנא ורנבא ר' יונדעלע סאלאנטער זצ"ל זי"ע חותן של הגאון ר' שמואל סאלאנטער זצ"ל זי"ע הרב הראשי בירושלים עה"ק ת"ו והגאון ר' ישראל סאלאנטער זצ"ל זי"ע ועוד ועוד. חושבי עיר סאלאנט שהיתה שם באותו הזמן היתה רק שתי מאות משפחות - ואברכים גדולי תורה ויראה שישבו על שולחן של חתנים היו קרוב לארבעה מאות (400) ובאותו הזמן היתה שם רק בית המדרש אחת. הרב הצדיק ר' עזריאל זצ"ל זי"ע ר"ם משיבת סאלאנט סיפר לי אם איחד אברך אחד לבוא בשעה הרביעית קודם עלות השחר לא היתה לו מקום לישב בבית המדרש וצריך לעמוד ללמוד בעמידה. וכולם למדו בעיון רב ובהשקפה גדולה ובקדושה ובטהרה. פעם אחת הלך בעצמו מתוך השקפה דפק על השולחן. הפסיקו האברכים ראו אצת הלמוד. שבע מואת הגאון ר' צבי הירש ברויהא זצ"ל זי"ע תגאב"ד בק"ק סאלאנט, שלח לו שליח מיוחד ואמר לו כי עמירה גדולה בידו כי היא גרם ביטול תורה מביים על רגע אחת. מהוב הוא לעשות וידני להתרועה שלש פעמים בכל יום זיוס בשמונה-עשרה בתפלת "שמע קולנו" על הביטול - תורה שגרה. מובן מאליו מה גדול עוז של ביטול תורה כמו שינונו "כפי תלמוד תורה כנגד כולם" מיבן מאליו החיפון עון בטול תורה כמו שכתוב: "אם לא ברינו יומם ולילה הארץ ושמים לא שמתי".

ולאחר הסתלקותו היה שם הגאון הגדול ר' ח'לל אמיסלעווער זצ"ל זי"ע שהיה אח"כ הגאב"ד דק"ק סקלאוו ואח"כ היה שם ש"ב הגאון ר' יוסף יפה זצ"ל זי"ע שהיה מיושבי סאלאנט חתן של הרב הצדיק מתידי סגולה מדור הישן ר' מנחם סאלאנטער זצ"ל זי"ע שהיה אח"כ רב ואב"ד בעיר גארוד העומדת על הגבול של מדינת פרויסיה ואח"כ נחשב להיות הרב הראשי בעיר מאעשעסטר מדינת אנגלי.

ואח"כ הגאון הגדול עטרת תפארת ישראל הגאון ר' מאיר אטלס זצ"ל זי"ע שהיה מקודם רב ואב"ד בעיר הגדולה ליבאווא מדינת לאטוויא, ובסאלאנט העתיק את אהלו בעיר קורבין ואח"כ בעיר שאביל מדינת ליטא. חותן של הקדוש הגאון הצדיק המפורסם של ר' אלחנן וואסערמאן זצ"ל זי"ע ר"מ מבאראנעוויץ שנחרג על ידי היטליריסטין ימח שמש וזכרם וחותן של האדמו"ר הגאון רבן של ישראל ר' חיים עזר מד"א דוויילא זצ"ל זי"ע מאשהו השנייה נ"ע ולהבדיל בן חיים אחי של הרב הגאון ר' בנימין בייניש שליט"א שהיה הרב הראשי בעיר הגדולה גלאסקאו מדינת אנגלי, וכעת ח"ל זכה לבוא בארצו הקדושה ויושב בישיבה עיר חכמים וסופרים באהלי שם בני-ברק. המרום יאריך ימיו ושנותיו ויזכה לשמוע את קול השופר ממשח צדקו במהרה בימינו.

ואח"כ נתקבל שם לרב ואב"ד הגאון הגדול ר' אברהם אהרן הכהן זצ"ל זי"ע בורשטיין שהיה אח"כ האב"ד דק"ק טאוורג על מקום ש"ב הגאון הגדול אחד מגאוני קשישאי ר' גרשון מענדיל זצ"ל זי"ע וזכה להנצל מידי הרוצחים היטליריסטין ימח שמש וזכרם ולבוא פה בארצנו הקדושה והיה ראש מחיבת בישיבת הקדושה של מרכז הרב הראשי הגאון מהר"א קוק זצ"ל זי"ע בירושלים עת"ק ח"ו ומנוח"כ פה על הר הזיתים, ואח"כ הגאון הגדול ר' מרדכי יצחק אייזיק רבינבניץ זצ"ל זי"ע אשר היה מקודם רב ואב"ד בעיר ליגוס בעל המהבר "שמן למנחה" על "מנחת-חינוך" וספר "הומר דבורה" וספר "דעת מרדכי". אח"כ נתקבל לרב ואב"ד בעיר מעמל במדינת פרייסיין, מלבד שהיה גאון עצום היה דרשן מצוין כאחד מה הראשונים, היה קאנידאט על הרבנות להיות מגיד-משרים שטאט-מגיד בעיר ווילנא על מקום הגאון ר' באיר נח לעווין זצ"ל זי"ע שהיה מיחיד סגולה באותו הדור להיות מגיד משרים בעיר ווילנא, מימות הגר"א מוילנא הרב הראשי שמש לא נקראה בשם "הרב" רק בשם "מגיד משרים", זאת ידוע לכל מלבד שהיה גאון עצום היה שקדן גדול בלימודו לא פסק פומיה מגירסא, בכל ימות השבוע לא פשט את בגדיו וישן בבגדיו כדי שלא יהא בטל מלימודו חוץ שבת ויו"ט היה פושט את בגדיו, הוא היה מיחיד סגולה בדורו.

במעמל היה שם נכבד גדול מיחיד סגולה מדור הישן הרב הגביר המפורסם וצפורט בתורתו וצדקתו ר' בנציון האנערמאן זצ"ל זי"ע, הוא היה מיחיד הגאון הצדיק ר' ישראל סאלאנטער זצ"ל זי"ע, בעה שהגאון ר' ישראל סאלאנטער היה במעמל היתה נפשו שקורה בנפשו, בעה שהוא דבר עם אחד אודות הרב הגאון ר' מרדכי אייזיק רבינבניץ הגאב"ד בק"ק מעמל שהיה מקודם רב ואב"ד בסאלאנט לא אמר כי הוא שמע מהרב דפה רק אמר כי אנכי שמעתי מהגאון, פעם אחת באתי במעמל אצל גיסי הנכבד והנעלה מצוין ביראתו השחורה וחזכה ורדף צדקה וחסד רחמים ומוקיר רבנן, ר' שמואל צבי הירש טגן-כהן ז"ל ודברתי עמו אודות דין אחד, אמר לי: "כן שמעתי מהגאון דפה", ושאלתי אותו על מי אמר ההואר "הגאון", אמר לי: "על הרב מפה שליט"א שהיה מקודם רב ואב"ד בעיר סאלאנט, ואל התא פלא בעיני מה שהארתי לו בשם הגאון שלא בפניו כי מצוה גדולה לפרסם את שמו כי כהו גדול בתורה כאחד מגאוני קשישאי", אחר ההסתלקות שלו ישב על כסאו בנו הגאון הקדוש ר' אליעזר יהודא זצ"ל זי"ע בעל המהבר "עין יהודה" על הלכה ושו"ת, אבל לדאבון לבבינו הוא וזוגתו הרבנית נהרגו על ידי הרוצחים העמלקים היטליריסטין ימח שמש וזכרם בעיר לידאן על כל העיר אנשים ונשים וטף בינם אחד בכל מיני מיתרה אכזריות, ארויים הרשעים, המקום ינקום את נקמתם והנצ"ה.

אך ח"ל כי שובינו כי אחת ממותנו מרת בתיה תח" מצוינת ומלומדת זכתה להנצל מידי הרוצחים ולבוא פה בארצנו הקדושה ומקום מגוריה בירושלים עת"ק ח"ו ואחיה האבכים המצוינים הנודע לתהלה ד"ר רפאל רבינוביץ עורך-דין בעיר הל-אביב, הוא השתדל בכל כחו להוציא לאור את חכ"י של כבוד אביו הגאון ז"ל וכמו כן חכ"י של אחיו הקדוש הגאון, המרוס ישלם גמול פעלו בעד ההסד שעשה עם החיים והמתים כי הספרים שלהם בהצטיינות על צד היותם נעלה, והבן השני שמו פסח רבינאוויץ, הוא רצה לקיים ללמוד אומנות נקיה ולמד ד"ר מעדעצין, מקודם היה שמו נודע לתהלה כי הוא מצוין על כל מחלאת וביחוד על מחלת הלב בחיותו בעיר מעמל וכעת מקום מגורו בעיר רשה-גן וישמו נודע לתהלה, זכות הוריהם יעמוד להם כי הם יחיו היו ענב נחת ויזכו לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצות כמו שה"ל אמרו: "ההורס מחזרת על האכסניא שלה",

בצעיר סאלאנט היתה ג"כ ישיבה הגונה מבחורי חמד. הר"ם היה גדול בתורה וביראה ובמידות נעלה. היה אהוב ונחמד וכל וביחוד על לב החלמידים. שמו הרב הגאון ר' צבי יהודה אישוראנא שליט"א גיבו של הגאון הגדול ר' שמועון שקאפ שהיה מקודש ר"מ בישיבה טעלו ואח"כ היה הגאב"ד ר' ר"מ בעיר בראנסק פלך גראדנא. בעה שאנכי יושבתי על שולחן חותני הנכבד והנעלה היה שם עוד אברכים גדולים ומצוינים אשר ישבו על שולחן של חתנים עד אשר נתקבלו משרות לישיב על כסא דין ואחד מהאברכים היה שם הרב הגאון ר' משה צבי הירש קלאף זצ"ל זי"ע הוא היה בקי בכל הדרי התורה וחורף עצום. היה חבר מובהק של הגאון הצדיק ר' אלתן וואסערמאן זצ"ל זי"ע שהיה חתן של הגאון ר' מאיר אטלעס זצ"ל זי"ע. אע"פ שאין נביא בעירו אע"פ הוא נבחר להיות אחר הגאון ר' יצחק מרדכי אייזיק ראבינאביץ הגאב"ד בק"ק סאלאנט, שהעתיק את אהלו בעיר מעמעל, לישיב על כסא הרבנות של סאלאנט. הוא היה מוכתר בכל המעלות נשגבות והיה בכבוד גדול. עשה הרבה לטובה הכלל ולטובת הפרס והיה לו בנין וחתנין רבנים גדולי תורה ויראה. אבל לדאבון לבבינו הוא זוגתו הרבנית הצדקנית מרת חנה זי"ע-בתו של אחד המיוחד מדור הישיב צי"ע מגוע היחס מזורז היה ר' יהודה טוב"ל מנכבדי יחיד סגולה מסאלאנט – וכל משפחתו יחד עם כל הציור סאלאנט אנשים ונשים וטף נהרגו בכל מיני מיתות אכזריות ביום אחד על ידי הרשעים הארורים העמלקים היטליריסטין ימה שמם וזכרם. המקום יקום את נקמתם ותנצב"ה.

רק ת"ל בדרך נס בנו הצעיר יהודא קלאף נ"י זכה להנצל ובא בארץ אופיר ומקים מגוריו בעיר הגדולה יאהאנסיבורג ות"ל כי יש לו הצלחה במעשה ידיו כי הוא ג"כ ממשפחת הגברים המפורסמים משפחת בלאך מהעיר פלונגיאן מדינת ליטא. כמובן הם עשו בעד טובתו כמה שהיתה האפשרי להם והוא איש עשיר ואמיד ואיש נכבד. חיבק בבואו מליטא השתדל לייסד את הברה גמרא ומשניות בבית המדרש של בריא ושבעתי כי עד היום יושבים שם מסלחה ומשמנה של יאהאנסיבורג כמה כנינים ולומדים בהבורה כמה שעות ביום. ומגיד העיזור הוא האביר המצוינת מרת"ג ר' ירמיהו של יט"א אלא מהסידי תב"ד ומתלמיד ישיבת צור ומקורם בישיבת סלאנאס. ימות הדורו היקרים יעמוד לו לזרעו.

כמו כן ת"ל שבע רצון אנכי כי מצאתי פה ממשפחת זוגתי הרבנית הצדקנית מרת גיטא ריינא נ"י שהם זכו להנצל מיד הרופאים היטליריסטין יכ"ש בן גיטא האביר שלום הכהן ג"י הוא אביר מצוי ונעלה. כל ימיו מסור נפשו בעד ארצינו הקדושה. וכמו כן ממשפחת גיטא הנעלה ר' שמואל-צבי סגן-כהן האביר הנעלה אברהם ג"י זוגתו המצוינת תח" עם משפחתו יח" וכמו כן ר' יאקס סגן-כהן מהרופאים המפורסמים לשם ולחללה, מקום מגורו בירושלים עת"ק ת"ו. וכמו כן בנו הצעיר המהולל מר דוד נ"י עם זוגתו המלומדת והמשכילה מרת הנה תח" עם משפחתו וכמו כן בת המוכתרת בכל המעלות מרת צלה עם בעלה מר יוסף נ"י אביר יח" כולם אהובים ונחמדים המסוגלים בפי. בהיותם כחול"ל היו מסורים בכל לבם ונפשם בעד ארצנו הקדושה על כן זכו להיות משאיה הפליטה ולבוא בארצנו הקדושה כמו שנאמר: "נוצר האנת יאכל פריה". המרום לא יסיר חסדו מאתם להצאת יובת אבותם יעמוד להם.

בן גיטא שלום הכהן נ"י שכ אביו ר' יוסף הכהן זצ"ל. היה צדיק תמים כמה שנים היה בארץ אופיר. מלבד שהוא כעצמו היה ירא וחרד ומדקדק במצוות עשה הרבה על כל מציוריו ולחם מלחמת ר' אורח שמירה שבת וכדומה. וכמו כן גיטא ר' שמואל צבי זצ"ל מדקדק במצוות ואהוב ונחמד לכל. ביתו היתה בית ועד לחכמים ומחנך את בניו ואת בנותיו על צד היותר נעיר.

מלבד שאנכי מאושר שמשפחת זוגתי זכו להנצל מיד הרופאים ולבוא בארצנו הקדושה אנכי איהל למרוב כי ידידנו האביר הנעלה מרדכי נ"י דעסן בנו של ר' יעקב יעקל דעסן שהיה בעיר סאלאנט הרב הממשלה זכו להנצל מיד הרופאים ולבוא פה בארצנו הקדושה יש לו פה בית הרושע של כל מיני שעונים וזוגתו ממשפחת סטרוס מעיר גאורד. הם עשו הרבה לטובת הפליטים, והשתדל עם ראש הממשלה דוד גז-גאורד נ"י. והאביר המצוי, ידיד בן ידיד, דודק צדקה והסד ר' אליעזר נ"י בן ר' מאיר באלקיןד מסאלאנט בעל הרושע "תפארת" ברה-גז. זכות אבותיו יעמוד להם כי הם יחיו חיי עגב נוחה ושבע רצון ולשמע את קול השופר ממשיח צדיקנו.

ואחרון אחרון חביב, אחד מידידינו מיחדי כגולה מפה ארצינו הקדושה יליד מסאלאנט, הרב הגאון בתורה וביראה ובמדע ר' יעקב בן הרב הנכבד והנעלה מצוין ביראחו הסתורה והזכה יחזקאל מאיר בערמאן ז"ל. הוא זכה ללמוד בישיבה המפורסמת בטעלז אצל הגאון הגדול ר' אליעזר גארדאן זצ"ל והיה חבר מובהק עם הגאון הגדול ר' שמואל אבא זצ"ל מישראל – שהיה חתן של הגאון בעל "צפנת-פענח" ר' יוסף רוזין הנקרא בפי כל "ראגאצאווער" – הגאב"ד בק"ק דווינסק והיה הרב הראשון פה בארצינו הקדושה בפחה-תקוה. וזכה אח"כ להיות הרב הראשי בעיר הכפורסמה בערדיטשעוו. וזכות אבותיו הקדושים שהוא מגזע היחס מדור דור ש"ב של הגאון ר' ישראל סאלאנטער ושל הגאון ר' אליהו לעווניסאקאן מקראטינגע זכה להנצל מהרוצחים ולבוא פה ולהיות ממיסדי ומנהלה המורח. המרוס יאריך ימיו ושנותיו ויזכה לשמוע את קול השופר ממשיח צדיקנו.

אשרי עין שזכתה לראות את העיר סאלאנט בעת שהיתה מלאה חכמים וסופרים תמימי דרך וישרים עם אלקים ואנשים ואוי לאזנים שיכך שומעות כי שנרצחו ונהרגו בידים טמאות של העמלקים הנאצים ועזריהם הליטאים ימ"ש. יזעק דמם השמימה ויהבם אה עלבון חייהם שנקטפו בלי עתם, ארץ אל תכסי דמם ואל יהא מקום לזעקתם ותנצב"ה.

פרק ט"ו

אכפיל את דברי כי אנכי מאושר ואין דברים בפי עסי הדלה והרוה לתאר בששר את רגשי לבבי וליתן תורה וברכה לבורא עולם כי לא בזכותי וזכותי רק בזכות אבותי הקדושים וזכותי לחסות בצלה של בנות המצוינות מעיר המהוללה ומפוארה עיר סאלאנט. האמת ניתן להאמר כי לא היתה איש אחד בסאלאנט כי לא יהא לו ידיעה רחבה בתורה. רובם מהם היו אפילו בעלי בתים שהתפרנסו בדוחק ובוזע אפס שהיו בקיאים בש"ע ובפוסקים ואפילו הבעלי מלאכות היו בקיאים על פה הרבה מאמרי חז"ל הן במדרש רבה ובמדרש תנחומה וביחוד בשישה סדרי משניות. וזכר אנכי איש אחד ושמו היה ר' יוסף וויינער. הוא נקרא בשם ר' יוסף קאוונער ז"ל. הוא יושב כמעט כל היום ולילה על התורה והעבודה ופרנסתו היתה כי זוגתו היתה אופה אבנקערקע ואם היתה רצונו לעזור אותה היתה חסה על הבטול תורה שלו. הוא היה בקי בכל ארבעה חלקי שולחן ערוך וביחוד "חושן-משפט" היה לומד בחייו קרוב לשלשים פעמים והיה יודע כמעט על-פה עם כל נושאי כליו. ועוד ועוד באין מספר שהיה להם ידיעה רחבה בידיעת התורה. מובן מאליי מה גודל האשר שזכה להיות בחבורה שלהם כמו שאמר הכשורר נעים זמרות ישראל: "הבר אני לכל אשר ייגאוך". וק"ו בן ק"ו ששבע רצון אנכי ומאושר שזכותי להשתדך עם זוגתי הצדקנית מרת גיטא ריינא בת חותני הנעלה והנכבד מוקיר בבני, נדבן מצוין ומדקדק במצוות ר' אלחנן הכהן ז"ל וביחוד חבורי הצדקנית מרת גרונא בח ר' נתן נ"ע. היא היתה אשת חיל על צד היותר נעלה. מיום שבאה מעיר יעלא, סמוכה לטעלז, בעיר סאלאנט עד יום מותה היא עסקה בכל מיני מוסדות הצדקה הן ב"גמילות-חסדים" והן ב"לינת-הצדק" וב"עזרה-תורה" וביחוד "הכנסת-כלה" וביחוד לקיים במתן-חסות. היא היתה מצוינת ביראתה הסתורה ולחנך את בניה ובנותיה על צד היותר נעלה. וישבתי על שולחנם עד שזכותי לקבל את משרת הרבנות. וכאשר ידידינו הרב הגביר ר' עזריאל טאו ז"ל משקלז "סמוכה לסאלאנט" היה חתנו של הגאון הגדול ר' אליעזר זצ"ל ראבינאוויץ הגאב"ד בק"ק מינסק והוא היה יליד מקיעב שנקרא בימי ילדותו "קיעווער-עילוי" נכתי שם ללמוד ולמדתי בבית-המדרש של הגביר עטינגער ואהר ממכיריו בקש מאתו אברך אחד שראוי להיות דרך עיר האניסטאפיל אצל האדמו"ר מהאניסטאפיל זצ"ל וי"ע שהיה היה והחסידים משענראביל ומקארלין וגם מינסטפל ומחב"ד, סמוכה לקיעב, ודבר על לבי כי אנכי אסע שם ונסעתי דרך קיעב והייתי אצל הרב הגאון הגדול ר' שלמה הכהן זצ"ל ז"ע ארענטאון הגאב"ד בק"ק קיעב שזכה להיות פה אח"כ הרב הראשי בק"ק תל-אביב ויפו ותזה על בקניי נכתי דרך עיר האניסטאפיל אצל האדמו"ר מהאניסטאפיל זצ"ל וי"ע שהיה היה ג"כ מלבד מצוין ביראתו גדול בתורה והוא ג"כ נתן לי מכתב מליצה ות"ל קבלתי את המשרה בכבוד. העיר נקראת וויאזאנאק מחוז אוריסט פלך וואלין. היא היתה קטנה בכמות אבל גדולה באיכות. היתה שם סמלתה ומשמנה מכל המפלגות וגם מי שזכו ללמוד בישיבות ליכא, ועשיתי הרבה לחיים קרן התורה ולעשות שלום בין אדם להבירו ובחידוד בין איש לאשרו. פעמים אחדות באו אצלי אודות לכתוב גט כריתות ות"ל כי דברתי על לבט ונעשה שלום על

צד היותר נעלה. וביחוד זוגות הרבנית הצדקנית מרת גיטא ריינע נ"ע, בת ר' אלחנן הכהן
מכאלאנס ז"ל, היא השתדלה הרבה להיות מרדופי שלום ועשתה הרבה בעד "הכנסת כלה"
ובעד "לינת הצדק" ואודות להתייחד חברה גמלות חסדים והיתה חועלת גדול וביחוד בעד
טהרת המשפחה. לא לרבים ידוע שם העירה הועירה וויאוובקה. מקומה בין קורוסטין
ונאראגיסט. כנראה משפחות יהודיות התגוררו בעיירה (לערך 500 נפש) שעסקו בעיקר
ביערות הרבים שבסביבת העירה. התפרנסו יפה לפי מושגי העיירה וראו נחת בחייהם.
וויאוובקה היתה קן לחסידים שטרנוביל והורניסטייפל. החסידים היו דבקים בצדיקהם בכל
לבם ונפשם. לא עשו עסק ולא השתדכו מבלי לקבל תחילה את אישור הרבי. כולם היו
ראי שמיים ומאמינים בני מאמינים. וראוי לציון שכמעט כולם היו מצוינים, בעלי מדות
יפות, אהובי שלום ואמת. האחות והידידות היו סמל לעיירה. אם שמחה בעיירה אצל משפחה
אחת - כל בני העיירה באים להשתתף בה כי שמחה כולם היא. וכן במקרה של אבל ר"ל
הופך אבל היחיד לאבל רבים של כל בני המקום. הגוים של העיירה והסביבה ידעו לכבד
את שבניהם היהודים והיו אומרים כי היהודים של וויאוובקה לא ככל היהודים הם אלא בחירי
האומה הזאת, שכן ה"הן" שלהם הוא "הן" וה"לאו" שלהם הוא "לאו". ואמנם אנשי יושר
ואמת היו כולם. הנשים מצויות, מגרימת טובה לזולת ומכל דבר שבקדושה וחסידות. ועוד
מדה טובה היתה נודעת לבני וויאוובקה - מצות הכנסת אורחים. על כל אורח לשבת היו
מזהירים ממש בבית המדרש. ומצוה לפרסם אחד מן הנכבדים, היה שמו ר' יצחק ליפעשער.
הוא היה צדיק תמים. הוא זכה כי אחת מבנותיו זכתה להנצל מן הרוצחים ולבוא פה בארצנו
הקדושה. שמה לאה הירש תת". מקום מגוריה סמוכה לעפולה בקיבוץ אחד. בעת שהוא
זכה כי היה אצלו אורח על שבת היה הוא וכל בני ביתו מלאה שמחה. ואחת מדאגותיו היתה
כי המרוס יודמך לו אורחים על שבת ויו"ט.

פעם אחת בהודש היה מהקים "יריד" בעיירה, והיו מתכנסים סוחרים, קונים ומוכרים
ומתווכחים לרוב מכל הסביבה. הגוים היו בוחרים למכור את סחורותיהם ליהודי וויאוובקה
בסחיר ובתנאים נוחים יותר מאשר לאחרים מתוך אמון רב. בין יהודי העירה היו אנשי
הורה שישבו והגו בספר וסמכו על נאמניהם בניהול עסקיהם. סוחרים מכובדים היו ר' יעקב
רוזנמן, ר' שמחה ר' משה סלובדק מתידי הורונסטייפל. ר' ישעיהו כץ סוחר יערים
גדולות ואחיו ר' עזריאל הניק ישיבור גדולות ולמדן שדאג להרביץ הורה ברבים ואחרים.
ימי בקורת של האדמו"רים בוויאוובקה היו ימי חג לחסידיו של הרבי השונה בעיירה. ללא
השתתפותם, כמובן, של חסידיו הרבי השני, וכן להפך, אך קנאו לא התבלטה כלל. בני
הדור הצעיר יצאו בדרך האבות בלימוד תורה, בשמירת שבת, ובדרכי-חיים אחרות.
הקטנים למדו ב"חדרים" ושאלו להצטיין למען יצליחו בבחינה שהתמלך בא לערוך בשבת
לפני אביו.

כך היו יהודי וויאוובקה כל השנים עד המהפכה ברוסיה ואף זמן מה אחריה. אשרי
עין שראתה את יהודי וויאוובקה בחייהם ואוי לאונים ששמעו על הרצחם בידי רשעי הדור,
חיות הטראט בזמות אדם. כלב נשבר ונדכה מבכה עם ישראל את בניו שהושמדו בגזירות
תש"א - תש"ב, ובתוכם את אחינו ואחיותינו ההמימים והישרים מוויאוובקה, על ידי הרוצחים
העמלקים השליריסטיין וזכרם, המקום ינקום נקמתם והקדושים מוויאוובקה. הנצב"ה.

ושם (מוויאוובקה) העתקתי את אהלי להיות שם רב ואב"ד בעיר הגדולה בעליפאלי
פלך הקדוב מחוז סומי בשנת תרע"ה בעת מלחמה הראשונה. ומצאתי שם כמה מאות משפחות
סללה ומשפחה מליטא פרטים שאבני חברתי הרבה מהם מקודם מסלאבאדקא ויחידים מעיר
רגאלי. מסאבאואו ומשאוויל, שהם כאו ערום ובחסר כל. השתדלתי הרבה להטיב מצבם
הן ברוחניות והן בגשמיות וסרתי שם חדרים עם מלמדים טובים ומצוינים גדולי תורה ויראה.
הרב הצדיק הקדוש ר' מרדכי זצ"ל זי"ע הי"ד בן הרב הגאון ר' בנימין ביניש זצ"ל רבינו
הגאב"ד בק"ק שייבערע כל המהבר "נר בנימין" על חדרנים וספר "אוהל בנימין" על אבות
והרב הגדול זי"ע ר' ישראל ברעמאן זצ"ל זי"ע אבי של הרב הגאון זי"ע ר' יצחק ברמאן
שליט"א אבי של הגאון הצעיר ר' שלמה ברמאן שליט"א ר"מ ביישיבה הגדולה פאנעוועז
בעיר הכמים וסופרים בארצנו הקדושה בעיר בני ברק, הם עשו חיל בלימודים עם התלמידים
שזכו, אח"כ, להיות מן יחידים סגולה מדור הצעיר. ועל פי בקשת האדמו"ר שלום דובער
שנייער-טאה זצ"ל זי"ע והאדמו"ר הגאון רבן של ישראל ר' חיים עוזר גראדענסקי מד"א

דוילנא זצ"ל שהיה אז ביעקאטרינעסלאוו מגולי ווילנא, נדרשתי להשתדל לעשות אודות
טהרת המשפחה לייסד מקוואות במקומות ההדרשות שהיו שם פליטים מליטא וז"ל עשיתי הרבה
מקוואות. ומלבד המקוואות דרשתי הרבה דרשות אודות טהרת המשפחה וה"ל דברי היו נשמעים.

ואח"כ זכיתי להתקבל להיות רב ואב"ד בעיר באברכיצי פלך צערניגאוו. באברכיצי
היתה עיר מרוכזת וסוחרים גדולים, גבירים עצומים ונכבדים, ראים וחרדים מאנשי שלומינו
ורובם מהם אנשי חב"ד. ומצאתי שם מלבד הבעלי-בתים חקבועים שישבו שם במכה דורות
יותר משלשה מאות משפחות פליטים ממדינת ליטא שבאו בעירם ובחסר כל. והשתדלתי
לפרנס אותם כבוד וג"כ חרדים חדשים יסדתי שם בעד הפליטים והחרדים שמצאתי שם ראיתי
להטיב אותם. וכאשר הרבה פליטים מהעיריות הסביבות ששמעו כי אנכי העתקתי את אהלי
בעיר באברכיצי ושמעו כי אנכי השתדלתי לטובתם באו אלי עוד יותר ממאה משפחות פליטים
שאנכי הכרתי אותם מקודם ועלתה ההוצאה יותר מכחותינו. אז הייתי מוכרח לעשות נסיעה
בעיר הגדולה עיר קיעב לטובת הפליטים וה"ל מצאתי הן בעיניהם. וכאשר הגביר הנכבד
ר' אלכסנדר בראדסקי מקיעב וז"ל שאחד מההנהיג היה ש"ב בנו של הגביר המפורסם ומפורסם
בתורתו וצדקתו ויראתו ר' מרקוס זיו ז"ל מפעטערבורג. הוא השתדל הרבה לטובת הפליטים,
וכמו כן הגביר הנכבד ר' משה האלפערין האחים הגבירים משפחת עסמאן והאחים הגבירים
המפורסמים הארענשטיין וכמו כן הרב הגביר המפורסם ולפתח רודף צדקה
וחסד ר' חלל זלמאפאלסקי זצ"ל זי"ע. וביחוד השתדל הרבה הרב הגאון הגדול ר' שלמה
הכהן ארענסאהן זצ"ל זי"ע הגאב"ד בק"ק קיעב שזכה להיות פה אה"כ הרב הראשי בתל-אביב
ויפו. ואספתי קרוב לחצי מליון ר"ח לטובת הפליטים. אז הייתה העשייה הקדושה "בית-יוסף"
מנאווארידאק עם הראש-מהיבאח שלהם הגאון הצדיק ר' יוסף יחיאל זצ"ל זי"ע הורביץ בעיר
קיעב עם הישיבה שלו עם ההתבטחות אודות חינוך התורה בכלל ואודות ישיבה ביה"ס בפרט ואומתי
בעה שלמדתי בישיבה סלאבאדאק בישיבת של "כנסת-ישראל". ביקש מאתי כאשר מגלגלן
זכות על ידי זכאי ומצבם בדוחק גדול כי אנכי אשתדל לטובתם כי אין להם עוד כח לסבול
וכולם גדולי תורה ויראה. אז הייתה בשנת תרע"ה בשעת היתה מלחמה הראשונה ברוסא
ודרשתי בכמה בחי מדרשים אודות חינוך התורה בכלל ואודות ישיבה ביה"ס בפרט ואומתי
להם: "כחצית ביד גבור כן בני הנעורים" אל הדמו כי הישועה רק על ידי כלי זין החרב
והתחיה. הישועה שלנו הכול להיות רק על ידי בני הנעורים שיושבים באהלה שם על התורה
והיראה. בחורי חמד, על ידיהם יוכל לבוא הישועה כמו שמצינו בה"ל "הסייף והספר ירדו
כרוכים כן השמים". בעת שיש חסר, שלומדים את התורה. לא נהוץ את הסייף. וכמו כן
מצינו בה"ל, "הקול קל יעקב והימים ידי עשו" הקול השני בלא וואו חסר ר' אם הקול
יעקב קל בעיניכם אז שולט הימים ידי עשו. אם אינם לומדים תורה ואינם מחזיקים את
התורה אז שולטים ה"ו ידי עשו. וכמו שמצינו בפרשה "ואתחנן" מקודם כתוב לעשות ערי
מקלט ואח"כ כתוב: "וזאת החורה אשר שם משה". מפני מה סמוכים זה לזה? פשוט כמו
ערי מקלט מציל מן גואל הדם כמו כן התורה מצלה מן שפיכת דמים. ועוד דברים באלה
(דברתי) וה"ל פעלתי על לבם ונסתייבדה שם וועד מנכבדי העדה מנשים ומאנשים לחזק את
הישיבה. והיה להם כן מה שנחנך להם אכילה ושתיה ומקום ללון בגד מלבוש על צד היותר
נעלה. וכאשר מצוה גוררת מצוה באו עוד יותר ממאה בחורים בקיעב מעיריות אחרות בערום
וחסר-כל ולקחתי מאה ועשר בחורים בחורי חמד מכלתה ובשמנה והקדוש הרב הגאון צי"ע
ר' דוד בלאכר זצ"ל זי"ע שנקרא בפי כל ר' דוד דובנער בראש ויסדתי ישיבה בשם "בית-
יוסף" בעיר נעזין סמוכה באברכיצי פלך צערניגאוו. ובס' בני יחיד הנעלה שראו פייוול
נ"י אשר היה מצוין בכשרונותיו הנעלור למד שם ועשה חיל גדול בלימודו וזכירתו הרוממות
וביחוד בעבודת נעלות שח"ל שהוא כעת מפורסם לשם ולתהלה ולכבוד ולתפארת
בישראל, המוסר לא יסיר שריבם חסדו להלאת מאתו. והשתדלתי ליתן להם כל ההתאזרות
והישיבה היתה לשם ולתהלה כי הגאון הצדיק ר' דוד בלאכר זצ"ל אשר שזכה אה"כ להיות
וה"כ רבני בעיר הגדולה מעזריס בארץ פוילין היה אהוב ונחמד לכל ומצוין ביראתו הטהורה
והזכה. היה לו כח המושך ופעל הרבה על בני הישיבה ולמדו בהשקפה נדולה ובעיון רב
ובקדושה ובטהרה. אבל לדאבו לבבני באו אה"כ צוררי היהודים ככל מיני צוררים כמעט
בכל הפלך צערניגאוו ובחסרם בעיר נעזין. מקודם הרגו שם את הגאון הצדיק ר' מנחם מענדל
הן זצ"ל זי"ע הגאב"ד בק"ק נעזין ואח"כ נהרגו כל אנשי העיר. וביחוד בעיר שלי שאנכי
הייתי שם רב ואב"ד בעיר באברכיצי סמוכה לנעזין נהרגו קרוב למאה משפחות בכל מיתות
אכזריות.

אצלינו היו כולם יראים וחרדים ומדקדיקי במצות; אנשים שלא טעמו טעם עבירה כמו ר' צבי הירש ממשפחת מאזין זצ"ל זי"ע יליד מבאברויסק מחסידי תל"ד, הוא ואשתו הצדקניתה. וכמו כן איש אחד ר' שמעון אס צדיק חמים מצוין ביראתו הטהורה זצ"ל זי"ע מיהידי סגולה מדור הישן הוא וכל משפחתו ור' שמעון בערלין מחסידי חב"ד הוא ומשפחתו ועוד ועוד. וזכות אבותי עמדו לי כי אנכי וזוגתי הצדקנית נ"ע ובתי היחידה תח"מ מרת פרומה חיה רביה הנעלה שרגא פייוויש זי"ע זכינו להנצל משם והרבה מן תלמידי הישיבה הקדושה "בית-יוסף". ובאנו עד הגבול של מדינת ליטא, הגבול היה בעיר אבעל סמוכה לדווינסק. אז נסע עמנו הגאון הגדול ר' אברהם אהרן הכהן זצ"ל זי"ע בורשטיין הגאב"ד בק"ק טאוורויג מי שהיה מקודם רב ואב"ד בעיר סאלאנט ואח"כ זכה לבוא פה בארצינו הקדושה ולהיות הר"מ של הישיבה הקדושה "מרכז הרב" שיסד הגאון מהר"א קוק זצ"ל רבן של ישראל בירושלים ת"ו. וכאשר לא היה לנו שום תעודות כי אנחנו ילידי מדינת ליטא - כי מחמת הפרעות אבדו מאתנו - לא נתנו לנו רשיון לעבור הגבול בליטא והיה המצב שלנו רע ואיום כי קרוב לחדש ימים נסענו מאוקריינא לגבול של ליטא ולא היה לנו עוד כח לסבול ואמרתי חיי ואבוי לנו כבר אבדנו ולבי היה מלאה יאוש. אז היתה שם אשה אחת ערלית ויראתה כי זוגתי הרבנית הצדקנית נ"ע יושבה ובוכה על מצבינו האיום וכמו כן בתי היחידה הקטנה וכמו כן בני הנעלה נ"ע, שאלה להם מפני מה אתם בוכים ודיברה על לבם מה לכם לבכות היכף יזכו לבוא אל מטרותכם לעבור על הגבול בליטא, אז ספרה לה זוגתי נ"ע כי אין לנו שום תעודות כי מליטא אנחנו, כי מחמת הפרעות אבדו מאתנו. באה אלי ואמרה: "בא עמדי אל המנהל ותקוחי חוקה כי אנכי אפעל על לבו כי יתן לכם רשיון". אז הלכתי עמה אל המנהל ואמרה כי הוא ג"כ מעיר אינראגאלי ומכירה אותי היטב היטב מימי ילדותי אותי ואה הורי ואח כל משפחתי כי אצל הורי היתה חנות גדולה ובית מהזר והיה תוכל לשבועה שבועה כי דברתי כנים. נכמרו רחמיו עלינו ונתן לנו רשיון לעבור את הגבול ולבוא בליטא. מרבן מאליו מה גורל היתה שמחתינג אח"כ היתה רצוני ליתן לה אסיר תודה וכמו כן זוגתי נ"ע ולא מצאנו אותה והיא נעלמה. אמר הגאון ר' אברהם אהרן הכהן בורשטיין זצ"ל זי"ע הגאב"ד דק"ק טאוורויג ועוד אנשים שנסעו עמנו אמרו כי לא יוכל היות כי האשה הערלת הזאת מזה העולם כי חפשנו אותה בחוריק ובסדקין ולא מצאנו אותה. פשוט גלוי זאת כי מן השמים חסר עלינו, עלי וביחוד על זוגתי הרבנית הצדקנית נ"ע כי היא היתה צדקנית ממש. כאחת מהאמהות, וביחוד על הילדים שלנו המסולאים בפז שלא טעמו טעם עבירה. המרום לא יסיר שרביט חסדו להלאה.

פ ר ק ט ז

ות"ל כי שזכינו לבוא בעיר קובנה והציעו לי כמה קהלות להיות שם רב ואב"ד וכאשר אנכי הייתי מקורב עם הגאון הגדול ר' משה אביגדור זצ"ל זי"ע עמיאל הגאב"ד דק"ק אנטווערפן במדינה בעלגיא שזכה להיות אח"כ פה בארצינו הקדושה הרב הראשי בק"ק תל-אביב ויפו, והעיר הבירה של בעלגיא עיר בריסעל היתה נחוץ להם רב ואב"ד, והיה מדבר על לבם כי הם יבחרו לי. אבל בעת שבאתי שם על הבחינה ראיתי כי העיר אנטווערפן עיר ואם בישראל מלאה תורה ויראת שמים - אבל העיר בריסעל כמו כל העירות גדולות של ערי מרכולא שלא ניכר שם שום קדושת שבח ויו"ט וטהרת המשפחה וכדומה וכן מפני בני יחידי עפעפי עיני שהוא מצוין בכשרונותיו היה שרגא פייוויש נ"ע למד בישיבה כנסת ישראל בסלבדקא אצל הגאון ר' משה מרדכי עפשטיין זצ"ל זי"ע ובתי היחידה מרת פרומה חיה תח"מ הגיעה לפרקה היתה רצוני כי היא נישאת לאחד מבחורי חמד מהמצוינים של הישיבות והוא ויהא אמתו. על כן ההלכתי יותר טוב להיות בעיר קטנה בליטא ששם מקום תורה ומדקדיקים במצות ומגדלים אה בניהם בישיבות ונותנים אה בנותיהן לבחורי חמד המצוינים מן הישיבות מלישב בעיר הגדולה כמו בהעיר בריסעל על סיר הבשר. ואנכי הייתי מקורב עם הגאון הגדול הקדוש ר' מנחם מענדיל זצ"ל זי"ע ז"ק הרב הראשי בק"ק ריגא הציע לפני את משרת הרבנות של העיר שימכרע מהזו בריסק מדינת לאטביא שהיא עומדת על הגבול בין מדינת ליטא ומדינת לאטביא ושם היו אנשים מצוינים בתורה ובמדע וביחוד השו"בים היו אנשים מצוינים מלאים תורה ויראת שמים ואנשי צורה, השו"ב

הראשון ר' משה ז"ל מאראי היה ראוי להיות שו"ב אפילו בדורות מלפנינו. וכמו כן השו"ב השני ר' יעקב גאליס ז"ל היה מוכתר בכל המעלות ואהוב ונחמד לכל ואומץ נפלא אשר אין כמותו. היו עליהם קופצים הרבה מכל העיירות הגדולות אבל מפני שהם ישבו שם בכבוד לא היה רצונם להעתיק את אהלם בעיר אחרת. וכל הזמן שזכיתי להיות שם לרב ואב"ד לא ראיתי ח"ו שום חילול שבת ויו"ט. מלבד שהיו שם חברה ש"ס ומשניות וספרי מוסר ו"תניא" בכל יום ויום וביחוד בשבתות ויו"ט היו בעלי בתים שקמו בכל לילה ולילה אחר חצות ולמדו עד זמן תפילת שהחית בהשקדה גדולה ובעיון רב. סמוכה לבית המדרש גר אחד מבעלי בתים החשובים שהוא היה חבר מובהק מהגאון הגדול ר' שמואל יצחק הילמאן זצ"ל הגאב"ד בכמה קהלות ואח"כ ראב"ד בעיר הגדולה לאנדאן, בעת שהיה יושב על השולחן של חותנו בכפר אחת סמוך לעיר שיימבערג, שמו היה ר' דובער צאטס זצ"ל. אעפ"י שהיה עסוק בהיותו דעלמא אבל היה דרכו בקדש לקום בכל לילה ולילה ולמד בהשקדה גדולה ובעיון רב מהצית הלילה עד תפילת שהחית והיה בקי נפלא בכל חרי התורה. כמו כן בהכפרים הסמוכות לעיר שיימבערג היו אנשים מצוינים ומוכתרים בכל המעלות גדולי תורה ויראה כמו להגמיר הנכבד והנעלה ר' העשיל קרעצינער ז"ל היו לו חתניו רבנים גדולי תורה ויראה. אחד מחתניו היה הרב"ג צ"ע ר' חיים קוק זצ"ל אחי של הגאון רבן של ישראל מהרא"י קוק זצ"ל הרב הראשי של ארצינו הקדושה, וכמו כן אחיו הצעיר הרב ר' שמואל קוק. וכמו כן הרב"ג ר' שמעון לייב קדיש ז"ל. מלבד שהוא היה גדול בתורה ויראה היה חכם ונבון ואהוב ונחמד לכל ואיש צורה ולוחם מלחמת ד' עם צוררי עמנו במסירת נפש והיה ראוי להיות רב ואב"ד בכל העיירות הגדולות אבל אין רצונו היתה לעשות קרדום להפטר בה ויהיה הפרנסה שלו מה שזוגתו מנהלת תורת גדולה והוא איש בד' אמת של הלכה. וכמו כן הרב"ג כו"כ ר' משה הכהן רובין זצ"ל זי"ע שזכה לבוא בארצינו הקדושה בעיר ירושלים במאה שערים והיה שם מפורסם וספורסם לשם ולתהלה ומנוח"כ בהר הזיתים. ואחרון אחרון חביב הרב הגאון הגדול ר' דובער הכהן. קוק זצ"ל זי"ע אחי של הרב הראשי מהרא"י קוק זצ"ל זי"ע רבן של ישראל, שהיה אח"כ רב ואב"ד בעיר הגדולה יאלעוועטגראד על מקום הגאון ר' חיים בערלין זצ"ל זי"ע ואח"כ זכה לבוא בארצינו הקדושה והיה רב ואב"ד בעיר עפולה ואח"כ היה המנהל ור"מ במכון הרי פישל.

ובאותו הזמן שזכיתי להיות רב ואב"ד בשיימבערג בקול אחד עשיתי הרבה להטיב את המצב הרוחני בכל העיירות הסביבות וכמה פעמים נתכבדתי לבוא בעיר ליבאווא ובעיר דיגא ובעיר בויסק אודות החזקת הדת, אודות שמירת שבת וטהרת המשפחה וביחוד אודות החינוך וההזקת התורה. ואח"כ באו יותר ממאה בחורים של ישיבת "בית יוסף" בחורי חמד ברוב עמל והלאה ובמסירת נפש שברחו מרוסיא. רצונם היתה לעשות חשיבה שלם בריגא וכאשר בריגא היתה שם שהי ישיבות, אחת שהרב הגאון ז"ק יסד שם ככבר ישיבה ועוד ישיבה היתה שם מהב"ד שהאדמו"ר הגאון והצדיק ר' יוסף יצחק זצ"ל שניערסאהן היתה שם בזאת הזמן יסד שם ישיבה של הב"ד על כן אין אפשר היתה אין להחזיק. כי באו אלי כן אנכי אשתדל לטובתם כאשר מצוה גוררת מצוה ובעת שהייתי באוקריינא חרבה לטובתם על כן נסעתי בעיר דווינסק אשר היא מפורסמת עם גדולי הרבנים משם עיר ואם בישראל ועשיתי שם אסיפה גדולה אודות החזקת התורה בכלל וביחוד היתה רצוני כי הם יקבלו את החסידים שבאו מרוסיא ומישיבה "בית יוסף" וליידס שם ישיבה על שם הגאון הגדול רבן של ישראל ר' מאיר שמחה הכהן זצ"ל זי"ע בעל המהבר "אור שמח" ו"משך חכמה" שהיה שם קרוב ליוכל שנים הרב של האשכנזים שזאת היתה תיכף אחר התסתלקותו שלו. ודרשהו שם כמה דרשות וה"ל פעלה על לבם וראשי הקהל וביחוד הגאון הגדול בעל "צפנת פענח" ר' יוסף רוזין זצ"ל זי"ע הנקרא בפ"י כל "דער ראגאצאווער" שהוא היה באותו הזמן הרב של החסידים נתן הסכמתו לקבל את החסידים וליידס ישיבה גדולה בשם "אור שמח" על שם הגאון ר' מאיר שמחה זצ"ל זי"ע וקיבל על עצמו להגיד להם פעם אחת בשבוע שיעור וזאת היתה פלא בעיני הכל כי בחיובם היו מתנגדים זה לזה כי הגאון ר' מאיר שמחה זצ"ל זי"ע היה רב ואב"ד מקהלת אשכנזים והגאון ר' יוסף רוזין מקהלת חב"ד והיה דרכו לבטל את הגאון ר' מאיר שמחה זצ"ל אבל לאחר התסתלקות של הגאון אז היה מודה ומתודה כי הוא היה גאון גדול בנגלא ובנסתר וצדיק יסוד עולם כמו שניכר מספרו "משך חכמה" כי הוא כותב שם כי סוף כל סוף יהיה מדינת אשכנז וביחוד עיר בערלין שהיהודים שיושבים בבערלין יחשבו כי היא ירושלים וישכחו את אשר נהגילו אבותינו, ועיוב לימודי דתו וחשוב לאורה רענן בערלין, ילמד לשנות לא לז,

יְלִיף מִמְּקַלְקֻלָּתָא וְלֹא יְלִיף מִתַּחֲנֻתָא כַּמְחֻקָּנִים לֹא עֲשִׂיתֶם וְאֵל חֲשַׁמָּה יִשְׂרָאֵל אֵל גִּיל בְּעֵינִים
 אֲזִיבֹא רוּחַ כֹּזֶה וְסָעָר, יַעֲקֹר אוֹתוֹ מִגִּזְעוֹ יִנְחִיחוּ לְגוֹי מִרְחֹק אֲשֶׁר לֹא לָמַד לְשׁוֹנוֹ. (עֵין
 ב"מֶשֶׁךְ הַחֹמֶה" בַּפְּרִשָּׁה בַּחֲקוּנִי). וְסוֹף דְּבָרָיו נִיכָר כִּמְיָ שְׁחֹז"ל אִמְרוּ בִּבְבֹּא בְּתָרָא:
 "אֵע"פ שֶׁנִּשְׁטְלוּ מִן הַנְּבִיאִים אֲבָל מִן הַחֲכָמִים לֹא נִטְלוּ".

וּבִיחּוּד הַרְתָּג ר' אֵיזִיק לְעוּיִן הַקְדוּשׁ זצ"ל זי"ע, גִּיסוֹ שֶׁל הַגְבִּיר ר' קֶלֶמֶן מִזְרָה
 ז"ל, בְּנוֹ שֶׁל הַגָּאון ר' קֶלֶמֶן בֶּן הַגָּאון הַגְּדוֹל רִבֵּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל ר' רַאבֹּבִי זצ"ל זי"ע הַגָּאֹב"ד
 בַּק"ק דְּוִינְסֵק הַנִּקְרָא בְּפִי כָל ר' רַאבֹּבִי דְּוִינְסֵק עָרָא לִקְחָא עַל שִׁכְמוֹ לְדַאֲוֹג אֶת הַפְּרִנְסָה שֶׁל
 בַּחֲרִי הִיִּשְׁיבָה וְהִיָּה שֶׁם בַּחֲרִי חֲמֵד בְּעָלִי כְּשִׁרְוֹנוֹת גְּדוּלֵי תוֹרָה וִירָאָה. אֵע"פ שֶׁהַגָּאון ר'
 יוֹסֵף רוֹזִין זצ"ל הִתֵּחַת דְּרָכּוֹ מִבְּטֵל אֲכָל הָס מִצָּאוֹ חֵן בְּעֵינָיו וְאָמַר לֵהֶם שִׁיעוּר פֶּעַם אַחַת
 בִּשְׁבֹּעַ וּפֶעַם פְּעָמִים בִּשְׁבֹּעַ מִלֵּבֵד שֶׁהֵם בָּאוּ אֲצִלּוֹ לִפְלֹפֶל כְּמַעַס בְּכָל יוֹם וְיוֹם, וְכִמּוֹ כֵּן
 הַגָּאון הַגְּדוֹל ר' אֶלְהֵנָּה הַכֹּהֵן זצ"ל זי"ע חֲתָנוֹ שֶׁל הַגָּאון ר' מִרְדְּכִי עֲלִיאִשְׁבֶּעֶרְג זצ"ל זי"ע
 הַגָּאֹב"ד בַּק"ק בּוֹיֶסֶק מְדִינַת לֵאטְבִיא שֶׁהִיָּה שֶׁם עַל מְקוֹם הַגָּאון ר' מֵאִיר שְׁמַחָה שֶׁהִיָּה גָאון
 עֲצוֹם אִיִּד מְגֻדּוּלִי עֲמָנוּ בְּאוֹתוֹ הַדּוֹר ג"כ אָמַר לֵהֶם פֶּעַם אַחַת שִׁיעוּר בִּשְׁבֹּעַ וְהֵם עָשׂוּ חֵיל
 גְּדוֹל בְּלִמּוּדֵיהֶם. וּמִתְחֵל הַרְחֵנִי הִיָּה הַקְדוּשׁ ר' דוד בּוֹדִינִק שֶׁהִיָּה אִיִּד מְגֻדּוּלִי עֲמָנוּ בַּתְּנוּת
 הַמּוֹסֵר הָאִשָּׁן בְּתוֹרָה וְהִסָּס שֶׁל הַרְתָּג צי"ע ר' בְּרוּךְ זצ"ל זי"ע נֹאֵד מִשְׁפַּחַת הַגָּאון ר'
 אֲבֵרָה־חַיִּים נֹאֵד זצ"ל זי"ע מִירוּשָׁלַיִם ת"ו מִיחִידֵי סְגוּלָּה מִיִּשְׁיבַת בִּיָּה-יוֹסֵף מִגְּאוּרָאֶרְדָּאק
 וְהִתֵּחַת הִיִּשְׁיבָה לְכַבּוֹד וְלִתְפָּאֶרֶת. וּבִמְשָׁךְ הַזְּמָן נִתְחַסְּדָה סִנְיָף עַל-דִּיעַ פְּרַעֲצֵר פְּרוּר דְּוִינְסֵק
 וְסִנְיָף בְּעִיר רַעֲזֻעֶצֶק וּבְעִיר הַגְּדוּלָּה לִיבֵאֻוֹא וּבְעִיר בּוֹיֶסֶק וְכִמּוֹ כֵּן בְּעִיר דֶּאֱנְקֵעוּעַ מְדִינַת
 לֵאטְבִיא וְעוֹשֵׂי חֵיל בְּלִמּוּדֵיהֶם הָן בַּתּוֹרָה וְהָן בִּירָאָה וּבִמּוּדוֹת נִעְלוֹת לְכַבּוֹד וְלִתְפָּאֶרֶת בִּישְׂרָאֵל
 מִלֵּבֵד שׁוֹזָא עֲשֵׂה רוּשֵׁם גְּדוֹל עַל דּוֹר הַצִּעִיר שֶׁבְּמִדִּינַת לֵאטְבִיא. שְׁמַעְתִּי מִכֶּמֶה בְּעָלִי בְּחַיִּים
 מִמְּדִינַת לֵאטְבִיא שֶׁנִּתְקַיֵּם בָּהֶם "וְהִשְׁיב לֵב אֲבוֹת אֶל בְּנֵיהֶם" בְּמִקְוֵמוֹת שׁוֹכֵי שִׁיחָה שֶׁם סִנְיָף
 שֶׁל יִשְׁיבַת "אוֹרֵה שֶׁהָ" הֵאִיר עֵינֵיהֶם וְהוֹטֵם הַמִּצַּב הַרוּחָנִי בְּמֵאָה אַחָזוֹ עַל צֵד הִיתוּר טוֹב
 וְהֵם הָיוּ מְאוּשְׁרִים וְשִׁכְעֵי רִצּוֹן. עַד שֶׁבָּאוּ הַרוּצְחִים הָאוֹרִיִּת הַעֲמֻלָּקִים הַחִסְלִירִיסְטִין יִמָּה
 שְׁמֵם וְזָכְרָם אֲרוּרִים הִרְשִׁיעִים. אֵל נִקְמוֹת ד' יִזְכּוֹר עֲקֵדָתָם שֶׁנִּהְרְגוּ בְּכָל מִינֵי מִיתוֹת אֲכֻזּרוֹת
 כְּמַעַס רֹבֵם כְּכֹלֶם. וּבִיחּוּד לְבִי דָוִי עַל הָרֵב הַצִּדִּיק קְדוֹשׁ עֲלִינוֹן ר' אֵיזִיק הַלֵּוִי בְּנוֹ שֶׁל
 הָרֵב הַגָּאון ר' קֶלֶמֶן בְּנוֹ שֶׁל הַגָּאון הַגְּדוֹל רִבֵּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל ר' רַאבֹּבִי דְּוִינְסֵק עָרָא זצ"ל זי"ע
 הַגָּאֹב"ד דִּק"ק דְּבִינְסֵק שֶׁהִיָּה מְסוּר בְּכָל לְבוֹ וְנִפְשׁוֹ בְּעַד תַּלְמִידֵי הַיִּשְׁיבָה הַחֹסֶת אֶת מִצְבֵּם
 בְּאִכִּילָהּ וּבִשְׁתִּיָּהּ וּבְלִינָהּ מְקוֹם לִלּוֹן כִּמּוֹ אֲב נֶאֱמַר אֵל בְּנוֹ יִחִידוֹ. הוּא ג"כ נָפַל בְּיַד הַרוּצְחִים
 עַם כָּל הַמִּשְׁפָּחָה שָׁלוֹ. מִי יִתֵּן רֹאשִׁי מִים עַל חֲלָלִי בַת עַמִּי אִרְזִי הַלְּבָנוֹן אִדְרִי הַתּוֹרָה
 הַמְרוֹם יִקְוֶם אֶת נִקְמָתָם וְהַנְּבִי"ה.

וְהָ"ל אַחֲדִים מֵהֶם שׁוֹכְרֵי לְהַנְצִל מֵהֶם וּלְבֹאֵא מַהֵם בְּאַרְצֵינוּ הַקְדוּשָׁה יִסְדּוּ יִשְׁיבּוּת פֶּה
 בְּאַרְצֵנוּ הַקְדוּשָׁה כִּמּוֹ הַרְתָּג ר' מֵאִיר קֶאוֹוֶנְעֶר שְׁלִיט"א יִסְדּוּ יִשְׁיבָה בְּרַחֲבֻתָּהּ. וְאַחַד מֵהֶם,
 הַרְתָּג ר' לֹוִי שְׁלִיט"א הָהֵן שֶׁל הַרְתָּג ר' יַעֲקֹב רֵב וְאִב"ד מְנוֹר פֶּלֶךְ לֵאמָוֹא יִסְדּוּ יִשְׁיבָה
 בַּתְּדִירָה. וְאַחַד מֵהֶם, הָרֵב הַגָּאון הַגְּדוֹל ר' אֶפְרַיִם קִיעוּוֹעֶר שֶׁנִּקְרָא בְּפִי כָל "קִיעוּוֹעֶר עִילוּי".
 הוּא זָכָה לְהִיט רֹאשׁ יִשְׁיבָה מִיִּשְׁיבַת הַגְּדוּלָּה שֶׁל הַגָּאון הַגְּדוֹל ר' מֹשֶׁה אֲבִיגְדוֹר עֲמִיאל זצ"ל
 זי"ע שֶׁנִּקְרָא "יִשְׁיבַת הַחֲדָשָׁה עַל שֵׁם עֲמִיאל" שִׁכְעַת לְמוּדֵיהֶם כִּמְיָ מֵאוֹת בַּחֲרִי חֲמֵד שֶׁל
 מוֹשֶׁה הַחֲדָשׁ, רֹבֵם מֵהֶם בְּעָלִי כְּשִׁרְוֹנוֹת נִעְלוֹת וְהֵם רֹאִים בְּרַכָּה בְּלִמּוּדוֹם הָן בַּתּוֹרָה וְהָן
 בִּירָאָה וְהָן בְּמִדּוֹת נִעְלוֹת. הִיִּשְׁיבָה נִמְצָאָת בַּצִּפּוֹן שֶׁל תֵּל-אֲבִיב. הַנְּשִׂאָה שֶׁל הִיִּשְׁיבַת הַגָּאון
 הַגְּדוֹל הַכֵּס הַרְשִׁים עֲטֻרַת תְּפָאֶרֶת יִשְׂרָוֶן-קֶשֶׁשׁ"ה ר' אִיסֵּר יִהוּדָה אֹנְטֶעֶרמָאן שְׁלִיט"א
 הָרֵב הָרֵאשִׁי בַּק"ק תֵּל-אֲבִיב וְיִפּוֹ בְּעַל הַמַּחְבֵּר שו"ת "שֵׁבַע הַיּוֹרֵה". אֵיךְ דְּהָרִים בִּפְנֵי עֵטִי
 הַדְּלָה וְהָרָה לְהֵאֵר בְּשֶׁשֶׁר אֶת הַהֲצִטִּינוֹת שֶׁל הַתַּלְמִידִים. אַחֲדִים מֵהֶם, אֵע"פ שֶׁהֵם עוֹד צִעֲרִי
 לִימֵם מְפֹרָסִים מִפֶּה כִּמּוֹ זִקְנֵי הָרַבִּים כְּכֹן הַגָּאון הַצִּעִיר כֶּשֶׁשׁ"ה ר' יִהוּדָה סָגֵל בֶּן הָרֵב
 הַגָּאון ר' שְׁפִטֵּל סָגֵל הָר"מ שֶׁל "שַׁעֲרֵי תוֹרָה". הוּא מַחֲדֵשׁ נִעְלָה וּבָקִי נִפְלָא וְהוּא מִיחִידֵי
 סְגוּלָּה מַתְרַבְּנִים מוֹעֵד הַקְּהָלָה-תֵּל-אֲבִיב וְהָרֵב שֶׁל "קְרִית שְׁלוֹם" פְּרוּר שֶׁל תֵּל-אֲבִיב וְמַרְבִּיץ
 תּוֹרָה בְּרַבִּים. וְכִמּוֹ כֵּן מִפְּוֹרָא מְפֹרָסִים לְשֵׁם וּלְתַתֵּלָה בְּצִדְקָתוֹ וִירָאוֹת הָרֵב הַגָּאון ר' גְּדַלְחֵי
 שֶׁל "רַאבֹּבִן נֶאֱבִיל" ר' מִיִּשְׁיבַת וְוִינִיץ וְיַחֲדִי בַּחֲכּוּלֵי כָל חֻזֹּן אִישׁ זצ"ל זי"ע. וְכִמּוֹ כֵּן
 אִיִּד מִיחִידֵי סְגוּלָּה מִדּוֹר הַצִּעִיר הָן בַּתּוֹרָתוֹ. וְהָן בְּצִדְקָתוֹ וִירָאוֹת הַמְּהֻרָּה וּמִיִּדּוֹת נִעְלוֹת
 הַגָּאון הַצִּעִיר ר' אֲבֵרָה־רִיסֶנְעֶר(?) שְׁלִיט"א צ"מ וְהָרִיף עֲצוֹם הָהֵן שֶׁל הַגְבִּיר מִיחִידֵי
 סְגוּלָּה בְּאַרְצֵנוּ הַקְדוּשָׁה ר' יַעֲקֹב שְׁעֲכֶטֶר נ"י.

אנכי מאושר, כי הגאון הגדול ר' משה אביגדור עמאל זצ"ל זי"ע הרב הראשי דפה חל-אביב ויפו זכה לכך לייסד ישיבה כזאת שהיא לכבוד ולהפארת בישראל, ולהבדיל בין חיים לחיים, כי הגאון ר' איסר יהודה אונסערפאך שזכה לישב על כסאו ולהיות הנשיא של הישיבה הקדושה מוסר את עצמו יותר מכוון ולהשתדל בכל האפשרי להטיב את מצב הישיבה הן ברוחניות והן בגשמיות. אנכי זכיתי לשמוע כמה פעמים את השיעורים שלו שאמר לבני הישיבה, מלאים בבקיאות ובחריפות ובהגיון ועקבות. וכמו כן בגשמיות נסע פעם אחת בארצות הברית וכמו כן בארץ אופיר יחד עם בנו הנעלה הרב ר' ברוך נ"י לטובה הבנינים של הישיבה של ישיבה החדשה שנקרא על שם הרב עמאל זצ"ל. המרוס ישלם גמול פעלו, אשרי לו ואשרי חלקו, המרוס יאריך ימיו ושנותיו וימלא כל משאלותיו לטובה בעד מסירת נפשו בעד החזקה התורה בכלל ובעד הישיבה בפרט. עוד יש הרבה חלמידים משיבת "אור שמח" שזכו להנצל מידי הרוצחים. אחד יסד ישיבה בפאריז מדינת צרפת ואחדים בהעירדות הסביבות וכמו כן בארצות-הברית. ירבו כמותם בישראל.

וכאשר אנכי זכיתי להיות בימי נעורי מהחלמידים הראשונים בישיבת "כנסת ישראל" בסלאבאדאק ביקש ממני האדמו"ר הגאון הגדול ר' משה מרדכי עפשטיין זצ"ל זי"ע הנאב"ד ור"ם, בסלאבאדאק וכמו כן הגאון הצדיק ר' נתן צבי פינקל זצ"ל זי"ע המייסד של הישיבה הנקרא בפי כל "כנסת של סלאבאדאק", כי המצב של הישיבה איום ונורא בדוחק גדול אין להם שום האפשרי להחזיק את הישיבה ועומדת ח"ו לסגור, וכאשר ידוע להם כי יש לי הרבה מכירים וידידים במדינת אשכנז וצרפת כאשר אנכי היחיד רב ואב"ד בעיר באבראביצי סמורה לקיעב והרב הגאון הגדול ר' שלמה הכהן ארענסאהן זצ"ל זי"ע הגאב"ד בק"ק קיעב אשר שזכה להיות פה בארצנו הקדושה להיות רב הראשי של חל-אביב ויפו, העתיק את אהלו עם רב הגבירים של קיעב בעיר בערלין, כגון ר' דוד מארגאלין, ר' יואל העפנער ור' משה אלפעקין והגביר סירמאן, ואז היתה מקום מגורו של ר' קלמן זימאן נ"י שהוא היה מתלמידי הישיבה בימי נעוריו, ואז היה גביר עצום, אחד מהבאנקירין הגדולים ועסקן מצויק וביהו היתה בית ועד לחכמים. וכמו כן הגאון הגדול ר' יעקב יחיאל שליט"א ד"ר וויינבערג שהיה מתלמידי הישיבה "כנסת ישראל" בסלאבאדאק, שהיה מקודם מהרבנים המפורסמים בליטא בעיר פילוויסקא וזכה אח"כ להיות להרביץ תורה ויראה אשכנז והעמיד תלמידים הרבה גדולי תורה ויראה בהיותו הר"מ בבית המדרש הרבנים של הגאון והצדיק ר' עזריאל זצ"ל זי"ע ד"ר הילדעסהיימער מבערלין. וכמו כן הגביר המפואר ומפורסם לשם ולהתלה רודף צדקה וחסד, עסקן ציבורי, וואלסער זילבערשטיין, אבי של האברך הגדול בתורה וביראה ובמדע של ד"ר ווערנער זילבערשטיין נ"י מיחידי סגולה של ירושלים עה"ק ת"ו. וביהוד הרב הגאון הגדול שחיבר כמה ספרים שהיה אצלו תורה וגדולה במקום אחד ר' דוד זאלוב זצ"ל זי"ע. כחו היה גדול בתורה כאשר מן הראשונים היה יליד מאבדור פלך גראדנא. בעת שלמד ברשיבה הקדושה בישיבה וואלאוין היה מפורסם בשם "העילוי מאמדור", ביהו היתה בית ועד לחכמים. ועשו (כל אלה) ועד לטובת הישיבה. וכאשר מצוה גוררת מצוה וראיתי כי יש בידי לעשות להחזקה התורה כמו שכתוב: "ולוא תורחך שעשועי או אבדתי בעיני" נסעתי משם בפאריז שם היתה לי הרבה מכירים. אחד היה נכד גדול יותר מווינצואל עיר מולדתו האברהם הירשאוויץ הדוד של המפואר ומפורסם אבא אבן נ"י שגדיר ישראל בנואשינגטאן, אודות הירשאוויץ היתה פלא גדולה. אנכי ידעתי כי מקום מגורו בעיר פאריז אבלי כתובתו לא ידעתי אבל ת"ל חיכך שבאחי בפאריז עוד שהייתי על התחנה של פאריז הוא היה שם והכרתי אותו היטב אע"פ שיותר מעשרים שנה לא ראיתי אותו. לכולם היתה זאת פלא גדול איך אפשר להכיר את יליד מעירי אשר לא ראיתי אותו יותר מעשרים שנה וביחוד בעיר גדולה כמו העיר פאריז וראיתי חיכך שהצנתי את רגלי על מפתח של פאריז. אז היתה שם הרב הגאון הגדול ר' יואל זצ"ל הרצוג הנאב"ד בפאריז אבי של הגאון רבן של ישראל כקש"ת ר' יצחק אייזיק הלוי שליט"א הרצוג, אמר: "מה גדול כח החזקה התורה". גם הוא זכה בימי נעוריו ללמוד בסלאבאדאק, השתדל הרבה לטובת הישיבה. היה שם אחד המיוחד אשר היה מיחידי סגולה במדינת צרפת הגביר הנעלה ר' ישראל עפראקין זצ"ל. הוא היה יליד מליטא ולמד בימי נעוריו בישיבות הגדולות של מדינת ליטא מסור בכל לבו ונפשו בעד עמו וארצו וביחוד בעד התורה ולומדיה. והרב הגביר הנעלה המפואר ומפורסם לשם ולהתלה ר' הלל זלאטאפאלסקי זצ"ל זי"ע שאנכי הכרתי אותו עוד מקיעב. הוא היה מיחידי סגולה בארץ רוסיא בכלל ובעיר קיעב בפרט. והתנו הנעלה הרב הצדיק

ר' יוסף פערסיץ זצ"ל זי"ע שיכבד הוא בעצמו ללמוד בישיבות ליסא. וכמו כן האדמו"ר הגביריב פאלאק ז"ל השתדלו לעשות קאמיטעט בעד הישיבה יחד עם הרב הגאון הגדול זי"ע בקש"ה ר' יואל הלוי הרצוג. הם עשו אסיפה גדולה לטובת הישיבה ועשו קאמיטעט ובייחוד עשה הרבה איש נכבד ונעלה ר' יעקב נ"י שאפי"א לילד מלוצק, שהוא כעת בארצות הברית. הוא היה ראש וראשון המנהל מיקב של ראשון-לציון של כרמל-מזרח ובימי נעוריו הוא היה יד ימין של הגדולי הידוע אדמונד ראטשילד על כל מיני מוסדות וצרכי ובייחוד אודות תוככי הורה, המרום יאריך ימיו ושנותיו. ובעזרת השי"ת פעלתי על לב פראפעסער זאב האוויקין זי"ע, כאשר הוא היה איש גלמוד בלי אשה ובנים, נתן כל רכושו סך עשרה מיליון פראנק על ישיבות ליסא ופולין. ואח"כ נתכבדתי לדרוש בבית הכנסת הגדולה שהיה ר' יואל זצ"ל הרצוג היה שם הרב אודות הישיבה "כנסת ישראל". ת"ל מצא חן את הדרשה שלי על צד היותר נעלה ועשה רשם הדרשה שלי על לבם. האמת ניתן להאמר אע"פ שנתכבדתי לדרוש אודות הישיבה אבל לא דברתי מאומה אודות הישיבה רק אודות חילוקי הדת והאמונה ובייחוד אודות החינוך הבנים והבנות ואודות שכינת שבת ויו"ט ואודות מיתת המשיח. ות"ל פעלתי הרבה אודות חילוקי הדת בכלל ואודות הישיבה אע"פ שלא הזכרתי מאומה אודות הישיבה, אבל כאשר מצוה גוררת מצוה אחרי הדרוש בא אלי אחד מן השומעים אמר אלי ואל כל הקהל: "הנה סתומה לי". כמעט בכל שבת ושבת בא רבנים מגדולי ליסא, פולין ובייחוד מארצותינו. לפני שבועות אחדים היה פה הגאון הגדול רבן של ישראל מהרא"י קוק זצ"ל זי"ע. הוא דרש רק לטובת ארץ ישראל וכבודו בא אודות ישיבת "כנסת ישראל" וכמוכן היא כדווקא גדול וכבודו מועל בשליחות ולא הזכיר מאומה אודות הישיבה מה שנחנך להחזקת הדת וטובתינו. זאת יקר המציאות לשכוח לטובת עצמו ולדרוש רק להשיב לבן של גדולי ישראל לאביהם שבשמים. מובן מאליו כי כל רעיונותיו לדרוש אודות כבודו של אבינו שבשמים, על כן יש לי בקשה כאשר יש לי משפט זאת השכוח בקשתי כי כבודו הרם יתן לי ברכה שאוכל בידו, אז אנכי אתן לכבודו מנהג הגונה לטובת הישיבה". אמרתי לו: "אנכי לא אדמו"ר ולא משפחת האדמו"רים, אנכי איש ליסא" מבוע המהמנדיים. אם רצונו ברכה כי הוא יזכה בידו לחנך לו לילד אל האחד מהאדמו"רים של החסידים". אמר אלי אע"פ שהוא יליד מפולין אבל הוא מקור וחקיתו חזקה כי כח התורה עדיק. אמרתי לו אם הוא מאמין תקוה חזקה כי בזכות התורה וליסא המרום יתן כי הוא יזכה בידו וכולם אמרו אמן. וכן היה כי זכה במשפט ונתן אלפים פראנק לטובת הישיבה.

ושנים נסעתי הביתה בשימבערג דרך סלאבאדקא ונתתי להם דין וחשבון ומצב הישיבה הוטב. מלבד שישגתי בהיותי שם לטובת הישיבה עשיתי מעמד ומצב הישיבה הוטב. וחלק גדול מהישיבה נסעו בארצות הקדושה בערך שישים בחורי המדע עשיתם שבועות עם הר"מ הגאון האדמו"ר ר' משה מרדכי עפשטיין זצ"ל זי"ע בראש. ולהאבין לבנינו נוסדת הישיבה בעיר הברון והשנאה מבני ישמעאל היתה גדולה עד מאד ורובם היה נדרשו ר"ל במיתות אפירות אשר שובו להנצל באו בירושלים עיר הקודש ת"ו ושם העניקו את אהלם. ובדרך נס האדמו"ר רבינו הגאון ר' משה מרדכי עפשטיין זצ"ל זי"ע. ר"ל רבתי של ישיבת "כנסת ישראל" זכה להנצל עם כל משפחתו והישיבה בירושלים אב על כל הישיבות בארצות הקדושה כמו יבנה ובזנה. קול התורה נשמע שם בלי הפסקה יום ולילה ויש להם הצלחה רבה בלימודים כי בתורה וכן ביהדות והן במצות טובות ויראין ברפ"ל בלימודם ואשר מי שיכבד תחסות בצילם וללמוד שם. וכאשר התורה מחזרה על אכסניא שלה זכו להיות ראשי מחברות רבניו של האדמו"ר רמ"מ עפשטיין הרבנים האנשים ר' יהואל שליט"א סג"מ זצ"ל. משה הברון ובייחוד גאון וצדיק ר' אהרן הכהן שליט"א והמנהל הרוחני הרב הגאון זי"ע ר' מאיר חנוך שליט"א. ואח"כ זכה הסבא מלאבאדקא מדי תרע"ח ויראנו בירושלים. הגאון הצדיק ר' נתן צבי פינקל זצ"ל זי"ע המייסד הישיבה לפני שבעים שנה, השתדל לעשות כולל בעד אברכים גדולי תורה ויראה בתל-אביב בהרב ר' יהואל הלוי בשם "היכס התלמוד", וכעת לומדים שם אברכי גדולי תורה ויראה מכלה ומשגת מארצות הקדושה אשר עתידים להיות מגדולי עמנו. וגם ישיבת קטנה היתחדה שם ויש כמה מנינים מחילת התלמוד בעיר תל-אביב. והמנהלים של "היכס התלמוד" נכדו הרב הגאון הגדול ר' יוסף פערבער שליט"א עם נכדו הרב הגאון פינקל שליט"א ועם אחד מגדולי התלמידים שלו הרב הגאון ר' טוביא שליט"א מלאבאדקא. ואח"כ זכה לבוא פה עם משפחתי חתן של הסבא מלאבאדקא הגאון הצדיק ר' צחק אייזיק שער זצ"ל זי"ע עם חתנו הגאון ר' מרדכי

שולמאן שליט"א ויסד ישיבה על שם ישיבה "כנסת ישראל" מסלאבדקא בעיר ואם בישראל מלאה חכמים וסופרים בבני-ברק ה"ר. ולדאבון לבבנו הגאון הצדיק ר' יצחק אייזיק עלתה נשמתו הקדושה במבחר שנותיו השמימה. יושב על כסאו חתנו הגאון הצעיר ר' מרדכי שליט"א שולמאן. הוא מסר את נפשו יותר מכלו לטובה הישירה. הוא כאב נאמן לתלמידיו הישיבה והטיב מצבם הן ברוחניות והן בגשמיות. וכמו כן זוגתו הרבנית הצדקנית מרת מרים ה"ה' כמס רחמיניה בעד התלמידים. וכמו כן יש שם אברכים גדולי תורה כמו בקאנווא היה כולל של גדולי תורה ויראה שהיה שם המנהל הגאון גדול רבן של ישראל ר' יצחק אלתן וצ"ל א"ה הגאב"ד דק"ק קובנה ואה"כ בנו הגאון ר' צבי הירש וצ"ל הגאב"ד מק"ק קובנה ואה"כ הגאב"ד בק"ק קובנה ר' אברהם דובער כהנא שאפירא יחד עם הגאון ר' אייזיק שער וצ"ל ז"ע כעת נמצא בהכולל של ישיבת סלאבאדקא בעיר בני ברק על ההר הגדול "גבעת רקח" וקול התורה נשמע שם כל היום וכל הלילה במי הפסקה. והגאון ר' יחזקאל שליט"א אברמסקי - אחד המיוחד מגדולי הזמן שהיה מקודם רב בעיר סמילאוויטס על מקום הגאון רבן של ישראל ר' אברהם דובער שפירא הגאון אב"ד בק"ק קובנה, ואה"כ בעיר סלוצק על מקום הגאון ר' איסר זלמן מעלצער וצ"ל ז"ע ואה"כ היה הראב"ד מעיר הבינה לאנדאן וכעת זכה להעתיק את אהלו פה בארצינו הקדושה בירושלים עיה"ק - בא פעט אהת בכל שבוש ושבע להגיד את שיעור כיד ד' הטובה עליו ברוב חריפות ובקיאות לבני הישיבה והם עושים חיל בלימודים על צד היותר נעלה. וה"ל כי שזכיתי להיות מן היחידים שזכו להיות שהשהדלו לטובה הישיבה בעה שהיא היתה בחו"ל בדחקת וזאת חלקי מכל עמלי ובטוח אנכי כי בזכות זאת שעשיתי לטובה הישיבה זכיתי עם משפחתי להנצל מהרצוצים ולבוא עם משפחתי בארצינו הקדושה ולישב באחלי שם.

אין דברים כפי עטי הדלה והרזה לשבח ולחלל את בורא עולם מה שזכיתי לכך כמו שכתב הרמב"ן פ' תולדות" ופרשה "ויקרא" כי עיקרה של תורה נמצות הוא בארץ ולפיכך אמרו בספר יושבו ארץ ישראל שקולה ככל הציור. ומי לנו גדול כהראב"ע, פילוסוף וחכם תלמודי גדול כתב בפ' ל"ז בראשיה על פסוק "ויקרא את חלקת השדה": "כל הקונה חלק בא"י כאילו קונה חלק לעוה"ב" ובסמכת סנהדרין ק"ב אמרו חז"ל: "מפני מה זכה עמרל להיות לו שלשה מלכים מבניו יושבים על כסא מפני שהוסיף עיר אהת בא"י שנאמר: "ויקרא את החר שומרון וכו'". כי גב אצלו כתוב: "ויעש עמרי הרע בעיני ד' וירע מכל אשר לפניו". הרי מה גדול כחה וזכותה של א"י. ואמרו בתוספתא דע"ז: "הרי הוא אומר: 'ושבתי בשלום אל בית אבי והיה ד' לי לאלקים' ואומר: 'להת' לכם את ארץ כנען'. כל זמן שאתם בארץ כנען הייתי לכם לאלקים - אין אתם בארץ כנען, כביכול אין אני לכם לאלקים". כמו כן מצינו בירושלמי נדרים כי אמר הקב"ה: "חביבה עלי כהת קטנה שבארץ ישראל סנהדרין גדולה בחו"ל". ומצינו כמה גדולי מהחכמים שנכנסו ארץ ישראל היו חובקים את גדולתו ומנשקים עפרה ואבניה. כמו כן מצינו אלפי מאמרים בש"ס בבלי ובירושלמי ובזוהר הקדוש ובמבנה מדרשים אודות קדושת ארצינו הקדושה. היא נקראת בשם ארץ הצבי (דניאל יא) או ארץ חמדה נחלת צבי (ירמיהו ג') והיא דורשת "ארץ חמדה - ארץ שהמדה אבות העולם. אברהם נתאוח לה לכן הוא אומר (בראשית ט"ו, ה): "ויאמר: ה' אלקים במה אדע כי אירשנה?" יצחק נתאוח לה שכן הוא אומר (שם כ"ו ג'): "גור בארץ הזאת ואיזה עמך ואבידך כי לך ולזרעך אתה את כל הארצות האל". יעקב נתאוח לה שנאמר (כ"ח, כ): "כ"א שם": "אם יהיה אלקים עמרי... ושבתי בשלום אל בית אבי" אף משה נתאוח לה שנאמר (דברים ג'): "כ"ג - כ"ד": "ואתחנן אל ד' בעת ההיא אעברה נא ואראה את הארץ הטובה". ואף דוד נתאוח לה שנאמר (תהלים פ"ד י"א): "גור בארץ בבית אלהי". אמר דוד לפני הקב"ה: "רבונו של עולם. אפילו יש לי פרקליטין וטרקלין בחוץ לארץ ואין לי אלא חסדך בארץ ישראל. אפילו אם לא יהיה לי לאכול בארץ-ישראל אלא מינוף של הרובין בחרתי הסתופף" (תנחומא רא"ה ח'). ומעין הדברים האלה תשים האמדה הישראלית בפי אברהם שאמר: "מוטב ללון במדברות של ארץ-ישראל ולא ללון בפלטריות של חו"ל". והיא מוכיפה לספר: "בשעה שהיה מהלך בארץ-נחריים ובארם-נהר ראה אותם אוכלים ושותים ופוזזים, אמר: "הלאו לא יהיה חלקי בארץ הזאת". וכיון שהגיע לסולמה של צור ראה אותם עסוקים בניכוש בשעה הניכוש. בעידור בשעה העידור, אמר: "הלאו יהיה חלקי בארץ הזאת" (בר"ר י"ג). אף כהן אברהם מצבא אף על בשורת ארץ-ישראל ושני מזבחות בנה, אחד לבשורת הארץ ואחד לקנינה. לפי דעה האגדה:

"זכותא דארץ-ישראל היא דאקני ליה". לא היה צריך התורה להתחיל אלא מ"החודש הזה לכם" ומה מעט פחה מ"בראשית" משום (תהלים קי"א) "כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גורם". כדי לאשר את שטר חוב ההסתורי שישנו לעם ישראל על ארצו הקדוש נתון החורף ספר שלם מחמשת הספרים כדי לבכר ולקיים זכותה של האומה העברית על ארץ העברים. מצינו בירושלמי (מועד קטן פ"ג הלכה א'); "ר" שמועון בר אבא עלה מבבל לארץ-ישראל. אנוס היה מפאת מצבו הדחוק לחזור לחוץ-לארץ ולחפש לו שם מקור לפרנסתו ופנה בבקשה לרבי תנינא בר רבא שהאיש חזק אמו וחיבק חזק נכרית. ברוך המקום שנגפו ואתה מבטח לעשות בקשתו ותשובתו היתה: "למחר אני הולך אצל אבותיך, יהיו אומרים לי: 'נטיעה אחת של חמדה שהיתה לנו בארץ-ישראל החרתה לה לצאת לחוץ-לארץ'. ופעם אחת פנה אחד הכהנים לרבי תנינא בשאלה אם מותר לו לצאת לחוץ-לארץ לעשות דבר מצוה. ותהי (תשובתו): 'אחרי של אותו האיש הניח חזק אמו וחיבק חזק נכרית, ברוך המקום שנגפו ואתה מבטח לעשות כיוצא בו'. עכ"ל. המובן מאליו מה גודל האישור מי שזוכה להנצל מפי האריות ולבוא לארצו הקדושה ות"ל כי אנכי ביהוד עם משפחתי זכיתי להנצל מידי הרוצחים הארורים ימ"ש ולבוא לארצו הקדושה ולהיות ממזכי הרבים ולישב באהלי שם ולהשתדל בכל האפשרי להשיב לבן של צעירי עמנו אל אבינו השבטים. מצאתי חובה להנפיש להביא קרבן תנוד' כמו שמצינו בהז"ל (מ"ר ויקרא פ"ט): 'לעתיד לבוא כל הקרבנות בסלים וקרבן תודה אינו בטל' והציקר שכחתי הוא שאמרו הכמים (שלהי כתובות): 'כל הדר בא"י עונותיו מתולזז לו שנאמר: 'העם היושב בה גשוא עון' וכל ההולך בא"י ד' אמות הרי זה בן עולם הבא". וכן איתא בספרי פרשת "מאזינו": "אמר ר' מאיר כל הדר בא"י ומדבר בלשון הקודש מובטח לו שהוא בן עולם הבא שנאמר 'וכפר אדמתו עמו'.

בכל דבר טוב ומועיל יקומו משטינים ומפריעים לבלי לצאת הדבר לפועל. כן בענין ארצנו הקדושה קמו אחדים מבני עמנו - ולדאבון לבבינו נמצא כיניהם גם איזה רבנים מהחרדים - נגד הציונות. ויש מהם יוצאים במחאה גלויה וסעמם ונימוקם עם הם מכמה טעמים. הא' כי אלו האנשים החרצים להבטיח בכוח חכמתם ובכסף מלא לקנות הארץ הם המרמים ידי אנשי המאמינים כי גאולה העתידה צריכה להיות של כדרך הסבך וכמו שאה"כ: "חנם נמכרתם ולא בכסף תגאלו" ולכן אך להכות על חקיעת קול שופר גדול ועל הרכב וסוסי אש שירדו מן השמים להוליכנו קוממיות לארצנו אשר השי"ה עתיד להיות חוצה אש מסביב לה. וזאת שנית כי כל האנשים המפוררים את העם ויצאו בראשונות להחליץ הושיע בעינין זה הם רובם ככולם אשר לא יכו להמנות במנין היואים וחרדים מדקדקי רבנים במצוות שלות וחמורות ואין יתכן שהיה גאולה ישראל על ידם? האמת ניתן להאמר כי זאת עצת הוצר הרע וטועים המה המהגידים להציק קדושת הזה. כי יש לנו סימנים מכמה כתובים ומאמרי חז"ל שקודם גאולה שעתידיה להיות בטהרה בימינו ע"י נסים גלויים ונפלאים בכל יעודי הנביאים שמתחילה יתקבצו ישראל. אחדים מהם, ע"פ רשיון הממשלות כמ"ש חז"ל ק' בתהלים קמ"ו על פסוק "אל תבטחו בנדיבים" וז"ל: "כי לד' לבדו החשועה והוא יסובבנה ע"י בני אדם וכמו שכתב החשוע בכל ע"י מלך כורש וכן לעתיד יסובב גאולה ישראל ע"י מלכי הגוים שיעורר את רותם שלמה כדכתיב: "והביאו את כל אחים מכל הגוים מנחה לד'". וכן כתב הרמב"ם ע"פ פ' "האלף ל' שלמה": "ראשית הגאולה העתידה תהיה עפ"י רשיון הממשלות ויהיה קצת קבוצ קבוצ גלויות ואת"ל יוסף ד' שנית ידו כדכתיב: "ושב ד' את שבותך ושב וקבץ". וכאשר תבוננו בנבואת יהוהאל נראה ל"כ שמתחילה ימצאו אחינו בא"י מקובצים מעמים רבים עובדי אדמה בלי מלכות וערים בצורות כי אם נתקבצו בחסד לאומים שנתנו רשיונם להתאסף כדכתיב: "ממדים רבים תפסד באחרית השנים הבוא אל ארץ משוכבת מחרב מקובצת מעמים רבים על הרי ישראל אשר היו להרבה תמיד והוא מעמים הוצאה וישבו לבטח כולם, ואמרת אעלה על ארץ פרזות אבוא השוקטים וישבו לבטח כולם יושבים באין חומה ובריה ודלתים אין להם. לשונם שלל ולבם בן להשיב ידרך על חרבות נושבות ואל עם מאוסף מגויים" וזה"ל כתוב: "ונשפטינו עמו כו' והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי לעיני גוים רבים וידעו כי אני ד'". הרי מזה נראה שמתחילה קודם התגלות השי"ה בנסים ובנפלאות ובאנשי אלגביש יהיה קבוצ ישראל עובדי אדמה עושה מקנה וקנין ויהי פ' "יושבו על טבור הארץ" כי הטבור הוא מרכז ומשקל תנועת הכובד בכל בע"ה כי ישראל היושבים אז על אדמתם וכל ישעם וחפצם הוא אך לעבוד את האדמה ולאכול מפרה לישב מבלי להטות אחרת לעשות מלוכה בפני עצמה ולהתחרות בגוים, וכן בעצום כתיב: "ושבתי שבות עמי ובנו ערים

נשמות וישבו ונסעו כרמים ושהו את יינם ועשו גנות ואכלו את פריהם ואח"כ כתיב: "ונשעיתם על אדמתם ולא ינתעבו עוד". ובישעית כ"ז: "ואתם תלוקסו לאחד אחד בני ישראל". ואח"כ כתיב: "והיה ביום ההוא יהי הקע בשופר גדול". מכל זה נראה שקודם שיתקיים בננו: "כי אם צאתך מארץ מצרים יראנו נפלאות" יהי קבוצת נדחי ישראל על אדמתם ואין זה כי אם התעוררות מלמעלה שנתן השי"ת דוקא להאנשים האלה אשר היו כמעט כמתיאשים ולהתחיל ולזכור את ארצו הקדושה, אמנו הזקנה המתכה עלינו עד אשר נתעורר מעצמנו לתומלה עליה. ובאמת בא וראה מה שאמרו חז"ל (נדה ל"ד וכמו כן בחגיגה): "טומאת ע"ה ברגל כהורה שווינהו רבנן כדכתיב: "וינסף כל ישראל כאיש אחד חברים". ופירש"י דכל זמן שישראל נאספין למקום אחד קרי ליה חברים. הרי מצינו שגם ע"ה שאמרו חכמים שמותר לקרעו כדג ואסור להתחתן עמם ואינו נקרא אדם בכל זאת כאשר יתקבצו כולם כאחד הם חברים. ומה גם בענין גדול כזה אשר מצות ישוב א"י שקולה ככל המצוות וכאשר הובא למעלה. ואינא בתדב"א פ' כ"ב: "יוצאי מצרים מצוה אחת הייתה בידם והיתה חביבה לפני הקב"ה יותר ממאה מצוה. ואיזה מצוה הייתה בידם? – שנעשה כולם לאגודה אחת! אשרי מי שיש לו מה בקדוקו ולהתאמץ בכל האפשרי להעתיק את אהלו בארצו הקדושה.

פ ר ק י ז

ואכפיל תודה למרום שזכיתי אנכי ומשפחתי להנצל מהאריות ולבוא פה בארצנו כי כל אוהבי וידידי מעירי שימבערג דיברו על לבי כי לא אעזוב אותם מדוע הגאון הגדול רבן של ישראל ר' מנחם מענדל ז"ק, הרב הראשי של עיר ריגא נדרש של העיר ירושלים אחרי ההסתלקות של הגאון הצדיק ר' יוסף חיים זאנענפעלד הרב של החרדים מירושלים ה"ו לישב אותו על כסאו והוא לא קיבל את בקשתו ולא נסע. וכמו כן הגאון ר' מנחם מענדל ז"ק בעצמו דיבר על לבי כי מה יש לכם פרנסה בכבוד ישראל – הדתות גדול עד מאד. וכמו כן דיבר על לבי הרב הצדיק המפורסם הציר של הפרלעמענט של לאטביא ר' מרדכי דובין, שהוא היה קרוב למלכות, שאנכי לא אסע. אבל לבי ניבא לי כי רק לנסוע והבא לטהר מסייעין אותו. ולדאבון לבבי בזמן קצר אחרי שאבוא פה קבלתי ידיעות מחו"ל כי המבצ שם הורע מיום ליום. האריות העמלקים והשוודים כה היטליריסטין ימה שמש ויכרם באו בליטא ובלעטלאנד ובאו בעסטלאנד וביחוד בעיר ריגא נהרגו שש אלפים ביום אחד אנשים ונשים וטף בכל מיני מיתות אכזריות ובתוכם הגאון הגדול צי"ע ר' מנחם מענדל זק"ל זצ"ל ז"ע עם כל משפחתו הרמה, בנו הרב הצדיק האבןר אליהו ז"ל שהיה חכם ונבון וכמו כן בנו הצעיר אליעזר שבטוח אנכי שלא טעם עבירה. באמצע התפילה בבית המדרש שהיה הגאון רמ"מ הגאב"ד בק"ק ריגא מעוטף בטלית ותפילין שרפו אותו באש. וכמו כן נתנו הצדיק רבינו כ"בא – שהיה מקודם ראש מתיבתא בישיבה הגדולה של ריגא ואח"כ היה רב ואב"ד בעיר האזענפוט עם זוגתו הצדקנית הרבנית מדינת קורלאנד. וכמו כן נתנו הרב הגאון רב ואב"ד מק"ק רעוועל הרב הראשי ממדינת עסטלאנד ממשפחת המפורסמת יותר מביאליסטוק ד"ר גאמער מיחידי סגולה מראבינער סימענאר מהגאון ד"ר ר' עזריאל הילדיסהיימער מבערלין ומקודם היה מיחידי סגולה משיבת "בנסת-ישראל" מסלאבאדא. הוא היה מלבד גדולתו בתורה ובמדע צי"ע מדקדק במצות על צד היותר נעלה ואהוב ונחמד לכל, איש צורה וחכם ונבון – יחד עם זוגתו הרבנית וכל ל"ב וכמו כן בעירי שימבערג נהרגו ר"ל כל העיר בכל מיני מיתות אכזריות – ובהוכם הרב הגאון הצדיק ר' משה שטערין זצ"ל ז"ע שהוא ישב על כסא הרבנות על מקומי עם כל משפחתו, עם זוגתו הרבנית הצדקנית בת הרב הגאון הגדול ר' צבי הירש וואלין הגאב"ד בק"ק גאלדינגען מדינת לאטביא – אנשים ונשים וטף ביום אחד ולא נשאר שום איש רק בהור אחד משפחת קורמאן ששוב מותו מחיים כי שמעתי כי הוא בעל יסורים גדולים נכה רגליים.

מה אנכי אוכל לכתוב אתכם ולהאר את רגשי לבבי אשרי העין שזכה לראות את העיר שימבערג בעת שהיה שלום בעולם, כולם אהובים ונחמדים ויראים והיה להם פרנסה בכבוד והיו מחנכים את בניהם ובנותיהם על צד היותר נעלה כי מסופק אנכי אם היה שם איש ואשה שזולזו ח"ו בשום מצוה קלה או אפילו במנהג של ישראל. אנכי שמעתי פעמים אחדים מן

האדמו"ר ר' יוסף יצחק שניערסאהן צו זי"ע האדמו"ר מליבאוויטש בעת היותו בריגא אמר לו שהעיר שזמערען מוהר מאנשי שלום. אנכי זכיתי להיות אצלו בימי באשן וזכתי להחזיר היטב את כבוד האדמו"ר צו זי"ע בהיותו בריגא בעיניו שזמערען מליבאוויטש. סמוכה לראסטאוועל נהר דן מוליד יאת אמו הרבנית נ"ע היתה ממשפחת ירושלימסקי מאוורוסט ואנכי הייתי מקורה עמסה. היא היתה אחת מאמהות כיאות לשפחה שניערסאהן. והוא גם היה בריגא ובאזווע ענין שהיה נהוץ להיות ישוב ודעה אנכי לא עשיתי כן. וזהו רוב יושרי שזמערען היו מאנשי הב"ה.

פ ר ק ד"ח

ביתו היתה בית ועד לחכמים מיחידי סגולה שהיו תומכי תורה ולמודי". ופה עשה הרבה לטובת ארצינו. הוא היה ממילדי את "נוה שאנן" פרור חיפה. גם יסד בית החולים בשם "ביקור חולים" ("בית דינה") וג"כ יש שיכון על שמו בשם "כפר זיו" ("שכונת זיו"). ולדאבון לבבינו במבחר שנותיו עלתה נשמתו השמימה וכבוד גדול עשו לו במותו כי אבידה גדולה נאבדו מעיר חיפה במותו. חנצ"ה. ולהבדיל בין חיים לחיים כמו כן וזגתו העדינה מרת בתיה חי"ה היא ג"כ ממשפחת המיוחס בישראל מדור הישן מדקדקת במצות ועושה הרבה להחזקת התורה ולמודי".

ובטוח אנכי מה שזכיתי להנצל מידי הרוצחים ולבוא בארצינו הקדושה רק בזכות שעשיתי לטובת החזקת התורה ולמודיה והמרום לא יסיר שרביט חסדו להלאה. ותיכף שזכיתי לבוא בארצנו הקדושה היה לי קבלת פנים ממכירי וידידי שהיו מכירים אותי מחו"ל, ביחוד משפחת של הנכבד הנעלה וו"ר ר' פסח אברמאוו זצ"ל ומשפחת גאלדשמידט ומשפחת שניידער ומשפחת קריגער ברמתיים ועוד. רצונם היתה כי אנכי אחיה שם רב ואב"ד. וכמו כן סכתה מלאה ברכות מהאדמו"ר מרן רבן של ישראל הכהן הגדול מאחיו מהרא"י קוק זצ"ל זי"ע כי הוא היה מכיר אותי ואת משפחתי הרמה מחו"ל. וכמו כן קבלת פנים מהגאונים הגדולים ר' שלמה ארענסאקן הרב הראשי דפה תל-אביב ויפו ומרן ר' אליהו אהרן מילעקובסקי הגאב"ד בק"ק הרקוב זצ"ל זי"ע שהם מכירים אותי עוד מחו"ל ועשו לי קבלת פנים בועד הקהלה והציגו אותי בעד הגאון הגדול עוזיאל זצ"ל זי"ע הרב הראשי של הספרדים, מקודם היה פה ואח"כ העתיק את אהליו בירושלים עה"ק ת"ר.

והיכף שזכיתי לבוא בארצנו הקדושה נחכבדתי מנכבדי "רמתיים" כי אנכי אקבל את ששרת הרבנות להיות שם רב ואב"ד. הייתי שם זמן קצר והעסקתי את אהלי בעיר הגדולה תל-אביב כי היתה חביב לי העיר תל-אביב יותר מירושלים מפני שבני הנעלה שרגא פייוויש נז"י גרינונג היה מקום מושבו בתל-אביב והיה פה מגדולי עורכי-דינים יחד עם העורך-דין ד"ר גרינוואלד קונסטול מצעכעסלאוואקי. ושנית, מצאתי פה הרבנים והאדמו"רים שהכרתי אותם עוד מחו"ל כגון האדמו"ר מהוסאפאן זצ"ל זי"ע והאדמו"ר מהאנסטאפעל זצ"ל זי"ע, ולהבדיל בין חיים לחיים האדמו"ר מולאטאפאלי שלי"מ"א שהוא צדיק תמים שאין כמוהו. אנכי זכיתי עוד להכיר את כבוד אביו זצ"ל מקיעב שהאחים הגבירים משפחת בראיסקי היו מן החסידים שבו כמו כן האדמו"ר מפסעמסטיל שלי"מ"א.

יסדתי בבית הכנסת הגדולה חברה "תהלת ישראל" שמטרתה בכל יום ויום קודם תפלת מנחה גדולה להגיד תהלים ואח"כ ללמוד עמהם את התהילים עם כל המפרשים ופעמיים בכל שבוע דרשתי שם וביחוד ער"ת ובר"ת עוד יותר בימי התשובה מחודש אלול עד יום הכפורים דברי מוסר כדי שיפעול על לבם וביחוד על צעירי עמנו להשיב לבן לאביהן שבשמיים ולהבינם מה גודל אושרם שזכו להנצל מהארורים הרשעים מחו"ל ולבוא בארצנו הקדושה שהן"ל אמרו: "כל ההולך ד' אמות בארץ-ישראל הרי זה בן עולם הבא" וכדומה. ות"ל ראיתי כי עשה היל. ואח"כ מסרתי זאת בעת שהעסקתי את אהלי בעיר בני-ברק לאחד מידידי מתלמידי ישיבת "בית-יוסף" דהה"ג ר' מנחם מענדיל הכהן שלי"מ"א ספיר שהוא דרשן מפואר ופה מפיץ מרגליות. וכאשר מצוה גוררת מצוה נתיסדה שם חברה - גמרא ללמוד בכל יום ויום, דף היומי וחברה - משניות ועין-ועקב ות"ל כי שזכיתי לכך. זאת חלקי מכל עמלי. וכאשר אחד ממכירי שכב בבית-החולים ב"הדסה" ביהוב בלפור וסיפר לי כי עבירה גדולה כי חסר השגחה אורוה כשרות ב"הדסה" יתרחב מפקקים ובעת שהוא שכב שם לא טעם מאומה נטלתי על עצמי להשגיח על הכשרות שלא על מנת לקבל פרס וגם יסדתי שם בית-הכנסת בעד החולים להתפלל שם שלשה פעמים ביום בעד החולים שיהיה אפשר להם להתפלל וכמו כן בעד הרופאים ובעד האנשים שעובדים שם והשתדלתי להשיג ספרי תורות מהודרים וספרים ובשבת ויו"ט וביחוד ימים נוראים יבוא מנכבדי תל-אביב להתפלל שם ודרשתי שם לפניהם

מעניני דיווא

וכאשר קצפה עלי זקנה ותש כחי דברתי על לב המנהלים כי נחוץ השגחה איש צעיר לימים. מקודם היה הרב מלמד הרב מפינקליץ. וכעה נתיסדה בית החולים סניף של "הדסה" בקריה של תל-אביב דברתי על לבם כי הם יקחו את דהה"ג אי"ע ר' שמעון נ"י דאנציג נין ונכד של הגאון המחבר "חיי-אדם" "נשמת אדם" להשגיח על הכשרות שם. וכאשר קצפה

המלחמה. האחד היה שמו שלמה והשני מנחם ז"ל הקדושים הי"ד, ונתחבדתי להיות שם לרב. והבית המדרש ת"ל לשם ולתהלה. שם יתפללו שלשה פעמים ביום מיחידי סגולה מרמה-גן ומנבעתים, מסלתה ומשמנה. ונתייסדה שם חברה-גמרא ומשניות ואפילו זהר הקדוש לומדים שם עם פרוש "הסלם". ואין דברים בפי עטי הדלה והרזה לתאר בששר את ההצטיינות של כל אחד ואחד, מופלגי תורה ויראה ואנשי צורה, רודפי צדקה וחסד, נדבנים בעין יפה יותר מכחם, מדקדקי במצוות. וביחוד ניכר ש"ק אצל סעודה שלישית את קדושת שבת את האחדות ואהבת ישראל ואת הזמירות של שבת בהתפשטויות הגשמיות וגם הם שבע רצון מחידושי של הפרשה של השבוע שאנכי אומר להם מעניני דיומא. וכאשר חז"ל אמרו: "קנאת סופרים תרבה חכמה" האברכים יסבו שם ללמוד בכל שבת ושבת מפרשת השבוע עם כל המפרשים אחר תפלת מוסף בהצטיינות. בטוח אנכי מה שמצינו בירושלמי בנדרים כי אמר הקב"ה: "הביבה עלי כתר קסנה בארץ-ישראל מסנהדרי גדולה בחז"ל", אפשר לומר על אנשי שלומינו של בית המדרש "אהל-ש"ס". המרום יאריך ימיהם ושנותיהם ויתן להם גמול פעלם ויזכו לראות את בנין בית מקדשינו ולשמוע את קול השופר של משיח צדקינו במהרה בימינו ולראות את כהנים בעבודתם ולוים בדוכנם וישראל במעמדם אמן אמן.

סוף דבר

בבית הכנסת "אוהל-ש"ס" בקר סבא, ע"ה, פעמיים ביום ולימד שיעור עד יומו האחרון, למרות המרחק הרב יחסית והמדרגות. (היה הולך כשלשת רבעי שעה את המרחק שאדם צעיר עובר בכחמש דקות). עליו, ז"ל, אפשר בצדק לומר אה הפסוק שנחרת על מצבתו: "לא כהתה עינו ולא נס ליחו" עד יומו האחרון בגיל 92.

בשני ימי ר"ה תש"ל עוד בקר בביהכ"נ. במוצאי ר"ה, קבל שטף דם, העבר לביה"ח ונפטר בצום גדלי', ב-4 אחה"צ, ומיד התזרת גופתו לביחור.

הלוויה התקיימה למחרת לבית הקברות של נציבי ישיבת פוניבז' בב"ב.

יהי זכרו ברוך וזכותו תגן עלינו אמן.

א. ב.